

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAHMUT YESARİ

Günümüz Türkçesiyle

LEYLEĞİN ATTIĞI YAVRU

 KAPRA

Leyleğin Attığı Yavru, 1936 yılında Resimli Ay'da altı bölüm hâlinde tefrika edilmiştir. Romanın başkarakteri Çeşmemeydanlı Salim, İstanbullu bir çingenedir. Herkes onu serseri bir hırsız sanmaktadır. Bu yüzden bindiği gemide de, geminin kendisini bıraktığı Kumbağ'da da başı belaya girer. Hiçbir suçu yokken iki kez hapsedilir.

Boynu bükük, yüreği eziktir Salim'in. Sanki bir eksiklik duygusu içindedir. Bu sebeple her zaman dönüp gitmeyi seçen, kendisini belli etmemeye çalışan taraf olur. Kendisine edilen hakaretlere, kaderin sillelerine de aldırış etmez. Hayatını yaşamakta, çilesini doldurmaktadır sadece. Bu yüzden bir amacı da yoktur. Kaderi onu oradan oraya sürüklemektedir. Fakat kuru bir yaprak gibi rüzgâra kapılmış sürüklenirken fırsat bulduğunda iyilik yapmakta, kahramanlaşmaktadır. Çünkü özünde cesur, fedakâr bir kahramandır o.

Mahmut Yesari, Çeşmemeydanlı Salim ile edebiyatımıza, kendisi gibi toplumun dışına itilmiş, zayıf, talihsiz fakat tüm olumsuzluklara rağmen yaşama dört elle sarılan sıra dışı bir roman karakteri kazandırıyor.

LEYLEĞİN ATTIGI YAVRU / Mahmut Yesari

YAYIMA HAZIRLAYAN

Serdar Soydan

EDİTÖR

Davut Yıldız

SON OKUMA

Berrenur Özdemir

KAPAK TASARIM

REPAR TASARIM

KAPAK GÖRSELİ

Jean-Leon Gerome, *Başbozuk*, 1869

SAYFA DÜZENİ

Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT

Repar Dijital Matbaası

BASKI

Temmuz 2022 - 1. Basım

ISBN

978-625-8076-93-6

SERTİFİKA NO

40675

*Kapra Yayıncılık,
Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.*

*Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad.,
No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 522 48 45*

*© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller
yayınevinin izni olmadan hiçbir
yolla çoğaltılamaz.*

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://trantey.org>

Mahmut Yesari

1895 yılında İstanbul, Emirgan'da doğmuştur. Büyük dedesi ünlü hattat Mehmet Esat Efendi'dir. Sağ tarafı felçli doğan ve sol elini kullanan Mehmet Esat'a "yesari", yani "solak" lakabı verildiğinden aile de bu adla anılmıştır. Mahmut Yesari, İstanbul Sultanisi ve Sanayi-i Nefise Mektebi'ne gider. İhtiyat zabiti olarak Çanakkale Savaşı'na katılır. Savaş dönüşü *Diken* dergisinde karikatürist olarak çalışmaya başlar. 1920'lerin başından itibaren çeviri ve adapte piyesleri Şehir Tiyatroları repertuvarına girer. 1923'te Reşat Nuri'yle birlikte *Kelebek* dergisini çıkartır. İlk romanı *Bir Namus Meselesi* bu dergide tefrika edilir. Bu tarihten öldüğü 1945 senesine kadar kırkın üzerinde romanı ve yüzlerce öyküsü, eleştiri yazısı, anıları, fıkraları gazete ve dergilerde yayınlanır. Belki yüzü aşkın telif, adapte ve çeviri oyunu basılır, sahnelenir. Romanlarının yarısından fazlası kitaplaştırılır. Öykülerininse ne yazık ki pek azı, *Geceleyin Sokaklar* ve *Yakacık Mektupları* adlı kitaplarında yer alır.

Eserlerinden bazıları: *Çoban Yıldızı*, *Çulluk*, *Ölünün Gözleri*, *Bahçemde Gül Açtı*, *Pervin Abla*, *Tipi Dindi*, *Bağrıyanık Ömer*, *Sürtük*, *Yakacık Mektupları*, *Serseri*, *Bir Aşk Uçurumu*.

LEYLEĞİN ATTIĞI YAVRU¹

1.

Çeşmemeydanlı Salim ön güvertenin demir parmaklıklarına abanarak kollarını sarkıtmış, kirli bir kurşunilik ala ala solan, eriyen karanın sisli gölgelerine, titiz çırpıntılı denize bakıyordu.

Daha karanlık basmadan İstanbul gözden silinmişti. Fakat o İstanbul'un hayalini gözünden, içinden silemiyordu.

Alacakaranlıklar koyulaştıkça onun da içi kararıyordu. Vapurda olmamış olsa bu yolculuktan vazgeçecek, geri dönecekti.

Vapur titiz çırpıntılarla kaynaşan denizi yararak ilerliyordu. Suların kirli, bulanık kararışından havanın değişeceği, oynak denizin, hafif poyrazın sertleşeceği umuluyordu.

Çeşmemeydanlı Salim bakmaktan yorulmuştu. Yüreği eziliyor, alt dudağı titriyordu. Eğer yanında eski bir tanıdık, bir arkadaş sesi duysa, “Vah Salim!” diyen olsa, hatta dokunsalar ağlayacaktı.

Demir parmaklığın önünden çekildi. Abanmaktan uyuşan kollarını oynattı, gerindi. Küçük battaniyesini yere serdi, el sepetini açtı, vapura binerken aldığı ufak rakı şişesi ile mezelik kuru nevaleyi çıkardı. Üzeri astarlık muşamba kaplı, içi kalın mukavva bavulunu çekti, şişeyi, mezeleri üstüne dizdi. Sepetin yanında duran ekmeğin kâğıdını sıyırdı, ince bir dilim keserken gülüyordu.

1 *Resimli Ay*, sayı: 1-6, Mart-Ağustos 1936, 6 tefrika.

Kurduk çilingir sofrasını. Görenler de beni tiryaki akşam-cı sanırlar.

İki kadeh çekerse biraz kendini unutturdu. Fakat birden keyifsiz keyifsiz durakladı.

Kadeh almayı da akıl edemedim. Neye bu kadar telaş et-tim? İlk gurbetim olsa yanmam! Sözümlü ona pişkin geçinirim. Yaşlandıkça toylaşıyor muyum ne? Böyle enayilik etmezdim ama...

Canının sıkıntısı uzun sürmedi. Küçük bir şeyi tasa edi-şine kızdı. Omuzlarını eski bir kabadayı alışkanlığıyla kal-dırdı.

Yolculuk huyumu mu değiştirdi? Kibarlaşıyor muyum ne? Şişeyi değil, binliği ağzıma dikiğim az mıydı?

Şişeyi alırken hatırladı, su da yoktu. Dişlerini gıcırdattı.

Enayiliğim değil, avallığım üzerimde. Susuz ne yaparım? Şap gibi yandık şimdi.

Etrafına bakındı. Güvertedeki yol arkadaşlarının çoğunda teneke, toprak ibrikler, emzikli, emziksiz testiler, mataralar, biçim biçim su çanakları, kaplar vardı.

Çeşmemeydanlı Salim kafasını, ensesini kaşıya kaşıya düşünüyordu.

Hangisinden istesem? Bilirim ben bu antikaları. Çoğu abdest ibriğidir, ağzıma götüremem ki... Bizim kerahet vakti geldi ama bunların da yatsı namazı için abdest tazeleme za-manı gelmiştir.

O etrafına bakınırken etrafı da ona bakıyordu. Salim'in rakı şişesini çıkardığını, mezeleri hazırladığını görmüşler ve bir daha başlarını çevirmemişlerdi.

Bu meraklı bakışları önce Salim fark edememişti. O su isteyeceği adamı gözüne kestirmeye çabalarken, aklı başına gelmişti.

Ulan ne kötü bakıyorlar!

İçinden küfür ediyordu.

Vay tırnağına tükürdüğüm herifçioğulları be! Hovarda kıyım bir can yok aralarında. Hepsi de su katılmamış ham ervah tortusu! Tu... Şimdi yandık işte. Marmara çırası gibi cayır cayır yandık. Talihim pek açık doğrusu. Öyle yol arkadaşları arasına düşmüşüm ki... Tam düşeş.

Bahtına boyun eğecekti. Düşünmekle bu işin içinden çıkılmayacağını anlamıştı.

Hele bir tane susuz musuz içeyim. Başka türlü kafamın frenleri tutmayacak. Sonrasını Allah baba düşünür elbette, dedi ve şişeyi ağzına dayadı, bir avurt dolusu çekti. Damağı, küçük dili, gırtlığı, göğsünün içi, alev alev yanmıştı.

Salim yüzünü buruşturdu, elinin tersiyle dudaklarını sildi ve masalık eden muşamba kaplı bavulun üstündeki mezelerden birkaç lokma aldı.

Onun susuz rakıya hiç yüzü yoktu. Oldu olası rakıya pek düşkün değildi. Bazı eğlentilerde, o da arkadaşlarının zoruyla birkaç kadeh içerdi. Fakat deniz yolculuğuna çıkarken arkadaşları kulağını bükmüşlerdi.

“Ulan Çeşmemeydanlı, sakın enayilik edip içkisiz yola çıkma. Kur çilingir sofrasını, tut kafayı. Denizde yolculuk edeceksin, belki fırtına çıkıverir. Ne bilirsin, belki de deniz tutar. Çekersin anzarotu, pupa yelken verirsin kendini. Hele zom olup sızdın mı, artık fırtına da vız gelir, deniz tutması da.”

Çeşmemeydanlı arkadaşlarının öğrettikleri akli pek yabana atmamıştı. Canı sıkılıp da efkâr bastığı günlerde, gecelerde üç dört kadehle tasalarının dağıldığını tecrübe etmişti.

Hele vapur rıhtımdan açıldıktan, İstanbul gözden silindikten, deniz bulanık bulanık kararmaya başladıktan sonra, Salim atlattığı tehlikeyi sezmişti.

Söz dinlemek, sırasına göre hiç de fena şey değilmiş.

Susuzluk fena idi. Gözünü budaktan sakınmayan Çeşme-meydanlı'nın susuzluk belini büküyordu.

İçtiği bir yudum rakı yavaş yavaş sinirlerini ve kafasını sarıyordu.

Ayık kafa ile bu enayilerin arasında tozuturdum be!

Susuzluğa bir çare bulmak lazımdı. Güvertedeki yol arkadaşlarının çatık kaşları onu yıldırmamıştı, yine umuyordu. İçlerinde belki bir 'ehli hâl' bulunur diye göz ucuyla vakit vakit bakındı, araştırdı. Geniş düşünmesine rağmen birini gözü tutmamıştı.

Kendi kendine söyleniyordu.

Ben acaba yanlışlıkla hacı gemisine mi bindim? Rakı, meze yerine, misvak, kuka tespih, hacı miski, Mızraklı İlmihâl almalı imişim. Eğer akıllarına yelken eder de cemaatle namaz kıldırma kalkarlarsa hapı yuttum. Bereket ramazanda değiliz, teraviye durur, imanımı gevretirlerdi.

Güverte kalabalıktı. Heybeler, küçük denkler, bavullar, sandıklar, hararlar, hurçlar, sepetler bohçalar, yer yer, top top duruyor ve bu çeşit çeşit, boy boy, biçim biçim, birbirinin üstüne konmuş, yıkılmış eşya yığınlarının arasında, kasketli, sarıklı, arakıyeli², takkeli, cübbeli, latalı, poturlu, şalvarlı, pantolonlu, genç, ihtiyar, sakallı, sakalsız erkekler ve kara çarşaflara bürünmüş, yüzleri örtülü, kukumav gibi kadınlar; hepsi kansız, irin benizli, cılız, sıska, çarpık bacaklı, şiş karınlı çocuklar oturmuştu.

Salim demir parmaklığa abanarak denize bakıyorken güvertedeki erkeklerin birçoğu, yere battaniye, keçe, seccade, velense,³ örtü sererek akşam namazlarını kılmışlardı.

2 Tiftikten yapılmış bir tür külah.

3 Bir yüzü uzun tüylü, kalın yün battaniye.

Salim bunu görmemişti. O kendi havasındaydı. İçi o kadar yasla dolmuştu ki etrafına aldırış bile etmemişti.

Şişeden ikinci yudumu almayı düşünüyordu.

Gemiciler hovarda adam olurlar. Tayfalardan biri geçer elbette. Bir maşrapacık su isterim.

Çeşmemeydanlı'nın "zarı açık değildi". Tayfalar da güvertede pek sık görünmüyorlardı. Bütün hazırlıklar yapılmış, her şey tıklarına girmiş, işlerini bitirenler kamaralarına, dinlenmeye çekilmişlerdi.

Salim ümidini kesmiyor, bekliyordu. Sağ tarafında oturan siyah, ince bıyıklı adamın heybesinin yanında duran, büyük, çifte kulplu, karınlı testi, Salim'in gözlerini mıknaş gibi çekiyordu.

İçinden dertleşti.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler. Utananın oğlu, kızı olmamış. İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü kara. Bir yudum su ile koca testideki su bitecek değil a. Kendi kendime ölüp bitiyorum. Belki de sandığım kadar ham ervah çıkmazlar. Bir denesem ne olur sanki? Ucunda ölüm yok ya. Susuzluktan öleceğim. Denizi geçti, çayda boğuldu derler. Ben de su üstünde, susuzluktan mı kırılacağım?

Bütün cesaretini topladı, yerinden kımıldandı, kabadayı biçimine hiç yaraşmayan pısırik bir utangaçlıkla suçlu suçlu "Efendi birader," dedi.

Siyah, ince bıyıklı adam homurdanır gibi baktı. Çeşmemeydanlı bu bakış karşısında irkilmedi.

"Yolculuk hâli bu... Acele ile su almayı unutmuşum."

Tutuk tutuk gülüyordu.

"Bir bardak su verir misin? Ölmüşlerinin canı için..."

Bunu söylerken kendi kendine söyleniyordu.

Bir bardak su için yüzsuyu döküyorum. Kafamın frenleri amma da laçka olmuş. Başka dilenci duası hatırıma gelmiyor ki...

Adam bakıyor, sesini çıkarmıyordu. Salim onun cevap vermeyeceğini sandı. Fakat kalın, ağır bir ses, kulaklarını tırmalıyordu.

“Kabın var mı?”

Salim zıncı diye durdu. Uzanan eli yanına sarktı. Alüminyumdan tas gibi bir bardağı vardı. Onu bavula yerleştirdiğini iyi biliyordu. Çamaşırların arasından bulup çıkarmak şimdi uzun işti. Oturmuş, keyif çatacaktı. Bavulu deşip bozmak, tekrar düzeltmek kolay katlanılır dertlerden değildi.

Boynunu büktü.

“Yok.”

Kulak tırmalayan ağır ses büsbütün sağırlaşmıştı.

“Testiyi verirdim. Müminin artığı mümine şifadır. Amma velakin senin ağzın içkili. Suyu mekruh edemem. Başka suyum da yok.”

Salim yutkunurken için için boğazının boğumlarını sayıyordu. Öteki devam etti.

“Mademki işret huyun var, sen de yola tedarikli çıkmalısın. İçkiyi düşünürken suyu da düşün.”

Çeşmemeydanlı, onu dinlemiyordu, tepesi atmıştı. Dinlerse, kavga edecekti.

Bu yolculuk onun ilk gurbeti değildi. Balkan harbinde, Edirne’de, Kırkkilise’de, sonra Çatalca’da çekmediği sıkıntı kalmamıştı. İzmir’de otel kâtipliği, Bursa’da kahve ocakçılığı etmişti.

Çeşmemeydanlı Salim doğma büyüme İstanbul çocuğu idi. Fakat İstanbul’da ona, talihi gülmüyordu. Onu İstan-

bul'da yaratan hilkat sırrı, nafakasını başka memleketlerde veriyordu. Salim, İstanbul'da hangi işe girdiyse, hangi işi tuttuysa hepsi kurumuştı. O işlerinin her bozuluşunda, ters gidişinde kızıp kuduruyordu.

Deli olacağım be! Bu ne kısmetsizlik. Dinine yandığım, neye el atarsam kuruyor. Öksüz çıra satmaya çıkmış, ay akşamdan doğmuş... Ona döndüm be. Yer demir, gök bakır. Tırnak geçirebilirsen, sök kopar.

Okuması yazması da vardı. Akli aşağı yukarı her şeye eriyordu. Lakin onun bu meziyetleri İstanbul'daki talihini değiştiremiyordu. Hep tersine işleyen bu çark dışarıklarda öyle düzenle çalışmaya başlıyordu ki, Çeşmemeydanlı'yı yeni ümitlere düşürüyordu.

Biraz para edinince İstanbul gözünde tutmaya başlıyor ve günün birinde yurt ayrılığına dayanamıyor, tekrar bahtını denemek için tası tırağı topluyor, İstanbul'a dönüyordu.

Son günlerde İstanbul'da pek bunalmıştı. Art arda gelen iş bozgunlukları artık onun içini çürütmüştü. Eski mahallesi Çeşmemeydanı'nda açtığı küçücük kahve işlememişti. Semt değiştirirsem, talihim döner dedi. Kurbağalı'da karpuz sergisi açtı. Peşine tutturamadı, veresiyeye dayanamadı. Belediye memurlarıyla geçinemedi, sergiyi kapadı. Sirkeci otellerinden birine kâtip çırağı, vapur, tren bekleyen çığırtkan oldu. Tren, vapur saatlerinde gara, rıhtıma koşuyor, otele müşteri ayartıyordu. Otelci, Salim'in çalışmasını beğeniyordu. Otel kâtibi bunu tehlikeli gördü ve Salim'in ayağını kaydırıldı.

Salim aylarca İstanbul kaldırımlarında işsiz güçsüz, ayak, boş dolaştı.

Yaradılıştan hovarda idi. Arkadaşlarıyla 'papaz uçurma-ya', 'gacı'larla gezmeye, eğlenmeye bayılırdı. İşsiz, parasız kalınca, içtikleri su ayrı gitmez, canciğer, kuzu sarması arkadaşları, ayılıp bayılan yosma gacılar, yan çizmeye, onu görmemezlikten gelmeye başladılar.

Bu Salim'e pek dokundu. Bir hiç yüzünden arkadaşlarıyla 'maraza' çıkardı. Yumruğuna güvendiği için kavgadan korkmuyordu. Vaktiyle dostu, metresi olan kadınların yüz çevirmelerine daha çok tutuluyordu. Onlardan birkaçını sokak ortasında patakladı, kiminin gözünü çürüttü, kiminin kolunu, bileğini incitti.

Bu hınç almalardan pek ucuz kurtulmuyordu. Karakolların taş odalarında sabahlıyor, vakit vakit 'Mehterhane'de birkaç gün konukluyordu.

Durgun yaşamak Çeşmemeydanlı'yı sıktığı için bu değişiklikler onu eğlendiriyor, hıncını alıp yüreği ferahladığında bozuk sinirleri dinleniyor, bir zaman rahat ediyordu.

Karakollarda geceleyip, 'Mehterhane'de günlerce konuklayış, Çeşmemeydanlı'nın zabıtaadaki notunu fena kırdırmıştı. Salim, İstanbul'da barınamayacağını anlamıştı, kararını verdi.

Yolculuk göründü! Yine Abbas yolcu, dedi ve hepsinden ayrı ayrı tiksindiği arkadaşlarından birine görünmeden İstanbul'dan çıkıp gitmek istedi.

Fakat parasızlık onun elini, kolunu sımsıkı bağlamıştı. Adım atacak, kımıldanacak hâli yoktu. Tiksinmeyi, arada geçen kavgaları unutmak, unutmuş görünmek, maksadına varmak için en kısa yoldu. Birinden üç lira, öbüründen beş lira borç alarak vapur navlunu, harçlık bulmalıydı.

Salim kendisinden en çok çekinenleri düşündü. Çeşmemeydanlı'nın İstanbul'da oturmasını istemeyenler, ondan yılan, gocunanlar vardı. Bunlar, Salim'in isteyeceği parayı sevine sevine bulur, verirlerdi.

Salim bunu 'yumruğunun hakkı' biliyordu. Bütün tanıdıklarına başvurdu. Göğsünü gere gere istedi ve kolayca sıkıntıdan kurtuldu.

Vapur biletini alırken keyfinden kabına sığmıyor, sevincinden etekleri zil çalıyordu. Fakat vapura girince iş değişmişti.

O İstanbul çocuğu idi. İstanbul'u bütün derdi, bütün sıkıntısı, bütün yoksulluğuyla bile seviyordu. Sokaklarında, evinin odalarında, sofalarında geziniyormuş gibi dolaşıyordu. Yeni yapılan evlerden yanan yıkılan evlere, kulübelere kadar hep biliyor, tanıyordu. İstanbul'un her köşesi onun eski tanıdığı, eski dostu idi. Yarı aç yarı çıplak sürttüğü kaldırımları seviyordu; İstanbul'un güneşi, ay ışığı kadar yağmurunu, çamurunu, hatta çirkin çukurlarını, hatta çöp kokularını bile seviyordu. İstanbul'un havasını, suyunu, taşını, toprağını, içi titreyerek, bir sevgilinin kokusunu duyar gibi canı çekilerek koklaya koklaya seviyordu.

Bu ayrılık ona güç geliyordu. Şimdi çıktığı bu yolculuk, nasıl bir sonla bitecekti?

Karanlık ufka, karanlık sulara baktı. Bu yolculuk aksilikle başlamıştı. Onun sonunu fena, karanlık görüyordu.

Susuzluğunu unuttu, beynine dolan karanlıkları gidermek için şişeyi ağzına dikti. Bu sefer damağı, gırtlığı, göğsünün içi yanmadı. Kafasının ve sinirlerinin alevi, alkolün yangınına duyurmuyordu.

Biraz önce su istediğine onu pişman eden adamın sesini duydu.

“Hemşerim, uğurlar ola...”

Salim birden anlamamıştı, mezelere uzanan elini çekti.

“Hayır ola, hocam!”

Siyah, ince bıyıklı adamın kaşları çatılmıştı.

“Pek sert gidiyorsun da.”

Çeşmemeydanlı yine kavrayamamıştı. Gözlerini şaşkın şaşkın açtı, kapadı.

“Nereye gidiyorum?”

Adam sağ elinin başparmağını dudaklarına yaklaştırdı ve bir şey içiyormuş gibi işaret etti.

“Sanki derim, bu zıkkım, susuz, fena çarpar da...”

Salim’in şaşkınlığı geçmişti, yan yan baktı. Sağ omuzunu çarpıttı.

“Aldırma. Alışkınmıdır. Hem ben ağzıma içerim.”

Siyah, ince bıyıklı adamın kalın, ağır sesi âdeta bir azar gibi titriyordu.

“O kadar güvenme. Biz böyle güvenenleri çok gördük.”

Salim cevap vermedi.

Aynı ses devam ediyordu.

“Bu meret, şişede durduğu gibi durmaz.”

Çeşmemeydanlı’nın birden kafası kızmıştı. Eski bıçkınlık günlerinden kalma bir alışkanlıkla dikildi.

“Durmazsa ne olacak?”

Siyah, ince bıyıklı adam da dikilmişti.

“Ne kafa tutuyorsun? Fena mı söyledik? Senin iyiliğin için.”

Salim gözlerini kırptırdı. Kendi kendine, *şu hırta uymayayım*, dedi. Fakat berikinin dikilişi, sinirlerini bozmuştu. Bir hayali iter gibi elini savurdu.

“Haydi, git işine. Akşam akşam belaya sokma!”

Siyah, ince bıyıklı adam tokatlar gibi haykırdı.

“Bela okuma. Sonra karışmam!”

Çeşmemeydanlı’yı bu haykırış çıldırtmıştı, kısık kısık bağırdı.

“Çattık be! Sana ne oluyor? Otur oturduğun yerde. Herkese ne karışıyorsun?”

Güvertede bütün başlar onlara çevrilmişti. Önce gizli gizli bakanlar artık çekinmeyi unutmuşlar, açık açık, dik dik bakıyorlardı.

Salim sinirli sinirli gözlerini kıpırtıyordu. Etraftaki erkekler yerlerinden kımıldanmadıkları hâlde siyah, ince bıyıklı adamın yanında toplanmış, ona kol kanat germiş gibiydiler.

Salim kavga başlangıçlarında esen havayı bildiği için bunu hemen sezmişti. Bu görünen bir tehlike idi. Çeşme-meydanlı kolay gerilemezdi fakat kendini pek ucuza satmak da işine gelmezdi. Toparlandı. İçin için hırçınlaşan sinirlerini zorla yendi.

“Haydi, yeri sırası değil.”

Siyah, ince bıyıklı adam, bunu bir korkuş, siniş sanmıştı. Koltuklarını kabartarak gülümsedi. Karşısında ona beğene beğene bakan fitne gözlü, tel tel seyrek sakallı, irin yüzlü adama döndü, herkese işittirecek bir sesle söylüyordu.

“Burası meyhane mi, dinini, imanını seversen? Aileler var, çoluk çocuk var. Alameleinnas,⁴ kur masayı, at zıkkımı açıkça. Kabahat gizli, ibadet gizli. Kel ayıbından da öte, bir de üste üstlük kafa tutuyor. Elhaya mineliman...⁵ Çekil gizli bir köşeye, milleti rahatsız etme.”

Fitne gözlü, tel tel seyrek sakallı da, başını sallayarak ona hak veriyordu.

“Cevazı mutlak değilse bile cevazı ihfa vardır.”⁶

Salim dişlerini sıktı, dudaklarını ısırды, tırnaklarını avuçlarına batırdı, taşmamak için zorlandı, sonunda kendini tutamadı, doğruldu.

4 Alâ melein nas: “Meleklerin ve insanların gözü önünde.” anlamında Arapça bir ifade. (y.h.n)

5 “Hâyâ imandandır.” anlamında Arapça bir ifade. (y.h.n)

6 Açık açık izin verilmemişse de gizlice yapma izni verilmiştir. (y.h.n)

“Size ne oluyor be? Herkesin keyfinin kâhyası mısınız? Şunun şurasında oturuyorum. Kime, ne fênalığım dokundu? Kimin köpeğine hoş dedim. Nargilenizin ateşine su mu dök-tüm? Karınıza, kızınıza yan gözle mi baktım? Ağzımdan bir küfür mü çıktı? Bir sarkıntılık mı ettim? Bir yudum su iste-dim. Hay istemez olaydım! Amma adamlar be!”

Siyah, ince bıyıklı adam, tekrar kaşlarını çatmıştı.

“Hani ağzına içiyordun? Bak, daha iki yudumda çarpılı-verdin. Madem kaldıramıyorsun, hâlini bil, içme.”

Tel tel seyrek sakallı da sinsi sinsi yutkunuyordu.

“Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz!”

Çeşmemeydanlı’nın sinirlerinin ayarı bozulmuştu.

“Çok söylüyorsunuz be! Kafa şişiriyorsunuz. Kesin sesi-nizi. Vaiz dinleyemem, karnım tok!”

Siyah, ince bıyıklı, meydan okur gibi Salim’e dönmüştü.

“Sen kes sesini. Herkesin rahatını kaçırma. Bak cümle âlem senden müşteki! Burası ne külhanbey koğuşu, ne de it ahır. Vapurdan karaya çıkalım, orada ne halt edersen et!”

Salim’in beyni döndü, gözleri karardı ve sıçrayarak kalktı.

“Ne dedin? Ne dedin? İt ahır mı? Babanın evini mi sor-dular sana, hergele yobaz? Asıl halt eden sensin!”

Siyah, ince bıyıklı adam da yerinden fırlamıştı.

“Bana mı söylüyorsun, kahpenin iti?”

Salim gözlerini kıstı, bir saniye karşısındakine baktı. Neye güveniyor gibi kalıbını, kıyafetini, boyunu bosunu, kuvvetini, alışkan bir gözle ölçtü ve sesi havada bir kırbaç gibi şakladı.

“Sana söylüyorum ulan.”

Ve kırbaç gibi şaklayan sesin arkasından, kırbaç gibi şaklayan bir tokat şakırtısı duyuldu.

Siyah, ince bıyıklı adam sendeleyerek gerilemişti. Etraftan kalktılar ve ayırmak için aralarına girmek istediler. Fakat Çeşmemeydanlı siyah, ince bıyıklı adamın üzerine öyle bir hız ve çeviklikle atılmıştı ki, araya girmek isteyenler şaşalayıp durakladılar. Kadınlar tiz çığlıklar kopararak elleriyle yüzlerini kapamışlar, çocuklar annelerinin, ablalarının, yanlarındaki kadınların kolları, etekleri arasına saklanmışlardı.

Salim siyah, ince bıyıklı adamı sıkı bir tartaklayışta yere yıkmış, sol eli gırtlığında, sağ elini kurulu bir makine kolu gibi biteviye kaldırıp indiriyor, paspas silker gibi dövüyordu.

Güvertenin üstü karışmıştı. Erkeklerden bir kısmı korkularından çığlıklar kopararak titreyen, ağlayan, hıçkıran kadınları, çocukları yatıştırmaya uğraşüyor; bir kısmı da siyah, ince bıyıklı adamı Salim'in çelikleşmiş pençelerinden kurtarmaya çabalıyordu.

Uzun bir çekişme, zorlamadan sonra siyah, ince bıyıklı adamı Salim'in elinden alabilmişlerdi.

Kaptanlar, tayfalar, kamara yolcuları, güverteye dökülmüşlerdi. Gemi süvarisi siyah, ince bıyıklı adamın ağzının kenarlarından, şakaklarından, burnundan kanlar sızdığını görünce şaşırılmıştı.

“Nedir? Ne oluyor?”

Fitne gözlü, seyrek tel tel sakallı, irin yüzlü adam, kaptana yaklaştı. Dudaklarında ikiyüzlü bir gülümseme vardı, iri yarı iki yolcunun güç zapt ettiği Salim'i gösterdi.

“İşte bu serseri, çapkın sarhoşun marifeti!”

Salim bunu duyunca, sıçradı, kollarından tutan iki adamı silkti, fırladı. Fitne gözlü, tel tel seyrek sakallı, irin yüzlü

adamin üzerine atılmak istedi. Fakat iki tayfa Çeşmemeydanlı'yı sımsıkı yakaladılar.

Kaptan, bunu görür görmez, kararını vermişti, tayfalara, “Ambarda bir deliğe tıkın!” dedi.

İki tayfa, başlarını salladılar.

“Peki beybaba.”

Ve Salim'i tartaklaya tartaklaya götüreceklerdi. Salim hırçınlaştı.

“Dut silker gibi ne sarsıyorsunuz? Gitmem mi dedim?”

“Öyle ise yürü.”

Çeşmemeydanlı iki tayfanın arasında boynunu eğdi, yürüyordu.

“Duruyor muyum, anacığım?”

Tayfanın biri sordu.

“Neden kavga çıktı?”

Salim homurdandı.

“Bırak dinini seversen. Yanıma su almayı unutmuşum. Bir bardak su isteyecek oldum.”

Tayfalar şaşkın şaşkın Salim'e bakıyorlardı.

“İlk defa mı vapura biniyorsun?”

Salim de şaşırmıştı.

“Yooo... Çok bindim!”

“Güvertedeki islim suyu musluklarını hiç görmedin mi?”

Çeşmemeydanlı inme inmiş gibi durdu.

“Tu... Amma sersemim be! Sahi ulan... Hiç aklıma gelmediydi.”

Tayfalar, manalı manalı gülüyorlardı.

“Eh! Biraz keyifsin de dalgaya düşmüşsün!”

Sarhoş yerine konulmak Salim’in onuruna dokunuyordu.

“Vallahi billahi keyif değilim. Ateşe kör bakayım, namert kapısında dileneyim, gençliğimin hayrını görmeyeyim. Topu temeli iki yudum çektim. Şişe orada duruyor. İspatı meydana. İnsan içer de sarhoş olmaz değil. Ama şişeyi temizlemeye vakit bırakmadılar ki...”

Salim ambarda bir deliğe tıklmaya götürülürken bütün güverte halkı kaptanın etrafını sarmışlardı. Her kafadan bir ses çıkıyordu.

“Nenin nesidir, bilmiyoruz. Her hâlimden it, külhanbeyi olduğu belli!”

“Hırsız mıdır? Yankesici midir?”

“Kaptan Bey, vapura alınacak müşterilerin zabıta kayıtlarına bakılmaz, araştırılmaz mı?”

“Bu muhakkak sabıkalıdır.”

“Halkın selameti için bunların soruşturulması gerekir.”

“Şurada namazımı kılmış, yemeğimizi yemiş, oturmuş, dertleşiyorduk. Çıkardı rakı şişesini, başladı çekmeye.”

“Hem de susuz musuz.”

“Bakışlarından, biçiminden hayır yoktu hergelenin.”

“Burada aileler var. Saygı denilen şey dünyadan kalktı mı?”

“Burasını meyhaneye çevirdi teres!”

Şakaklarından, çenesinden, burnundan sızan kanlarla yüzü gözü görünmez hâle gelen siyah, ince bıyıklı adamı kolundan, omuzundan çekerek kaptana gösteriyorlardı.

“Şu biçareye bakın. Azılı itin elinden güç bela kurtardık.”

“Umumun hayrı, selameti namına isyan etti!”

“Zavallının hiçbir suçu, günahı yok.”

“İsyanı, gaza sayılır.”

Kaptan eliyle bir tayfa çağırdı.

“Al bu adamı, doktora götür.”

Tayfa siyah, ince bıyıklı adamın koluna girdi.

“Peki beybaba.”

Ve mevki tarafına yürüdüler.

Güverte halkı, kaptanın yakasını bırakmıyorlardı.

“İpten kazıktan kurtulma olduğu belli.”

“Gözlerini kan bürümüştü.”

“Üstünü arasınlar... Muhakkak bıçak, saldırma, tabanca çıkar.”

“Ekmek kestiği bıçağı görmediniz mi?”

“Durup dururken adamcağıza çattı. Açtı ağzını yumdu gözünü, söylemediğini bırakmadı.”

“Evet, evet... İçki içtiği yetişmiyormuş gibi bir de küfür.”

“Onu cezasız bırakmamalı Kaptan Bey.”

“Artık, bir daha güvertede istemeyiz.”

“Karaya çıkıncaya kadar serbest bırakmayın.”

“Doğru, tekrar başımıza bela olur.”

“Böyle itler bütün vapur için tehlikelidir.”

“İlk uğranacak iskeleye çıkarıp polise vermeli.”

Kaptan, bunalmıştı.

“Merak etmeyin... Biz tahkikatını yaparız.”

Salim'i götüren tayfalardan biri dönmüştü. Kaptana yaklaştı.

“Beybaba, hapis, eşyalarını istiyor.”

Kaptan başını sağa sola çevirdi.

“Nerede eşyaları?”

Süvarinin dört bir yanını kuşatan kalabalık gevşedi. Salim'in yerdeki battaniyesi ile, üstünde ekmek, peynir, zeytin duran muşamba kaplı bavulu, yemek sepetini kaptana gösterdiler. Kaptan tayfaya emretti.

“Haydi, hepsini topla, götür.”

Tayfa hemen seğirtmişti.

“Peki beybaba.”

Kaptan vardiya merdivenine doğru yürüyordu. Tayfa, Salim'in eşyalarını topladı ve yardım etmek isteyenleri eliyle itti.

“Karışmayın işime... Oturun oturduğunuz yerde.”

Bu hadise yarım saat önce birbirlerini tanımayan, birbirleriyle konuşmayan güverte halkını ahabap, dost edivermişti. Kadınlar, çocuklar bir tarafta, erkekler bir tarafta, birer küme hâlinde hep aynı şeyi konuşuyorlardı.

Çeşmemeydanlı kapatıldığı dolap azmanı karanlık delikte düştüğü şaşkınlıktan kendini kurtarmaya uğraşıyordu.

Güvertedeki muslukların aklıma gelmeyişi tuhaf. Yobazların arasında gözüm, gönlüm karardı. Şaşkına döndüm. Ne dedim de su istedim? Amma da keşliğim üzerimde. İnsanları suratlarından anlar, geçinirim bir de. Baktın su yok. Musluklar da hatırına gelmedi. Rakı içmek farz, sünnet değil a! Koy şişeyi sepete yahut at denize. Kırk yıllık tiryakisi olsa, bu kadar mihnete değmezdi. Ne belaya çattım be!

Düşünceleri arasında aklının en çok takıldığı noktalar niçin ona bu kadar düşmanca çatmaları, hemen hemen bütün güverte halkının, onun aleyhine dönmesi idi.

Haydi, birine küfür ettim. Üçü, beşi arkadaşı, akrabası diyelim. Bütün güverte ahalisi bu geçmişi kandillinin hısımları akrabası mıydı? Alayı bana çullanmıştı! Benden ne istiyorlardı?

Salim, kafa yoruyor, bunların birinin cevabını bulamıyordu.

Tayfa eşyalarını getirmişti. Salim karanlık delikte, tekrar yalnız kalınca eşyalarına baktı. Rakı şişesi yoktu. Onu getiren tayfaların içkiyle başları hoş olmadığını Salim yüzlerini buruşturmalarından anlamıştı. Çeşmemeydanlı bavula dikkat etti. Açılmış ve tekrar kapatılmış olmasından kuşkulandı. Merakını yenemedi, bavulu açtı ve bakar bakmaz karıştırılmış olduğunu anladı.

Hangi eşyası çalınmış diye ikinci bir meraka tutulmadı. Sinirli bir kahkaha kopardı. Güvertede beş vakte beş daha katarak namaz kılan, başlarını secdeden ayırmayan, içki içilmesine göz yumamayan katı sofulara gülüyordu.

Aslan marka cinslermiş be! Aralarında doğrusu erbap işçiler de varmış. Allah'tandır ki üç beş kuruş kazanıp dişe dokunur, para eden eşya ile yola çıkmamışım. Sermayeyi kap-tırıp ağzımızı tam poyraza açacakmışız. İşte o zaman hâlim çifte kavrulmuştu. Kaptana söyle, suçlu kimi göstereceksin? Kimin yakasına yapışabilirsin? Kaptana da kim bilir arkamdan ne yanık gazeller okumuşlardır. Geçtim, üstelik hırsız çıkarmasınlar da. Artık anlat babanın bayraktar olduğunu...

Sinirleri o kadar bozulmuştu ki, isterik gülmesi çok sürmedi, bir kara sevdalı dalgınlığına düşüverdi.

Ağlayacak yerde gülüyorum. Bunlar iyi başlangıç değil. Yolculuk pek kötü başladı. Bunun sonundan hayır olmaz!

Çeşmemeydanlı indirdiği yumruklara, attığı tokatlara rağmen siyah, ince bıyıklıdan hincını alamamıştı. Onun hayali gözlerinin önünde vakit vakit belirdikçe dişlerini gıcırdatıyordu.

Ah bırakmadılar. Ben onu kafa tutmaya ömrü oldukça pişman ederdim. Enayi, sağlam gibi görünüyordu. Tüy kabası, kofmuş be! Neresine vurdumsa dağılıverdi, pekmezi aktı. Karışan olmamalıydı da kese sabunsuz kirini çıkarmalı idim.

Kısa boğuşma onu yormamış, âdeta bir idman yerine geçmiş, sinirlerini, adalelerini daha çelikleştirmişti. Fakat beyninin içi yorgundu, başına gelenleri yavaş yavaş unuttur gibi oluyor, başına gelecekleri düşünüyordu.

Arabanın ön tekerleği nereye giderse arka tekerleği de oraya gider. Yolu tuttuk gibi. Herifin şakakları sıyrılmıştı. Dişi mişi döküldü mü, bilmiyorum. Eğer bana kancayı iyice takmayı kurdularsa gemi doktorundan rapor çıkartır, cayır-tıya verirlerse delikten zor çıkarım. Polise de haber verdiler mi, hesap tamamdır. İfade ver artık. Karaya çıkınca da tekrar deliğe girerim. Yabancı yerde, bana, kim kefil olur ki...

Çeşmemeydanlı kapatıldığı karanlık deliğin üşüten ıslaklığını duymuyor, eli şakağında, kara kara düşünüyordu.

Eğer o karşılarında duran, kafası arakıyeli, top sakallı adamın yanında oturan kara çarşafı kadına dikkat etmiş olsaydı, kafasında çözmeye uğraştığı sırrın anahtarını bulmuş olurdu.

Kara çarşafı kadın vakit vakit soluk alıyormuş gibi peçesini kaldırıyor, uzun kirpikli iri siyah gözlerinin bebekleri kıvılcımlanarak Salim'e içten bir bakışla candan bir yakınlıkla bakıyordu.

Çeşmemeydanlı'nın sol tarafında oturan, siyah, ince bıyıklı adamsa bakmıyor gibi görünerek gözlerinin ucuyla, uzun kirpikli iri siyah gözlerinin bebekleri kıvılcımlanan ve

kara, bol çarşafın içinde bile, vücudunun körpeliğı sezilen kadını yiyecek gibi süzüyordu.

Fakat genç kadının gözlerini, Salim öyle bir mıknaısla-
mıştı ki, siyah, ince bıyıklı adamın kendisine baktığının far-
kında bile olmamıştı.

Can sıkıntısından çırpınan, bunalan, kendi derdiyle uğraş-
maktan dünyayı gözü görmeyen Çeşmemeydanlı'nın bu ba-
kışlardan, imrenişlerden, iç ekişlerden ve dış bileyişlerden
haberi yoktu.

Güvertenin sağ tarafında erkekler, kendi aralarında konu-
şurlarken kümeden ayrılmış iki kadın baş başa vermiş fısııl-
daşıyorlardı.

İkisi de kara, bol çarşafı, ikisi de genç, körpe idi. Biri
koyu, tahrilli mavi gözlü ve sarışındı. Öbürünün uzun kir-
pikli siyah gözlerinin bebekleri zaman zaman kıvılcımlarla
parlıyordu.

Mavi gözlü genç kadın yakınlarında kimse olmamasına
rağmen sesini alçaltmıştı ve işitilmesinden korkulan bir sır
gibi, titrek titrek söylüyordu.

“Kardeş, işte böyle erkeklere bayılırım.”

İri, siyah gözlü kadın da dudakları arasından, fısıldayan
bir sesle tutuk tutuk, heceleye heceleye konuşuyordu.

“O siyah gözler... O kalın, kırmızı dudaklar...”

Gözlerinin içi ışıldayarak zevkle dinleyen mavi gözlü ka-
dın, elini arkadaşının dizine vurdu, başını suçlu suçlu arpıttı.

“Kardeş, sözünü kestim ama... Darılma sakın... Senden
pek haz ettim.”

Siyah gözlü kadın kırık kırık güldü.

“Ben de sizden pek hoşlandım. Hem darılacak, gücenecek ne var söyleyin.”

Bu tatlı güler yüz, mavi gözlü genç kadını sevindirmiş gibiydi.

“Adını soracaktım.”

“Bu muydu çekindiğin? Adım Nazire.”

“Benimki de Safiye. İstanbullusun sanırım. Konuşuşundan öyle anladım.”

Nazire, başını salladı.

“İstanbulluyum. Efendibabamla bir miras işi için Gelibolu’ya gidiyoruz. Orada ne kadar kalacağımız belli değil.”

Safiye içini çekti.

“Ben ağabeyimle Maydos’a⁷ gidiyorum. Ağabeyim, İstanbul’da, Samatya’da kahvecilik ediyordu. İşleri bozuldu. Maydos’taki evimizi, tarlamızı satacağız. İstanbul’dan ayrılmak bana bile güç geldi. Seninse memleketin, kim bilir, ne kadar dokunur?”

Nazire gözleri nemlenerek bakıyordu.

“Ne dertli olduğumu bilsen...”

Safiye vapur arkadaşına sokulmuştu.

“Ne derdin var şekerim?”

Nazire elini kalbinin üstüne bastırdı. İri siyah gözlerini yumdu.

“Neye vuruldum, neye dertlendim, biliyor musun? Bir vakitler Fatih Çarşamba’sında oturuyorduk. Evimizin karşısında bir terlikçi ustası vardı. Onu aylarca sevmiştim. Kafe arkasından baka baka sade. Yalnız bir akşam geç vakit bakkala giderken yolda, ayaküstü konuştum, o kadar. Öyle

⁷ Eceabat’ın eski adı.

yanıp tutuşuyordum ki... Komşumuz Hamide Kadın'ın kızı Gülizar meğer ona vurgun değil miymiş? Bizim seviştığımızı sezinlemiş. İlimaz solumaz, anasına yetiştirir, anası Hamide Kadın da babama fitlemez mi? Babam beni bir temiz dövdü ve hemen evi de, mahalleyi de değiştirdik. Dayağın acısını unuttum, geldim, terlikçi ustasının yüreğine açtığı yarının acısı geçmedi, hâlâ sızlıyor.”

Yorgun yorgun içini çekiyordu.

“Biraz önce, güvertede onu karşımda görür gibi oldum. Ama ne benzeyiş! Gözlerim ona iliştiği zaman yüreğim ağzıma geldi.”

Safiye ılık ılık gülümsedi, arkadaşının omuzunu okşadı.

“Vah kardeşim... Demek eskiden yaralısın.”

Nazire boynunu bükmüştü.

“Öyle... Talihsizliğimi görüyorsun ya. Gözlerim daha ona doymadan kaybediverdim. İlk göz ağrısı derler. Ne yalan söyleyeyim, bu onu bastırdı. Sen söyle, erkeğin güzeli, değil mi? O boy, o bos... Erkek erkek duruşu, konuşuşu, her bir hâli, ayrı tesir ediyordu. Gözlerimi ondan alamıyordum. Bir taraftan, efendibabam görececek, sezinleyecek diye de ödüm kopuyordu.”

Safiye'nin de gözleri parlamıştı.

“İki elim yanıma gelecek, Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım? Benim de gözüm gitmedi değil. Gizli gizli baktım. Ne yapayım, ağabeyim çok hırçındır, serttir. Anlayacak olsa, döve döve öldürür, kemiklerimi kırar. Gözlerini kan бүrүdү mü, deliye döner, kasar kavurur.”

Kıs kıs gülüyordu.

“Bereket peçeye. Peçe varken nereye baktığın kolay anlaşılıyor. Peçenin altından onu daha alımlı gördüm.”

Safiye nefes almak ister gibi peçesinin ucunu kaldırmıştı.

“Ben dayanamadım, peçemi sıyırdım, sıyırdım baktım. Alımlı da söz mü? Tığ gibi delikanlı.”

İki yeni arkadaş birbirlerine daha sokulmuşlardı.

“Nereli? Kimin nesi acaba?”

“Konuşmasından, çalımından İstanbulluya benziyor.”

“Peki, o siyah, yapıştırma bıyıklı, sinir, soğuk herif bu delikanlıdan ne istiyordu?”

Safiye omuzlarını oynatıyordu:

“Aralarında eski bir husumet mi vardı?”

Nazire gözlerini süzerek dudak büktü.

“Tek başına oturup kimselerle konuşmayışından burada ahabı, tanıdığı olmadığı anlaşılıyor. Boynunu büküp denize garip garip bir bakışı vardı, beni de garipsetti. Kim bilir ne derdi var? Arkasında kimleri bıraktı? Kimleri düşünüyor? Efkârlı olduğu pek belliydi.”

“Kavga neden çıktı? Anlayamadık ki...”

Nazire hınçlı hınçlı homurdandı.

“Kavganın niye çıktığını ben biliyorum.”

Safiye birden arkadaşının ağzına girecek gibi eğilmişti.

“Biliyor musun? Ayol, niye söylemiyorsun?”

Nazire tiksinen insanların acı gülümseyişiyle yüzünü buruşturdu.

“O yapıştırma bıyık softa bozuntusu yobaz, gözlerini bana dikmişti, yiyecek gibi bakıyordu. Bakışlarından tüylerim diken diken oluyordu. Onun çiğliği, arsızlığı yüzünden ötekine rahat rahat bakamadım. Pis herif keyfimi kaçırdı.”

Safiye ellerini dizlerine vuruyordu.

“Şimdi anladım. Sebepsiz kavga, dövüş olur mu? Yalnız senin keyfini mi kaçırdı şekerim? Herkes rahatsız oldu.”

Nazire erkeklerin tarafına yan yan baktı.

“Senden, benden başka kimse rahatsız olmadı. Herkes yobaz heriften yana çıktı. Zavallıya herkesin de hıncı varmış. Ne hırsızlığını, ne serseriliğini, ne dolandırıcılığını, yankesiciliğini bıraktılar. Sen söyle hırsıza, serseriye benzer bir yeri var mıydı? Kendi hâlinde oturup içkiciğini içiyordu. Hem de sessiz sedasız.”

Safiye kamaşmış gibi gözlerini kırpyordu.

“Tosun gibi delikanlıydı. Miskinlerin biri geçemedi. Hepsine meydan okuduğu, topuna tek metelik vermediği için düşman kesildiler. İçki içiyormuş! İçki içmeyen erkek var mı? Benim ağabeyim işret masasına oturdu mu, binlikleri devirir. İçince de bozulur, küfürbaz olur, sağa sola saldırır, vurur, kırar, döker.”

Nazire arkadaşının gözlerinin içine baktı.

“Ya efendibabam? Benim çocukluğumda öyle içer, öyle içerdi ki şimdi tespih çekip beş vakit namaz kıldığına bakma. Anacığım az mı çekti? Yanaklarından kan damlar, topaç gibi, etli canlı kadındı. Kahır insanı eritiyor. Genç yaşında verem döşeklerine düştü, birkaç ayın içinde eridi, gitti. Anamın ölümünden sonra efendibabam işrete tövbe etti. Rüyasında Hızır aleyhisselamı görmüş. Tövbe istiğfar et demiş. Sahi mi yalan mı, günahı boynuna. Eski komşularımıza sorsan anamın bir ahret kardeşi varmış, babam onunla evlenmek istiyormuş. Kadın içkiyi bırakırsan evlenirim demiş. Babam da bundan ötürü tövbekâr olmuş. Sonra kadın başkasıyla evlenmiş. Hangi birine inanırsın.”

Safiye peçesinin ucunu ağzına almış, ısıırıyordu.

“Kavga çıktığı zaman kimsecikler onun tarafından çıkmadı, hep birden onun üzerine çullanacaklar sandım.”

“Vallahi ben de korktum, olur mu olurdu!”

Nazire’nin iri siyah gözlerinin bebekleri, yine kıvılcımlanmaya başlamıştı.

“Onun yay gibi atılışını, çelik gibi kollarını gererek yumruklayışını gördükten sonra içime sular serpildi. Nasıl iki dakikanın içinde o sinir, soğuk herifin yüzünü, gözünü dağıtıverdi!”

Safiye burun kıvırıyordu.

“Ona, acımadım hiç hani... Kılım bile oynamadı! Araya girmeseydiler de iler tutar yeri kalmayıncaaya kadar dayak yeseydi. Hele o tel sakallı mızımız herifin yordakçılık etmesi... Ona ne oluyordu bilmem!”

İki genç kız, birbirlerine daha sokulmuş, solukları birbirine karışarak daha ateşli konuşuyorlardı.

“Acaba hapisten çıkarmayacaklar mı? Polise verirlerse?”

“Aldırma Nazireciğim. Ağabeyim kavga yüzünden kaç kereler hapse girdi çıktı. Bir ay, üç ay yatar... Erkek kısmının başından böyle şeyler geçer. Onda çekinecek, yılacak göz yok. Yalnız bir tarafı dinlemezler ya...”

“Şahitler hep ötekinden yana.”

“Olsun... Allah korkusu da mı kalmadı?”

Nazire dalgın, düşünceliydi.

“Acaba nereye gidiyor? Bir daha göremeyecek miyim?”

2.

Çeşmemeydanlı karanlığa bakmaktan yorulmuş, düşünmekten yorulmuş, sinirlenmekten yorulmuş, bağdaş kurmaktan, çömelip oturmaktan yorulmuş, sırtını soğuk demir bölmeye dayamış, kollarını kavuşturmuş, gözlerini kapamış, uyukluyordu.

Birdenbire tartaklanır gibi kafası sert demire çarparak uyandı. Tıkıldığı daracık yeri unutmuştu. Can acısıyla kalkıp fırlamak istedi. Bu sefer de elini demir kapıya çarptı, kafatası çatlamış gibi başı, beyni sızladı.

Of be! Kafam, gözüüm parçalanacak.

Ayakta da duramıyor, sallanıyordu.

İki yudum rakının sarhoşluğu mu başladı?

Elleriyle yan bölmelere tutunmaya mecbur kaldı.

Fırtına çıktı galiba. Bu ne sallantı?

Kapatıldığı yere kadar akseden sağır homurtuları Çeşmemeydanlı hiç beğenmiyordu.

Deniz azmışa benziyor. Suların kararışından belliydi. Açık denizde sayılmaz ama Marmara açıklarının da cilveleri vardır. Gemi yeni kızaktan çıkma değil. Deniz bu, açığı da, kapalı da birdir. Hiç güven olmaz. Buraya kaz gibi kapadılar. Benim hâlim ne olacak?

Çeşmemeydanlı denizden korkmuyordu. İşsiz kaldığı zamanlar balıkçı kayıklarında çalıştığı, voliye çıktığı olmuştu.

Göğsü dayanıklıydı, kollarına da güveniyordu. Sular sertken kendini akıntıya kaptırmadan bir kıyıdan bir kıyıya çok geçmişti. Fakat daracık bir yerde kapalı kalmak, su çukuruna atılan bir fare gibi debelene debelene boğulmak, onu korkutmaktan ziyade hiddetten çıldırtıyordu.

Eğer bir korku, tehlike varsa beni mi düşünecekler?

Sallantı ziyadeleşmiş, sağır homurtular daha sert, daha tok aksediyordu.

Çeşmemeydanlı Salim kapıyı yumrukluyor, tekmeliyordu

“Açın be! Direğe bağlayın, açıkta zincire vurun hiç olmazsa!”

Salim, çırpınmaktan iyice yorulmuş, soluğu kesilmeye, kuvveti tükenmeye başlamıştı. Gürültüler, gacırtılar, çatırdamalar arasında bir ayak sesi duyar gibi oldu, ümitle titredi.

Beni hatırladılar mı acaba?

Hatırlamamış olsalar bile bağırıp akıllarına getirmek lazımdı. Yumruklarını sıktı, kemiklerinin dayanıklılığını denemek ister gibi kapıya hızla vurdu.

“Ben buradayım be! Açın!”

Ayak sesi yaklaştı, kapının önünde durdu. Salim soluya soluya bekliyordu.

Kapının birden açılmasını, sallantının tesirine hamlediyordu. Kilit kurcalanır gibi oldu, reze gıcırdadı ve kapı birden açıldı.

Çeşmemeydanlı kapıdan çıkacaktı, sallantıdan kapı tekrar kapandı. Eğer Salim gerilememiş olsaydı kafası parçalanabilirdi.

Kapının önünde duran tayfa da iki yana yıkılmamak için duvarlara tutunuyordu.

“Haydi, çabuk fırla! Çık güverteye. Ambarın kapaklarını kapayacağız. Sular doluyor.”

Tehlikeyi duyan Çeşmemeydanlı kapıya hızla saldırdı ve iki üç adım kadar koştu. Fakat karanlıkta gideceği yolu bilemiyordu.

“Arkadaş, merdiven ne tarafta?”

Tayfa kapıyı çekip kapadı. Çeşmemeydanlı’ya, “Gel arkam sıra!” dedi.

Salim, güverte merdivenini görünce fırtına durmuş, karyayı görmüş kadar sevindi. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak çıktı.

Güverteyi dalgalar yalıyordu. Geminin sağa sola yatışlarında sular dere gibi akıyor, dökülüyor, yayılıyordu. Çeşmemeydanlı güverteye çıkınca fırtınanın şiddetini anladı.

Deniz zorlu be!

Rüzgârın saldırışı, homurtusu, köpüklü azgın dalgalardan aşağı değildi. Salim beresini alnına çekti, kulaklarına kadar bastırdı, yere kapaklanmamak için bir kenara tutundu.

Bu ne rüzgâr ulan! Boş bulunmaya gelmeyecek... Adamı saman çöpü gibi savurup atacak.

Çeşmemeydanlı ambardan çıkan tayfaların işlerine engel olmamak için güverteye doğru yürümek istedi. Fakat her adım atışında sendeliyor, durup hız alıyor tekrar ilerliyordu.

Bu yürümek değil, cambazlık âdeta.

Karanlıktan, daracık delikten kurtulup açık havaya çıkışına seviniyor, fırtınayı pek umur etmiyor, keyifli keyifli gülüyordu.

Eğlence çıktı millete.

Fakat ön güverteye yaklaştığı zaman keyfi kaçtı, gülemedi. Güvertenin üstü bir zelzele, bir kaza, bir yangın ye-

rine benziyordu. Kadınlar, çocuklar birbirlerine sarılmışlar, güvertenin ortasına toplanmış, bağıyor, çığlıklar kopararak ağlıyorlardı. Erkekler bavulları, sandıkları, denkleleri, ufak tefek eşyayı dalgaların alıp götürmemesi için vinçin, hava borularının kenarlarına çekip sürükleyip bağıyorlar, bir kısmını da kaptan köprüsü altına baca dibine yığıyorlardı.

Güverte halkı kendi dertlerine öyle dalmışlardı ki, Çeşmemeydanlı'nın tekrar görünüşüne dikkat bile etmediler.

Salim gözleriyle kendine bir sığınak aradı. Kaptan köprüsünün merdiven basamaklarından birine büzülüp oturmaya düşündü. Güvertedekilerin bağışıp çağrıışmaları, ağlamaları, Çeşmemeydanlı'ya vız geliyordu. Haksız yere ona hücum etmişlerdi. Bu sinsi, yersiz ve haksız dış bileyişi Salim unutamıyordu. İçin için, *nasıl, uğraşır mısınız herkesle*, diyordu.

Çeşmemeydanlı kendisine kötü gözle bakanları görünce bir an fırtınayı unutmuş, içi kabarmıştı. Doya doya alamadığı hıncının acısını, onların şaşkınlıklarını, zavallılıklarını seyretmekle çıkarmak istiyordu. Sanki fırtına onun öcünü almak için çıkmıştı.

Buna kendini inandıran ve sinirlerinin ürpermelerine kapıran Salim gözüne kestirdiği merdiven basamağına tüner gibi çömelip oturdu. Ceketinin yakasını kaldırdı, omuzlarını kıstı. Eğer rüzgârdan ve dalga serpintilerinden göz açabilse, bir de sigara yakacaktı.

Tam ana baba günü be...

Dalgalar vapurun demir kaburgalarını dövüyor, rüzgâr suları bir anaför gibi karıştırıyor, dağıtıp savuruyordu.

Kadınların, çocukların çığlıkları, uğultular arasında titreye titreye kayboluyor, sağa sola, geriye ileriye koşuşan tayfa sert sesle birbirlerine bağıyorlardı.

Erkeklerden bir kısmı bir köşeye top olmuş büzülmüş, bağıra bağıra kelime-i şahadet getiriyor, gırtlığı dayanıklı, sı-

rım gibi bir softa direk direk çıkan bir avazla ezan okuyordu. Çeşmemeydanlı'nın keyfi çok sürmemişti.

Vay ödleğ alayı... Ulan, onlara baka baka benim de içime ürküntü gelecek.

Gemi birdenbire sağa yatmış, koca bir dalga güverteyi sele boğmuştu. Bir soluk borusunun yanına konmuş küçük bir sandık sarsıntıdan yerinden oynamış ve kayan tahtaların üstünde, suların da yardımıyla kaymaya başlamıştı.

Çeşmemeydanlı oturduğu yerden merakla seyrediyordu.

Ha gidiyor... Ha gidiyor...

İçinden sandığının sepetinin ambardaki karanlık delikte bulunuşuna şükrediyor, seviniyordu.

Her şeyde bir hayır vardır dedikleri bu olacak. Beni hapse tıkmazaydılar, ben de şimdi bunlar gibi mal kaygısına düşerdim.

Yerinden oynayıp sulara kapılan küçük sandık, demir korukluklara doğru sallana sallana yollanırken bir çığlık koptu. Peçesini yarıya kadar açmış siyah çarşafı, genç bir kadın ellerini uzatarak bağıırıyordu.

“Sandığım gidiyor.”

Çeşmemeydanlı koşacaktı. Fakat birdenbire şahlanan sınırlarının gemini kasti:

Karı eşyası bu. İyilik edelim derken tekrar başımızı derde sokmayalım. Babası, kocası, ağabeyi, biri çıkar, böbürlenir.

Salim'in bunlar bir an içinde aklından geçmişti. Siyah çarşafı kadının az berisinde duran kafası arakıyeli top sakallı adam yerinden fırlamış, sandığa doğru seğıirtmişti.

Çeşmemeydanlı kıs kıs gülüyordu.

İyi tahmin etmişim be... Adamın tetikte durması iyi...

Vapur biraz doğrulmuştu. Top sakallı adam sandığa yetti, yakaladı, eski yerine sürüp çekerken kocaman bir dalga tekrar vapura çarpıp yüklenivermişti. Vapur tekrar yana yatıyordu.

Bu ani yatış kafası arakıyeli top sakallı adamı tokat yemiş gibi yere sermişti. Sandık elinden kurtuldu, tekrar sulara kapıldı. Top sakallı adam fena düşmüştü, sağ kolunu havaya dikerek keskin bir “Ah!” dedi ve kolu düşüverdi.

Siyah çarşafı genç kadın kollarını açmış bağıırıyordu.

“Efendibaba. Ne oldun?”

Çeşmemeydanlı yerinde duramadı. Bir sıçrayışta merdivenden atladı, yay gibi seğirtti, top sakallı adamı, belinden kavrayıp kaldırdı, kadınların tarafına çekti, oturttu.

Şaşkın şaşkın bakınan adamın yanında durmadı. Sulara kapılan küçük sandığa koştu. Eğilirse düşeceğini anlıyordu, hemen diz çöktü, emekler gibi ilerledi, kollarını uzattı, sandığı yakaladı, çevik bir geri dönüşle geriledi ve sandığı da top sakallı adamın yanına bıraktı. Ayağa kalktığı zaman gülüyordu.

“Benden bu kadarı. Artık malınıza sahip olun.”

Kafası arakıyeli top sakallı adam dizlerini ovuşturuyordu.

“Allah razı olsun evlat.”

Çeşmemeydanlı cevap vermedi. Dönüp eski yerine gidecekti fakat top sakallının yanında duran, o düştüğü zaman kollarını uzatıp çığlık koparan siyah çarşafı genç kadına gözleri ilişti. Neden, niçin olduğunu bilmeden içine bir ezginlik gelmişti.

Kara çarşafı genç kadının uzun kirpikli iri siyah gözlerinin bebekleri kor gibi yanıyordu.

Çeşmemeydanlı dişlerini sıktı, göğüs geçirdi.

Ne bakış be! Adamı eritiyor.

Biraz daha durursa büsbütün eriyeceğini anlıyordu. Fakat top sakallı adama cevap vermeden dönemedi.

“Bir şey değil, efendibaba.”

Kafası arakıyeli adam, sakalını sıvazlıyordu.

“İki cihanda aziz ol. Fena düştümdü hani! Az kalsın sular beni de alıp götürecek diye korktum.”

Çeşmemeydanlı ‘afi keser’ gibi omuz çarpıtarak gülümsemişti.

“Yok be efendibaba. Boş çuval mı götürüyor? Sen boş bulundun da ondan, yoksa... Neyi götürüyor?”

Salim göz ucuyla uzun kirpikli, iri siyah gözlü kadına bakıyordu. Kadın, Salim’in sözlerine yanaklarını çukurlaştırarak gülümsemişti. Çeşmemeydanlı yutkundu, içinde duyduğu canlılığı sözle anlatamazdı, bir hareketle de gösteremezdi. Elinin tersiyle ince bıyıklarını sildi, gözlerini kapadı, dönüp yürüdü.

Fakat fazla uzaklaşmadı, biraz alargada durdu, fırtına, bütün hızıyla devam ediyordu. Gemi hemen kapaklanacak, sulara gömülecekmiş gibi yan yatıyor, sallanıyor ve sallana sallana ilerliyordu. Dalgalar gerileyip gerileyip çarptıkça geminin kaburgaları gömülüyor, serenler çatırdıyor, sarılıp toplanmış tenteler kısık ısıklar çalıyor, ipler ayrı zincirler ayrı sesler çıkarıyor, makinelerin gürültüsünü, esintilerin homurtuları örtüyordu.

Çeşmemeydanlı ne borusu olduğunu bilmediği, anlamadığı kalın bir boru kenarına dayanmış, ceketini siper ederek bin zorlukla yaktığı sigarasını içerken az ilerisinde konuşanları dinliyordu.

Bir erkek sesi: “Allah anasına babasına, ayaline bağışlasın, tosun gibi delikanlı! Bir kavrayışta beni kaldırdı.”

Bir kadın sesi: “Efendibaba, pek fena düşmüştün!”

“Ne söylüyorsun kızım? Diz kapaklarım öyle çarptı ki... Kırıldı sandım, alimallah. Burnumun ucu sızladı.”

“İslandın değil mi?”

“Zaten nerem kuruydu ki...”

“Peki, ne vardı sandığın arkasından koşacak?”

“Sen bağırıydın kızım!”

“Ben şaşkınlıktan, telaşla bağırıvermiştim, giderse gideydi.”

“Gideydi olur mu? İçinde, elinle işlediğin çeyizlerin var kızım. Yazık. O kadar masraf ettik, o kadar göz nuru döktün. Gideydi için yanmaz mıydı?”

“Her şeyden önce vücut sağlığı.”

“Mal canın yongasıdır kızım!”

Çeşmemeydanlı babasının sözlerine aldırış etmiyordu, kulaklarında yalnız siyah çarşafı, uzun kirpikli, iri siyah gözlü genç kadının sesi vardı. Bu ince, berrak ses yüreğine bir su gibi damlıyordu.

Sesi de, yüzü, gözü gibi güzel. Allah baba verince hepsini birden veriyor. Vermeyince de, pek nekes olur, hiç vermez! Demek o tahta sakal herif bu ay parçasının babası... Hey yumurtaya can veren Allah'ım! Kara topraktan, kayısı gülü, açar mı açar! Kayısı gülü de değil... Ne bileyim işte... Allah baba yaratınca yaratıyor. O ne bakış! O ne kaş, o ne göz!

Çeşmemeydanlı, İstanbul'da tuluat şanolarında seyrettiği ‘kantocu kız’lardan doya doya ezberlediği bir şarkıyı parmaklarını çıtlata çıtlata söyleyecekti.

“O ne kaşlar, o ne gözler, yaratana kurban olayım!”

Salim öyle dalmıştı ki borayı, rüzgârı, dalgaları, yalpaları, her şeyi unutmuştu. O kendi içinin rüyasında sallanıyor, sallanıyordu.

Kadın kadıncık bir kızmış da... Çeyizlerini kendi emekçe-giziyle işliyor, hazırlıyormuş. Ulan bunları düşünmek bile tu-hafıma gidiyor. Karı kız deyince hep aklıma gözümün önüne, bizim kokuşuk aftoslar geliyor! Sözüm ona, onlar da karı...

‘Eski göz ağrıları’nın hayalleri bile şimdi onu rahatsız ediyordu.

Nereden hatırladım kaknemleri? Sanki hasretlerini çeki-yordum.

Uzun kirpikli, iri siyah gözlü genç kızı, bir daha görmek istedi.

Ne kıyak güvercin be!

Fakat dönüp bakmaya da korkuyor, çekiniyordu.

Bana ne olur ki? Kızcağızın başı derde girer.

İsteğini yenemedi, dönüp bakacaktı. Tuttuğu demirden elini çekerken dalgalar sırt sırta gelip gelip gemiye çarpıyor-lardı. Çeşmemeydanlı sendeledi, hemen kendini topladı. Bi-raz gevşek davransa düşecekti. Salim bundan korktu. Bu bir ayıp, bir zaaf değildi. Fakat o düşmek istemiyor, sendelemeyi bile nefsine yediremiyordu. Topukları üstünde dimdik durdu ve kendini tarttı. Ölçülü bir dönüşle dönmeyi kuruyordu. Bu sırada tiz bir çığlık kopmuştu.

Salim başını çevirdi. Kadınların oturduğu yerin sol ile-risinde yere çömelmiş iki arkadaştan biri, kim bilir ne gibi bir mecburiyetle sağa doğru gitmek istemiş fakat ayakları kaymış, yüzükoyun yere düşmüş ve geminin şiddetli bir sar-sıntıyla korkuluk demirlerine kadar gitmişti. Adam kalkmak isterken ikinci bir sarsıntı onu demirlerin arasına bir bohça gibi sokuvermişti.

Salim tehlikeyi görmüştü. Bir üçüncü sarsıntıda adam küçük bir şaşkınlık gösterir de demirlere tutunmazsa, denize yuvarlanıverirdi.

Adamın çığlığını duyanlar, o tarafa bakmışlar ve güvertede yer yer çığlıklar kopmuştu. Fakat kimse korkuluk demirleri arasına bohça gibi sıkışmış adamın yanına gitmeye cesaret edemiyordu.

Çeşmemeydanlı başından beresini çıkardı, ceketinin cebine soktu ve sonra ceketini de çıkardı. Biraz önce yardımına koştuğu kafası arakıyeli top sakallı adamın önüne attı.

“Efendibaba, ceket sana emanet. Şu zavallıyı kurtaralım.”

Ve geminin yalpasına adımlarını uydurarak ileriye doğru kayar gibi atıldı.

Uzun kirpikli, iri siyah gözlü genç kız, peçesini yarı açmış, Salim’in gidişine bakıyordu. Babasına “Efendibaba, ne gözü pek adam bu!” dedi.

Top sakallı adam bir şey söylemiyor, cevap yerine başını sallıyordu. Salim, ihtiyarın da gözlerini mıknatıslamıştı sanki.

Genç kız dişlerini sıkarak bakmakta idi. Çeşmemeydanlı korkuluk demirlerine bohça gibi sıkışmış adama yaklaşıırken bağırdı.

“Hemşerim, demirlere sarıl! Gevşek durma!”

Ve ona tam yaklaştığı zaman, “Ver elini!” dedi.

Adam korkudan titriyordu. Çeşmemeydanlı eğildi, bir elini korkuluk demirine attı, bir elini de adama uzattı.

“Ver elini!”

Dalgaların yüklenmesiyle vapurun tekrar yan yatması güvertedekileri heyecana düşürmüştü. Her yandan inceli kalınlı

çıgliklar kopuyordu. Vapurun tekrar sarsıldığını ve yalpaladığını gören Çeşmemeydanlı ayağının birini korkuluk demirine geçirmiş, öbür ayağını da tehlike geçiren adamın beline sarmıştı. Kısık kısık bağırıyordu.

“Bana sarıl, hiç kıpırdama!”

Salim boş zamanlarda voliye çıktığı, dalyan nöbetçiliği ettiği için denize alışıktı. Ne kadar sert, hırçın olsa, deniz onu korkutmuyor, şaşırtmıyordu.

Güvertedekiler pehlivan güreşi, horoz dövüşü, cambaz numarası seyrediyorlarmış gibi birbirlerine sokularak, dirsek vurarak, göz kaş oynatarak, soluya soluya bakıyorlardı.

“Kim bu adam?”

“Demirlere sıkışıp kalan mı?”

“Hayır canım! Onun imdadına koşan!”

“Aa! Tanıyamadın mı? Demin kavga çıkarana işte.”

“Onu hapsetmemişler miydi?”

“Görünen o ki, bırakmış olacaklar.”

“Aa! Hiçbir şeyden korkmuyor.”

“Eski bir deniz kurdu olmalı.”

“Belki de balıkçıdır.”

“Kayıkçıya da benziyor.”

“Denizden yılmıyor.”

“Ne olsa, ne iyi adammış! Hemen yardıma koştu. Yoksa ne vazifesi idi.”

“Doğru... Fena adam değilmiş.”

Çeşmemeydanlı bunların birini duymuyordu, duyacak hâlde değildi. Geminin tekrar doğrulmasını bekledi. Adamı korkuluk demiri arasından çekti, kurtardı, öne doğru itti.

“Haydi, çabuk yerine git.”

Adam ıslak tahtalar üzerinde geçirdiği korkunun, tehlikenin sarsıntısı içinde titreye titreye, sürünerek arkadaşının yanına gidiyordu.

“Hızır gibi yetiştin doğrusu.”

Çeşmemeydanlı hırçın hırçın bağırdı.

“Sevinme ulan... Gemi tekrar yan yatarsa karışmam!”

Kendi vaziyetini düzeltmişti. Doğruldu, demirlere tutuna tutuna kaptan köprüsüne doğru kaydı ve gözüne kestirdiği bir seren teline yapıştı, kendini çekti, ortaya doğru sıçradı.

Tekrar eski yerine dönüp ceketini alacaktı. Fakat kaptan köprüsünden telaşla inen bir tayfa bağırdı.

“Güvertede sağa sola hiç kıpırdamayın. Kaptan babanın emri var!”

Ve Çeşmemeydanlı’ya eliyle işaret ediyordu.

“Demin, adamı kurtaran sen misin?”

Salim şüphe ile dönüp baktı.

“Benim! Yoksa adam kurtarmak yasak mı? Bunun için tekrar deliğe mi gireceğim?”

Tayfa kızmak mı, gülmek mi lazım geleceğini kestirememiş gibi başını sallayarak durdu.

“Sen bir tuhaf adama benziyorsun. Çatacak yer mi arıyorsun ne? Boş durmaktan hoşlanmıyor gibisin.”

Çeşmemeydanlı da boynunu çarpıtmıştı.

“İyiliğimi kötülüğümü bırak... Ne istiyorsun?”

“Kaptan baba senin için ‘Söyle o adama, güvertedekilere baksın, sağa sola kıpırdatmasın!’ dedi.”

Salim tayfaya gerileyip baktı, ensesini kaşıdı.

“Bu güç iş değil ama beni dinlerler mi?”

“Niye dinlemeyecekler?”

Çeşmemeydanlı güvertedeki kargaşalığı gösterdi.

“Baksana be, hepsi bir hava tutturmuş. Bu dalga kıyamette ferman mı okunur?”

“Dinlemeyen olursa, bizi çağır. Görür gününü.”

Tehlike zamanlarında görülen, duyulan çabuk sezîş kuvvetiyle onların yakınında duranlar değil, uzaktakiler bile vaziyeti anlayıvermişlerdi. Tayfanın söylemesine hacet kalmadı.

“Olur, olur.”

Korku mevhum da olsa bir teselliye dayanınca azalır. Güverte halkı Salim’in atılganlığını görmüş, sinmişlerdi. Kaptanın da ona emniyeti olduğunu anlayınca dayanacak, sığınacak bir kuvvet, destek bulduklarını sanmışlardı. Salim tayfaya sordu.

“Peki, ne yapayım?”

Tayfa kaptan tarafından başka bir işe koşturulmuş olmalı ki, kısa kesmek istiyordu.

“Sen açık göz adama benziyorsun. İdare et işte.”

“Sağa sola kıpırdamasınlar diyorsun. Ellerini, kollarını da oynatmasınlar mı?”

Tayfa ters ters baktı.

“Şaka mı ediyorsun benimle? Tam buldun sırasını!”

Döndü ve demirlere tutuna tutuna uzaklaştı.

Çeşmemeydanlı etrafına bakındı ve şaşırıp kaldı. Tayfa ile konuşurken etrafı boştu, fakat tayfa uzaklaşır uzaklaşmaz, bir insan çemberiyle kuşatılmış olduğunu gördü.

İçinden, *vay canına be! Ne dönecek insanlar arasına düşmüşüm*, dedi.

Başı geçip kumanda etmeyi severdi. Fakat vapur arkadaşlarından öyle soğumuş, öyle tiksinimişti ki, yeni vazifesinden hiç keyif duymuyordu. Kendisine yaklaşanlardan kaçmak, uzaklaşmak istiyordu.

Yüzüne gülerek, yılışarak bakanları tokatlamak hırsıyla yanıyordu. Adamı kurtarıken gömleği sırsıklam olmuştu. Kamçı gibi vura vura esen rüzgâr fena üşütüyordu. Ceketini hatırladı ve ceketini hatırlayınca uzun kirpikli, iri siyah gözlü genç kız aklına geldi.

Bir dakika önce tokatlamak hırsıyla yandığı döne, yılışık insanları affetti. Ceketini almak için onları göğüsleyip geçmeyi düşünürken dudaklarında nazik bir gülümseme belirdi.

“Yol verin de ceketimi alayım.”

Etrafindakiler bir ağızdan atıldılar.

“Nerde ise söyle getirelim.”

“Üşüyorsan, velense verelim.”

“Gömleğin de ıslak, çıkar.”

“Evet, evet... Eğreti gömlek verimiz.”

“Ne yapsak az!”

“Hakkı kolay ödenmez.”

Çeşmemeydanlı hangisine cevap vereceğini şaşırmıştı. Bu sırada onu kuşatan kalabalığı yaran bir adam, önünde dikildi.

“Ahdımı yerine getireceğim.”

Ve eğildi Salim’in ellerine sarıldı. Onun çekmesine bakmadı, ellerini tutup öptü.

“Canımı kurtardın.”

Çeşmemeydanlı ellerini zorla çekti.

“Yok canım... Kuru bir korku geçirdin, o kadar.”

Ve karşısındaki adama dikkatle bakınca gözlerine inanamadı. Ellerine sarılan, önünde eğilen adam fırtınadan önce güvertede dövuştüğü siyah, ince bıyıklı yobazın arkadaşı fitne gözlü, ince seyrek tel tel sakallı, soluk yüzlü adamdı.

Salim, güleyim dedi gülemedi, omuz silkeyim dedi, omuz da silkemedi. Sadece baktı, kaldı.

İnce tel tel seyrek sakallı adam onun omuzunu okşuyordu.

“İşte erkek insan böyle olur. Beni mutlak bir ölümden kurtardı.”

Ve sözünü onaylatmak istiyormuş gibi herkesin yüzüne ayrı ayrı bakıyordu.

“Müslümanlar, siz de şahitsiniz. Yalanım, yanlışım var mı?”

Çeşmemeydanlı fazla dinleyemedi.

“Hocam müsaade et, şuradan ceketi alayım. Ayaz kesiyorum zira senin anlayacağın!”

Seyrek sakallı doğruldu.

“Emret, ben ne güne duruyorum.”

Salim eliyle işaret etti.

“Yok, yok... Kaptanın emri var. Hiç kıpırdamayın. Hem ben kendi işimi kendim görmeye alışığımdır. Rahata verirsem, ileride belki yadırgarım.”

Ve kolunu gererek herkese birden bağırdı.

“Ayakta durmayın. Oturun. Ne oluyorsunuz? Fırtına işte. Vapur bu, sallanır. Korkacak bir şey yok. Birbirinize tutunup oturun. Mutlaka kalkmanız lazım gelirse bana söyleyin. Elbet bir çaresini buluruz. Ayakta durdukça çürük salata gibi döküleceksiniz. Denize düşecek olursanız, vapur durup da

sizi kurtarmaz. Sandal filan indirecek de sıra değil. Bir kişi için bu kadar can tehlikeye atılmaz. Bakın işte, ona göre kendinizi sıkı tutun.”

Etraftan mırıltılar, fısıltılarla onu tasdik ediyorlardı.

“Çok doğru söylüyor.”

“Elbette efendim, fırtınadır; Allah’ın yardımıyla savuştururuz.”

“Beyhude telaş ve heyecana kapılmak, daha büyük felaketleri çağırır.”

“Bir yana yığılmak fenadır.”

“Kaptan idareli imiş, bir baş lazımdı güverteye.”

“Bu yiğit delikanlı tam zamanında imdada yetişti.”

“Hızır aleyhisselam gibi.”

Salim bunları dinlemiyordu. Ayakta, tahta sakallı adamla iri siyah gözlü kızı arıyordu. Karanlığın ve kalabalığın içinde onları seçmek biraz güççe idi. Fakat bebekleri kor gibi yanan iri siyah gözler onu görmüş, kendine doğru çekiyordu.

Çeşmemeydanlı fırtınadan mı, yoksa içinin gizli ürperti-sinden mi, hangi sarsıntı tesiri ile olduğunu anlayamadığı bir sendeleyişle o tarafa doğru yürüdü.

Kafası arakıyeli, top sakallı adam, Salim’i görmüş, eliyle çağırıyordu.

“Gel evladım. Sen buranın âdeta koruyucu meleği oldun!”

Salim ona bakmıyordu, gözleri bir şeye takılmıştı. Ceketini genç kızın dizleri üstünde duruyordu.

Top sakallı adam yanında yer gösteriyordu.

“Hayli, yoruldu sanırım. Biraz otur, dinlen.”

Salim'in ceketini almak istiyormuş gibi elini genç kızın dizleri üstüne atmıştı. Fakat genç kız, babasının bu hareketini görmemezlikten geldi. Ceketini Salim'e uzattı.

“Buyurunuz ceketinizi.”

Salim ceketini durgun durgun aldı.

“Zahmet oldu size.”

Top sakallı geçirir gibi cevap verdi.

“Esağfurullah.”

Salim ceketini giyerken tereddüt geçiriyordu. Oturmalı mıydı? Bunda tehlike seziyordu. Çünkü bütün güvertenin kendisine baktığını görüyor ve biliyordu.

Çeşmemeydanlı fazla düşünmedi, top sakallının gösterdiği yere çömeliverdi ve sırf bir laf söylemiş olmak için “Fırtına kötü,” dedi. “Sallantıdan insan sersem oluyor. Ayakta durmak mümkün değil.”

Top sakallı adam başını sallıyordu.

“Öyle... Öyle evlat. Hele sen de çok yoruldun. Hava biraz yatışsa kendimize geleceğiz.”

Çeşmemeydanlı top sakallı adamı dinler gibi görünüyor, onun sözlerini tasdik ediyormuş gibi vakit vakit başını kaldırdıkça göz ucuyla iri siyah gözlü genç kıza bakıyor, içini çekmeye korkuyor, gizli gizli yutkunuyordu.

Ceketinin ıslaklığına rağmen Çeşmemeydanlı üşümüyor, ürperiyordu. Cekte genç kızın ılıklığı, taze kadın kokusu sinmişti sanki. Çeşmemeydanlı bu ılıklik, bu taze koku içinde gevşemiş, artık rüzgârı, yağmuru fırtınayı duymuyordu.

Top sakallı adam Salim'in durgunluğunu, başını önüne eğip zaman zaman dalmasını, yorgunluğa veriyordu.

“Haksız yere seninle uğraştılar evlat. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım? Doğrusu, önce biz de senin günahına

girmişti. Eh, işin aslını, esasını bilmiyoruz ki... Bir köşede oturup işret edivermişsin. Edebilirsin ya, efendim! Haram kılınan bir mahalde miyiz? Burası vapur, hatta üstü açık güverte. Camide, medresede, mescitte, namazgâhta işret etmiyor-sun ki... Günahı da varsa sana. Her koyun kendi bacağından asılır. Kimin kime karışmaya hakkı var ki? Cenabıhak gafur ve rahimdir. Günah defteriniz beraber mi yazılıyor? Sıratı beraber mi geçeceksiniz?”

Top sakallı adam tabakasını çıkarmış, Çeşmemeydanlı’ya uzatmıştı.

“Evlat, sar bakalım bir sigara.”

Yağmur hızını almış, sağanak geçmiş, esintiler hafiflemiş, denizin azgınlığı biraz yatıştır gibi olmuştu.

Güvertede ezan okuyanların sesleri de kesilmiş, telaş biraz dinmişti. Yalnız ölü dalgalar vapuru sarsmaya devam ediyor ve grup grup toplananlar bu sarsıntılarla kafa kafaya vurdukça, birbirlerine çarptıkça, küçük, kısa çığlıklar koparıyorlar, makinelerin vakit vakit akseden homurtuları bütün gürültüleri sindiriyordu.

Çeşmemeydanlı ihtiyar adamın uzattığı tabakadan sigara sararken, sessiz sessiz gülüyordu.

“Efendi amca... Sen görünüşe bakıp da aldanma. İşret âdetim değildir. Akşam olunca kerahet zamanı geldi diye arpa zamanı gelmiş beygirler gibi bu zıkkımı içmek için tepinmem. Hani hiç kullanmam desem o da yalan bak. Ara sıra bir ağız alışkanlığı var. Arkadaşlar yol hâlidir diye küçük bir şişeyi sepetime koydular.”

Top sakallı adam, Salim’in geri verdiği tabakayı almış, kendi de bir sigara sarmaya başlamıştı.

“Üzülme, yorulma evlat. Önceden ne olduğunu anlayamadık. Senin işret ettiğini gördük. Olur a evlat... Bu zıkkım hep keyif için içilmez. Dünya nedir? İnsan nedir? Hep gör-

dük, biliyoruz. Hâlden anlamalı. Yolculuk, gurbet, bizim de başımızda. Herkesin bir derdi var. Eh, yanında bir arkadaşın, ahababın da yok. İki kadeh içip gam dağıtacaksın.”

Çakmağıyla Salim’in sigarasını yaktıktan sonra kendi sigarasını da yakmıştı. Salim iri siyah gözlü genç kıza ara sıra bakıyor, iç çekiyor, göğsünün içine dolan sıkışık havayı sigaranın dumanlarıyla birlikte boşaltıyordu.

“Doğru söylüyorsun efendi amca! Hâlden anlamak başka şey.”

Top sakallı adam sigarasını geniş geniş çekerek ağır, tok sesiyle anlatıyordu.

“Elbette... İnsanlık kolay mı? Önce biz seni o şirrete satıştı sandık. Eh, kusura bakma. İçkili ağıza şefaathçi çıkmaz, iştretin adı büyük. Ama sonradan anladık. Bizim çocuklar görmüşler.”

Yarı dönmüş, yanındaki genç kıza bakıyordu.

“Senin pek boşuna, yok yere günahına girmişiz evlat.”

Sol elinin işaret parmağıyla sağ elinin işaret parmağını gösterdi.

“Şöyle küçücek bir şişe imiş. Bir yudum içmiş, içmemişsin. Yanında suyun yokmuş! Olmaz a! Telaşla, insan unutmaz mı? Bir bardak su verse, günaha mı girerdi? Kelp artığı bile hacet vaktinde şartlanır. Şirretlik, edepsizlik musibetinki!”

Çeşmemeydanlı, kendi iyiliği için söylenen sözlerin arasındaki ‘köpek artığının şartlanması’ iltifatına içermekten kendini alamadı fakat sesini de çıkaramadı, göz ucuyla iri siyah gözlü genç kıza baktı.

İhtiyar adam söylüyordu.

“Kavga yatıştıktan sonra her kafadan bir ses çıkıyordu. Bizim çocuklar meseleyi gördükleri gibi anlattılar. Şaşıtm.

Kaptana hakkında şefaatte bulunurum. Yani sen hiç merak etme. Mesele bu kadarla kalır, sanırım. O şirret yediği dayakla hak ettiği cezayı buldu demektir. Şayet ilk uğrayacağımız iskelede ve yahut senin çıkacağın iskelede hakkında polise şikâyetle bulunulacak olursa esas mesele hakkında ben icap eden şeyleri söylerim.”

Çeşmemeydanlı boynunu büktü.

“Allah razı olsun!”

Top sakallı adam Salim’in yüzüne dikkatli dikkatli bakıyordu.

“Evlat, sormak ayıp olmasın ama nereye yolculuk?”

Çeşmemeydanlı Salim gülümsedi.

“İşsizlik efendi amca... İstanbul’da işlerim ters gitti.”

“Öyledir evlat. Bir kere ters gitti mi, hep ters gider artık.”

“Altın tuttuğum, bakır oldu. Başımı vurduğum taş, çakmak taşı çıktı.”

İhtiyar adam sakalını parmaklarıyla tarar gibi sıvazlayarak gülüyordu.

“İyi söylüyorsun evlat. Hoş söylüyorsun evlat.”

Çeşmemeydanlı Salim için için *ben daha iyi söylemesini bilirim ama*, diyor, yutkunuyor, kaçirtma bir bakışla genç kızı süzüyordu.

“Öyle, efendi amca. Bakalım talihimi bir deneyim dedim, yola çıktım.”

“Niyet nereye?”

Çeşmemeydanlı yutkundu. Genç kızın kor gibi yanan iri siyah gözleri, gözbebeklerini yakmıştı.

“Sizin gittiğiniz yere be, imanım!” diyecekti, dudaklarını ısırıdı.

“Gelibolu’ya.”

Top sakallı adam bir şey söyleyecekti ve belki de söylemişti. Fakat Çeşmemeydanlı genç kızın iri siyah gözlerinin kor ateşinde, korktuğu ve beklediği cevabın kıvılcımlandığını görmüştü. İhtiyar adamın sesini duymadı bile.

“Gelibolu’da kimin, kimsen var mı evlat?”

Çeşmemeydanlı dalgınlıktan kendini kurtararak başını kaldırdı.

“Yok!”

İhtiyar garip bir şaşkınlık içinde idi.

“Birdenbire niye daldın evlat? Gurbet mi düşündürüyor?”

Salim içini çekti.

“Öyle.”

“Merak etme. Elden geldiği kadar yardımımız dokunur belki. Zanaatın ne?”

Çeşmemeydanlı istemeye istemeye gülümsedi.

“Elim kolum tutuyor Allah’a şükür. İşin kötüsü olmaz, iş olsun da.”

“Evvelce Gelibolu’ya gitmişliğin var mıydı?”

“Bir ağız uğramıştım.”

“İnşallah kısmetin rast gelir.”

“İnşallah.”

Çeşmemeydanlı kafasını tırnaklayarak, ensesini kaşıyarak düşünüyor, düşünüyor, içine düştüğü düşünce çıkmazından kurtulamıyordu.

*Bu adam niye benden yana çıkıyor? Benim gibi elin gari-
binden ne ister, ne umar? Dünyada iyi adam, olmaz mı? Tüh
be! Amma içim çürümüş! Suyuna tirit iyiliğe aklım yatmı-
yor be! Acaba moruğun gideceği yerde böyle bir dalaşı var
da beni mi öne sürecektir? Yobazın nasıl marizine kaydığımı
gördü, beni urup eksiğine tutmak mı istiyor? Polise şefaatchi
olacak beni kurtaracak! Bir beladan kurtulup bir belaya bu-
laşmak için mi? Ulan, bu ne netameli yolculukmuş! Denizden
kurtulup karada da mı yakamı kurtaramayacağım?*

Fakat Çeşmemeydanlı bütün bu düşüncelerin sonunda,
iri siyah gözlerin kor gibi yanan ateşine gönlünün gözlerini
kaptırıyor, sinirleri, damarları cereyan geçmiş teller gibi ya-
nıyordu.

*Battı balık yan gider. Ne düşünüyorum be! Geride kara
gözlü aftoslar, yoluma bakıp nem mi döküyorlar? İşim gü-
cümünden mi olacağım? Zati iş aramıyor muyum? Arayan
mevlasını da bulur, belasını da. Körebe oynar gibi aval aval
arayacağıma ayağıma dolaşan kismete dolanırım. Kismetin-
de olanın kaşığına çıkarmış. Bakalım, bizim kaşığımızda ne
çıkacak?*

Sağ omuzunu ‘cakalı cakalı’ kaldırarak ‘afi keser gibi’ sol
gözünü kırıpıyordu.

“Çorbadan kaçanın kaşığı kırılsın!”

3.

Çeşmemeydanlı Salim, Kumbağ'a giden yolun ortasında durdu. Yeleğinin cebinden dörde katlanmış küçük kâğıdı çıkardı, açtı, göz gezdirdi.

Acaba yanlış mı yazdım?

Çeşmemeydanlı birden ümitsizliğe düşüvermişti.

İlk gurbetim değil ama yola çıktığımdan beri öyle sersemledim, daha doğrusu öyle sersemlettiler ki, ürkütülmüş kaza döndüm.

Kumbağ'a giden yol üzerinde sağa sola bakınmaktan, kararsız yürümekten usandı. Açık adresi de olsa aradığı evi bulamayacaktı. Düşünmeye başladı.

Bizim vapurdaki ahbabın evini buldum diyelim. Ne olacak sanki? O da benim gibi misafir. Orası muhakkak. Bana iş bulacağını söylüyor. İş ama nasıl iş? Ondan umduğum için ben yayılıp kaldım. Arkasızlık da ayrı bir kuvvetmiş be! Bizim ahbaptan ummasaydım başımı taştan taşa vurur, bir baltaya sap olurdum!

Yolun ortasında durmuş, ensesini kaşıya kaşıya düşünen bu genç ve yabancı adama gelen geçenler manalı manalı bakıyorlardı. Çeşmemeydanlı Salim bu bakışların farkına vardı, ağır ağır yürümeye başladı.

Amma avallığım üstümde be! Yabancı yerde dura dura yürümek olmaz. Hemen kuşkulanırlar. Ben vazgeçtim, bizim ahbabın iyiliğinden. Üste üstelik başımıza iş açmayalım.

Geri döndü ve vapurdan çıkar çıkmaz bellediği kahveye gidip kendi kendine karar vermek istedi. Kumbağ'a giden yoldan, şehri ortalama ikiye bölerek yukarıya tırmanan geniş caddeye çıktı.

Hava güzeldi. Şehri gezmek, avunmak... Ve gezerken, avunurken burada yapabileceği işler var mı, yok mu bir fikir edinmek hülyasını kurdu.

Yokuş yukarı çıkarken bazen beyninden kalbine doğru kızgın iğneler batıyor ve iri siyah gözlü genç kızı düşünüyor, ayakları geri geri gidiyordu.

Evi bulsaydım, hiç fena olmayacaktı.

Kendi kendine hem kızıyor, sitem ediyor hem de her hareketini kontrol etmeyi unutmuyordu.

İstesem merak etsem, bulurdum ya. Gel gelelim o kafesli evleri, gelip geçenleri pek gözüm tutmadı. Yanlış kapı çalmaz mıyım? Bunlar olağan işler. Sonra bizim ahbap Hacı Hüsnü Efendi'yi burada herkes tanıyor mu? Tanınmayan bir adamı sormanın da tehlikeleri olduğunu biliyorum. Bin türlü mana verirler, İstanbul'da kaç defa başıma gelmese, enayice ökseye basarım. Sormadan da, ev bulunur mu? Hem bakalım, bizim Hacı baba, usturuplu bir adres mi verdi?

Yokuşu çıktıkça içinin sıkıntısı değişiyordu.

Hacı baba bize iş buladursun... Ben de her ihtimale karşı başımın çaresine bakayım.

Yokuşun üstüne gelince jandarma dairesinin önünde durdu, etrafına bakındıktan sonra sağa saptı.

Mahalle aralarında işim yok. Çarşı pazarı görelim.

Şehrin çarşısı, Çeşmemeydanlı'nın gözünü ve gönlünü karartacak gibi değildi.

Adam olana, gözünü açana burada iş var.

Çarşıda, dükkân camekânlarına, açık tezgâhlara, işportalara hep alıcı gözle bakarak ağır ağır yürüyordu.

Burada bir iş tutmak için bir tanıdık lazım.

Gözüne ilişen her yerde, her şeyde, aynı sorgu, kafasının içinde yanıp sönüyordu.

Burada bana ekmek var mı? Yapabileceğim bir iş mi acaba?

Çeşmemeydanlı becerikliydi, elinden hemen hemen her iş gelirdi.

Yalnız kendini tanıtmak, kuşkulandırmadan yanaşmak meseleydi.

En doğrusu, ben gözüme kestirdiğim yeri, işi, Hacı babaya söylerim, o da bana şefaet eder. En iyisi budur. Onun bulacağı iş belki aynasız çıkar. Huyuma, suyuma uymaz. Ar, yiğidin berbadı. Yapamam diyemezsin. Böyle olunca ikimiz de sıkıntıdan kurtuluruz.

Fakat Çeşmemeydanlı çarşıda aşağı yukarı dolaştığı hâlde ‘huyuna suyuna uygun’ dükkân, tezgâh bulamamıştı. İşe akli yatıyor, ustayı gözü tutmuyordu, mal sahibini gözü tutuyor, işe akli yatmıyordu.

Çeşmemeydanlı kendi derdiyle öyle meşguldü ki, geçtiği, önünde durduğu yerleri görmüyordu. Eğer dalgınlıktan biraz kurtulsa etrafına dikkat etse, kendisine şüphe ve korku ile, âdeta ürkek ürkek, çekine çekine bakıldığını görürdü.

Salim çarşıda dolaşmaktan yorulmuştu. Kahveye döndü, bir çay ısmarladı. Kunduralarını çıkardı, şişen ayaklarını havalandırdı.

“Oh be! Amma dolaşmışım. Tabanlarım ateş gibi yanıyor.”

Çay getiren kahveci çırağı sordu.

“Ahbap! Çok yorulmuşa benziyorsun?”

“Ne demezsin. İmanım gevredii.”

“Ne işler gördün?”

Çeşmemeydanlı bir sigara yaktı, içini şişiren can sıkıntısını gidermek ister gibi yorgun bir solukla dumanları havaya savurdu.

“Sözüm ona iş aradım.”

Çırak sırtıp uzaklaşıyordu. Kahveci ağır, salıntılı adımlarla Salim’in masasına yaklaştı.

“Ahabap... Senin adın Çeşmemeydanlı Salim Efendi mi?”

Çeşmemeydanlı dudaklarına götürdüğü çay fincanını masanın üzerine bıraktı. Kahvecinin yüzüne baktı.

“Evet, Çeşmemeydanlı Salim’im. Ne vardı?”

Kahveci, Salim’in yanına oturmuştu.

“Sabah Hacı Hüsnü Efendi derler, burada Bektaşların akrabasıdır...”

Çeşmemeydanlı başını salladı.

“Anladım. Vapurda tanışmıştık. Bana bir haber mi yollamış?”

“Yok. Sen uğradıktan sonraydı. Geldi, seni aradı.”

Salim hemen doğrulmuştu.

“Ne dedi?”

“Seni görmek istiyor. Ne zaman geleceğini bilmediğim için doğru bir şey söyleyemedim.”

Çeşmemeydanlı yutkundu.

“Başka bir şey söylemedi mi?”

Kahveci de tabakasını çıkarmış bir sigara sarıyordu.

“Vaktiyle cer hocalığı mı etmiş, nedir? Gunneli konuşuyor moruk! Söylediklerinden çoğunu koz kırmayıp boş geçtim. Seni bulamadığına hayıflandı!”

Çeşmemeydanlı kahveciye yan gözle baktı. O da ‘can’lardandı. Boğazdan geçme sağ omuzdan düğmeli, ‘yardan ayrıldım’ biçimde siyah camadanı, çaprast önlü yeleği, yumurta topuklu, ökçeleri basık yemenileri ile ‘afisi yerinde’, ‘raconu bütün’ ‘omuzdaş’lardandı.

Salim çaydan bir yudum içip sigarasından bir nefes çekerek başını sallaya sallaya onu dinlerken, içinden, *bizim Hacı baba gece beni rüyasında mı gördü acaba? Öğleye doğru eve gelirsin demişti. Beni bekleyememiş, kahveye damlamış. Bana bulduğu iş çok mu acele? Yoksa eve uğradığımı mı istemiyor? Gurbette yoluma bir dost çıkacak oldu, o da anti-ka be! Benim talih de amma rahvanmış! Kismet dediğin de böyle olur, yarış atı gibi şahlanmaz, sütçü beygiri gibi tırnak çalar, tökezler, diyordu.*

Kahveci, Salim’e biraz daha sokulmuştu, sesini yavaşlattı.

“Ben de İstanbulluyum ağabey.”

Çeşmemeydanlı bir “hemşeri” çıkmış olmasına rağmen, nedense sevinmemişti. İçine sevinmek gelmemişti. Kayıtsızca sordu.

“İstanbul’un neresindensin?”

Kahveci tek dirseğini masaya dayamış, Çeşmemeydanlı’ya gülümseyerek bakıyordu.

“Kadırgalıyım ama asıl meskenim Galata idi. Bana Galatalı Tığ Mehmet derler. Belki duymuşundur.”

Açık açık bir övünüş olan bu soruşa, Salim başını geriye iterek cevap verdi.

“Duymuşluğum yok!”

Fakat, Galatalı Tığ Mehmet’in birden kaşlarını çatıp doğruluverişinden, Çeşmemeydanlı pot kıldığını anlamıştı.

“İstanbul büyük yer. Ben Galata taraflarında pek dolaşmazdım. Artık bundan sonra ahbab oluruz.”

Biraz evvel açılmak, dost olmak ister gibi Çeşmemeydanlı'ya yaklaşan, sesi, hâli tatlılaşan Galatalının tavrı değişmişti. Salim'i dik bir bakışla süzdükten sonra, "Seni buralara hangi anaför attı?" diye sordu.

Bunu 'sorguya çeker', 'ifade alır', 'hesap sorar' gibi âdeta 'horozlanarak' sormuştu.

Çeşmemeydanlı kendi kendini bir tartakladı. O da horozlanacaktı. Fakat gurbette hem de bir 'hemşeri' düşman kazanmak, hiç de 'aynalı' bir iş olmayacaktı. Elindeki çay fincanını ağır ağır bıraktı. İzmiritleşen sigarasını yere attı, gülümsedi.

"İşsizlik. Elbette senin de başından geçmiştir. Hangi işi 'ragula'sına koysam 'terso' gidiyordu. Zaten iş dediğin de gemi gibi be... Orsa boca yürürken, bir yağmur, bir dolu... Baştan kara etmedin mi, dibi boyladığının resmidir. Bizimki de işte böyle oldu. Fırtınaya tutulmuş gemi gibi baştan kara ettik. Gel gelelim, bahtımıza sığılık değil, kayalık çıktı. Dalgadan dalgaya düştük. En nihayet attı bu kıyılara kadar."

Çeşmemeydanlı anlatırken ateşlenmiş, Galatalı ile aralarında geçen soğukluğu unuttur gibi olmuştu. Daha açılacak, daha söyleyecekti. Fakat gözleri Tığ Mehmet'in yüzüne ilişmişti. Galatalı uçları çekile çekile ibrişimleşmiş ince, kaytan bıyıklarını baş ve işaret parmaklarıyla buruyor ve gözlerinde değişik ışıklar yanarak bıyık altından gülüyordu.

Bu duruşun, bu bakışın, bu gülüşün manası neydi? Çeşmemeydanlı sözüne devam edemedi.

"İşte böyle," dedi ve eğildi, kunduralarını giydi.

Onun sinirleri hassas bir barometre gibiydi. Havanın değiştiğini, değişmek üzere olduğunu derhâl anlardı.

Galatalı, omuzunu çarpıtarak Salim'e biraz daha yaklaşmıştı. Bıyıklarını burduğu elini âdeta ağzına siper ediyordu.

“Benim de başıma gelmiş şeyler. Sen hangi ‘dalga’ dan bu kıyıları düştün?”

Alt dudağını sola kaydırarak, öyle manalı ‘dalga’ deyişi vardı ki, Çeşmemeydanlı anlamakta güçlük çekmedi. Galatalı, “Bir vukuat yüzünden mi İstanbul’dan kışı kırdın?” demek istiyordu.

Çeşmemeydanlı zoraki gülümsedi.

“Düşündüğün gibilerden değil.”

Galatalı, duruşunu, bakışını, gülüşünü bozmadan sordu.

“Sanatın ne senin?”

Salim, çetin bir sorguya çekildiğini anlıyordu. İstanbul’da, kendi ‘çöplüğünde’ olsaydı, daha lafı başlangıcında kesmeyi bilirdi. Fakat Galatalı burada ‘yerli’ sayılırdı, ‘hır çıkarmak’ Çeşmemeydanlı’nın aleyhine olurdu. Vapurda ağzı yanan Salim’in artık gözü korkmuştu.

“Mevsimine göre zanaat.”

Galatalı, elini bıyıklarından çekmişti, ancak işitilir bir sesle, “İzini mi şaşırtmak istiyorsun?” dedi.

Çeşmemeydanlı, ‘zom’ken başına bir kova su dökülmüş gibi ayılmıştı. Salim de ‘tosunlar’ dandı; fakat parmaklarını kana bulaştırmış, maymuncuk kullanmış, kapı kilit zorlamış, cep karıştırmış değildi. Ufak tefek ‘vukuatı’ vardı ama bunların biri de kirli sabıklar sayılmazdı. ‘Alnı açık, yüzü ak,’ namusuyla yaşamıştı. Galatalının sinsi sinsi sorması canını sıkılmıştı.

“Ahbap! Öyle bir şey yok.”

Galatalı, yine bıyık altından gülüyordu.

“Hele hele... Galata’dan buraya kapağı atışım da bir fasa fisodan ötürüdür.”

“Dinim, imanım hakkı için bir ‘vukuatım’ yok.”

Tığ Mehmet tabakasını çıkarmıştı, bir sigara aldı, tabakasını cebine koydu, elini yeleğinin üst cebine soktu. Küçük, fındık kadar bir şey çıkardı, sigara kâğıdına sardıktan sonra, Çeşmemeydanlı'ya uzattı.

“Al... Yanında bulunsun!”

Salim, ‘çakmıştı’ ama yine sordu.

“O ne?”

Galatalı göz kırptı.

“Sarıkız... Efkâr basınca iki nefes çeker, dalgaya düşersin!”

Çeşmemeydanlı, ‘esrar’ kullanmamış ‘dalgaya düşmemiş’ değildi. Fakat tiryakisi olmamıştı.

“Pek başım hoş değildir.”

Galatalı yan yan baktı.

“Gücenme ama ağız yapıyorsun diyeceğim.”

Sigara kâğıdına sarılı ‘sarıkız’ı Salim’in ceketinin yan cebine koymuştu.

“Benden çekinme hemşerim. Ağız sıkılığı iyidir. Dosta, ah-baba, açılmak yüzünden benim çok başım yandı. Biz hâlden anlarız. Vapurda çıkardığın ‘vukuat’ı yolculardan duyduk. Eğer İstanbul’dan herhangi bir iş için sıvıştınsa vapurda maraza edişin çok kötü olmuş. Polis peşini kolluyor. Göz hapsindesin. Eğer bunu bilmiyorsan, sezinlemedinse bak, öğren şimdi.”

Galatalı tek omuzunu kaldırmış, bıyıklarının ucunu çeke çeke söylüyordu.

“Benden sana ziyan gelmez. Sen, Galatalı Tığ Mehmet’i tanıımıyorsun. Sen de tanırsın. O zaman ne adam olduğumu öğrenirsin.”

Çeşmemeydanlı onunla konuşurken gözlerini açmıştı. Karşısındakinin boyunu bosunu, kalıbını kıyafetini tartıyor-

du. Galatalı orta yaşlı bir adamdı. Belki gençliğinde Galata'nın kahvelerini, meyhanelerini, ara sokaklarını haraca kesmişti. Fakat Çeşmemeydanlı bu haraca kesişlerin çeşitlerini bilirdi. 'Yatak'lar, 'el ulakları', 'yardakçılar' kullanarak, arkadan vurarak, 'racondan dışarı balta olarak' kancıkça kabadayılık Çeşmemeydanlı'nın defterinde yazılı, haritasında çizili değildi. Salim, Galatalıyı görüldüğü ve görünüşü kadar can, tosun bulmamaya başlamıştı. Birine kanı ısınmadı mı mutlak sonunda bir 'aynasızlık' çıktığını denemişti. Galatalıyı kızdırmak istemedi, ayağa kalktı.

"Eyvallah hemşerim. Çok ahbaplık ederiz şimdiden sonra."

Galatalı sordu.

"Nereye?"

Manalı manalı göz kırptı.

"Yine iş aramaya mı?"

Bu manalı bakışlar, imalı soruşlar Çeşmemeydanlı'nın sinirlerine dokunuyordu. Taşmamak için dişlerini sıktı.

"Gidip biraz yatacağım."

Tığ Mehmet yine inanmamış gibi baktı. Fısıldar gibi "İşine karışmak istemem ama ayağını denk al. Polisin gözü sende. Söylemesi benden," dedi.

Çeşmemeydanlı birden parlayacak "Ne be! Ağzını, yüzünü niye ekşitip duruyorsun? Ne demek istiyorsun sanki? Ben lafı geveleyen adamlardan hoşlanmam! Herkesi nasıl bilirsin? Kendin gibi. Ben ne Galatalıyım ne de sabıkalıyım. Aç gözünü. Polis beni göz hapsine almış... Ne yapalım? Çiğ yemedim ki karnım ağrısın. Sabah sabah amma kafa ütüledin be! Aç başı! Yoksa karışmam!" diyecek, Tığ Mehmet'in yakasına yapışıp tartaklayacaktı. Yine kendini tuttu.

"Eyvallah anacığım."

Afili bir selam sarkıttı, kahveden çıktı.

Nereye gidecekti? Yattığı han odasına dönüp ne yapacaktı? Vücudu değil içi yorgundu. Yatarsa efkâr basacak, büsbütün sinirlenecekti. Galatalının ‘avurt zavurtlarına’ aldırış ettiği, metelik verdiği yoktu. Yalnız kendisini polisin göz hapsine almış olması hiç hoşuna gitmemişti. Vapurdan çıkarken, Hacı Hüsnü Efendi, şefaate etmişti. Demek ki polis şefaate rağmen onun peşini bırakmıyordu.

Çeşmemeydanlı omuzlarını kaldırdı, avurtlarını şişirerek yokladı.

Adam sen de be! Polisle ahabplığımız eskidir. Ne olmuş, ne olacağı var sanki?

Dalgın dalgın yürüyordu. Hana yaklaşıncaya biraz düşündü.

Ne yapayım?

Kararını verdi.

Yatarım, uyurum, dedi, hana girdi.

Hancı onun erken gelişine hiç aldırmadı. Odayı açtı, çekildi. Han boş denecek kadar تنها idi. Koca taş yapı suyu çekilmiş değirmen gibi sessiz ve ıssızdı.

Çeşmemeydanlı odada yalnız kalınca, tıkız, ot minderli, katı kerevete uzandı, ellerini ensesinde kilitledi.

Hiç düşünmek istemediği hâlde, kafası kurulu ve düzeltilmiş bir saat gibi tıkır tıkır işliyordu. Hacı Hüsnü Efendi niçin acele aramıştı? Onu kahvede bulamayınca nereye gitmiş, nerelerde arıyordu? Hacı Hüsnü Efendi, Salim’e yeni bir şey mi söyleyecekti? Vaziyette bir değişiklik mi olmuştu? Çeşmemeydanlı’yı göz hapsinde tutmasına bakılırsa polis, Hacı Hüsnü Efendi’nin şefaatine pek o kadar kulak asmıyor muydu? Hacı Hüsnü Efendi, Salim’e bunu anlatarak başının çaresine yine kendisinin bakmasını mı söyleyecekti?

Kahveci Galatalı Tığ Mehmet de Çeşmemeydanlı’nın zihnini kurcalıyordu.

Kemeraltı'nda 'kapı tutan'⁸ gacılara balta olan, 'kesimbaç'⁹ alan kancık hovardalardan olacak. Çalımını pek beğenmedim. Bana, avurt kesmek istiyor enayi! Mostrasını bozar, kalp beşliğe döndürürüm ama sıkı zamanıma rastladığına dua etsin.

Çeşmemeydanlı Salim, Tığ Mehmet'i düşünürken yattığı yerde sinirli sinirli kımıldanıyordu.

Herifçioğlu beni de kendi soyundan kahpe sandı be! Tu... Budamı başıma gelecekti? Beni parmak izinde kayıtlı kaşarlanmış sabıkalılardan etti, vay geçmişine yandığının herifi!

Salim homurdana homurdana doğrulmuştu. Cebinden sigara paketini çıkarmak istedi, eli, Tığ Mehmet'in koyduğu küçük sarıkıza dokundu.

Herifin gelmişine geçmişine okuyorum ama yine beni düşündü. Bir çifte kâğıt sarsam mı? Dalga geçer, avunurum.

Çifte kâğıtla bir sigara saracak, içine esrardan da bir parça koyacak, içecekti. Fakat tütün ve kâğıt yoktu. Bir sigara aldı.

Fital yaparım, dedi. Esrarın ucundan tırnakladı, bir parça ayırdı, ipince yoğurdu, sigaranın bir ucunu kibritle açtı, esrarı fitil gibi soktu, kibriti çaktı ve ciğerlerini şişirerek derin, uzun bir nefes çekti. Tekrar sırt üstü yattı.

Sigarayı derin derin çektikçe kafasını ağır bir duman bürüyordu. Çeşmemeydanlı kendini dalgaya bırakmıştı. Önce kendini hâlâ vapurda sandı, yolcularla arkadaşlık ediyordu. İri siyah gözlü genç kız kapıyı açmış, sessiz adımlarla yanına gelmiş, kerevetin yanına oturmuş, Salim'in saçlarını okşayarak, kor dudakları arasından, tatlı, baygın bir mırıldaşla bir şeyler söylüyordu.

8 Kapı tutmak, Galata'da Kemeraltı ve ona benzer sokaklardaki umumhanelerde sermayelik etmektir. Sermaye fahişe demektir. (y.h.n)

9 Kesimbaç, haraca kesmek gibi muayyen bir ücret almaktır. (y.h.n)

“Hey, kalk bakalım. Kalksana ulan.”

“Herif dalgada be!”

Çeşmemeydanlı Salim vücudunun sarsıldığını, tartaklandığını rüyasında görür, duyar gibi olmuştu. Kafasını kaldırdı, gözlerini ovuşturdu.

“Ne var? Ne oluyor be?”

“Kalk, haydi... Karakola.”

“Karakola mı?”

Salim kafasının sersemliğini yenmek için bir hamlede kendini topladı, doğruldu. Gözlerini açtı. Odada hancı, bir polis, iki de tanımadığı adam vardı. Çeşmemeydanlı şaşkın şaşkın bakındı.

“Ne var yahu?”

Polis kaşlarını çatmıştı.

“Haydi, karakolda ifade verince ne olduğunu anlarsın. Davran bakalım.”

Çeşmemeydanlı kımıldanmıştı, kalkacaktı. Fakat polisin sert emri onu büsbütün afallatmıştı. Olduğu yere çöker gibi yığıldı.

“Karakolda ifade mi vereceğim?”

Polis pis bir koku duymuş gibi havayı kokluyordu.

“Bu ne koku?”

Hancıya dönmüştü.

“Kapıyı pencereyi aç. Sen hancılığı bıraktın da ‘Kabakçı kahvesi’ mi işletiyorsun?”

Çeşmemeydanlı’yı omuzundan tutmuş sarsıyordu.

“Haydi, davran diyorum sana. Hâlâ mı dalgadasın? Kulakların duymuyor mu? Bugün işi gücü bırakıp sade seninle mi uğraşacağız?”

Odadaki yabancı iki adam, polise hak verir gibi bakıyorlardı. Çeşmemeydanlı bu gibi vaziyetler karşısında telaşa düşmenin, bağırmanın, sorup soruşturmanın, tamamıyla boş, faydasız olduğunu bilirdi.

Ayağa kalktı, parmaklarıyla saçlarını tarakladıktan sonra pantolonunu, ceketini düzeltti, kasketini giydi, polisin karşısında durdu.

“Buyurun ağabey, gidelim.”

Polis, bir Çeşmemeydanlı’ya bir de odadakilere baktı. Salim için epeyi şeyler duymuş, kulağı doldurulmuş olacak ki, onun sakın, uysal hâinden kuşkulandı.

“Bak, şimdiden söylüyorum. Kuzu gibi görünüp de yarı yolda kaçmaya filan kalkma. Elimden güç kurtulursun. Kelepçeyi vururum. İyisi mi, ne kendin yorul, ne de beni yor.”

Çeşmemeydanlı yutkundu.

“Benim bir şey yaptığım, bir şey söylediğim yok ki ağabeyciğim!”

“Bu dilleri karakolda dökersin, yürü.”

“Senin söylediklerine cevap veriyorum.”

“Ben ifade almıyorum.”

Salim hiç sesini çıkarmadı ve polisin yanında, kuzu gibi karakola gitti. Baş o kadar sersem, ağırdı ki, yollarda kadın, erkek, çoluk çocuk, herkesin durarak, parmaklarıyla gösterek kendisine baktıklarının farkında olmamıştı.

Polis karakolda Çeşmemeydanlı’yı kalem odasına sokmuştu. Bir masa önünde büyük bir defterin yapraklarını karıştıran polise sordu.

“Muavin bey yalnız mı?”

Polis başını kaldırarak baktı.

“Yalnız galiba. İstanbullu serseri mi getirdin?”

“Evet. Dalga geçiyordu. Sivil Hasan Efendi ile Mustafa’yı bıraktım. Odayı, eşyalarını arıyorlar.”

Çeşmemeydanlı’ya döndü.

“Sen burada dur, ben çağırırım.”

Çok geçmedi, polis tekrar döndü. Salim’e, “Haydi, muavin beyin yanına gideceğiz,” dedi.

Çeşmemeydanlı yine sesini çıkarmadı, polisle beraber muavinin odasına girdi. Muavin iki elini masanın kenarına, sırtını oturduğu iskemleye dayamış, gözleri yarı kapalı, kaşları az çatık kapıdan girenlere bakıyordu. Polisle Çeşmemeydanlı muavinin masası önünde durmuşlardı.

Muavin, Salim’i işaret ederek polise sordu.

“Azılı serseri bu mu?”

Polisin cevabını beklemeden Çeşmemeydanlı’ya dönmüştü. Gözlerini açarak onu tepeden tırnağa süzdü.

“Ne o, kulakların düşmüş! Pek süklüm püklüm duruyorsun? Aklın sıra bizi mi kandıracaksın?”

Polis de söze karışmıştı.

“Süngüsü düşük, duruşu yapmacık değil muavin bey. Hâli, takati yok da ondan!”

Muavin ellerini masanın kenarından çekti, doğruldu, vücudunu masaya yanaştırdı.

“Neden? Buraya gelmezden önce bir kavga filan etti de maraza yorgunu mu? Yoksa buraya getirmek için sizi uğraştırdı mı?”

Polis gülümsedi.

“Dalgada daha... Pek açılmadı!”

Muavin, Çeşmemeydanlı’ya daha dikkatle bakıyordu.

“Dalgada ha?”

Polis başını sallıyordu.

“Siz emir verdikten sonra yattığı hana gittik. Hancı odasına çıktı, orada olacak dedi. Kapı kapalıydı. Vurduk, açan olmadı. Vurduk, vurduk, seslendik... Cevap veren yok. Böylesinden umulur, belki hancıya gözükmeden sıvışmıştır diye şüphelendik. Kapıyı açtık, bir de ne görelim... Ağa kerevette yatıyor. Yüzü sapsarı! Soluk almasa öldü sanacağız. Dürttük, sarstık, kulağının dibinde bağırdık. Neden sonra gözlerini açabildi. Odanın içinde duman, koku... Çekmiş esrarı, kendinden geçmiş, dalmış.”

Muavin kaşlarını çatmıştı.

“Tam kopuğa rastlamışız.”

Salim yutkundu fakat ters bir cevap verirse muavini kızdıracağını ve bunun kendi aleyhine olacağını düşündü. Bir şey söylemedi.

Muavin, polise “Şunun üstünü ara. Ceplerini boşalt!” dedi.

Polis, Salim’e, “Ellerini kaldır!” emrini verdikten sonra yaklaştı ve ceketinin, yeleğinin, pantolonunun ceplerini aradı ve ne bulduysa, hepsini muavinin masası üzerine koydu. Yoklama bitince, muavin Çeşmemeydanlı’ya sordu.

“Başka bir şey var mı?”

Salim boynunu bükmüştü.

“Ben elimi dokundurmadım. Efendi aradı, ne varsa çıkardı.”

Muavin dişleri arasından bağırdı.

“Bırak bu ağızları. Bu nağmeler bize geçmez. Ceketinin, yeleğinin, pantolonunun iç astarlarında, gömleğinin, fanilanın içinde, kunduralarında saklı, gizli bir şey var mı? Onu söyle. Bizi uğraştırma!”

Çeşmemeydanlı taşmamak için kendini güç tutuyordu.

“Benim, gizli kapaklı bir şeyim yok. Buyurun, arayın.”

Bunu öyle açık açık, mertçe söylemişti ki, muavin bütün şüphelerine rağmen inandı. Polise, “Azizim, sen git,” dedi. “Ben bu külhanbeyi ile bir konuşayım.”

Çeşmemeydanlı yine yutkunmuştu. O ne kopuk ne de külhanbeyiydi. Bunlar eskiden beri ağrına giderdi fakat yine sustu.

Polis çıkınca muavin, Salim’in cebinden çıkanlara birer birer bakmaya başlamıştı. Hem bakıyor, ellerinde eviriyor, çeviriyor hem de söyleniyordu.

“Demek tütün içmiyorsun. Kibar alışmışsın, görüyorum... Hazır içiyorsun. İki mendil kullanıyorsun ha? Biri ter, biri de burun için mi? Sahi kibarmışsın! Mendillerin markaları eksik. Dört tane de kürdan var. Yağlı yiyorsun galiba. Tavuk eti, kuzu pırzolası da dişlerini rahatsız ediyor mu? Bayağı salon adamı imişsin! Bu kürdanların hesabını başı yanan lokantacıdan sormalı. Nüfus tezkeren bu mu? Hem de yeni çıkartmışsın. Kaybettiğin için değil mi? Zaten hep öyledir.”

Başını kaldırıp Salim’e bakmıştı.

“Bunda bir dalavere var mı?”

Çeşmemeydanlı yumruklarını sıkıyordu.

“Ne dalaveresi olacak muavin bey?”

Muavin bıyık altından gülüyordu.

“Artık onu da biz mi öğreteceğiz? Bin türlü dalaveresi oluyor. Göre göre kanıksadık ama sizin gibi yadigârların sayesinde her gün bir yeni çeşidini görüyoruz.”

Tekrar başını eğdi, masa üzerindeki ufak tefeği karıştırmaya başladı.

“Bu ne kadar yırtık pırtık kâğıtlar.”

İğrenerek bakıyordu.

“Okuman yazman var mı?”

“Eh biraz...”

Muavin alayla güldü.

“Desene, bugüne bugün efendi kopuklardansın!”

Çeşmemeydanlı fazla dayanamadı, kafasını doğrulttu.

“Muavin bey şunun şurasında benim ne suçum, ne günahım var? Kime ne zararım dokunmuş? Ben kopuk da değilim, külhanbeyi de değilim. Söylemeyin bana bunları...”

Muavin kaşlarının arası buruşarak homurdandı.

“Ne o? Gücüne mi gitti? Suçunun, günahının ne olduğunu sonra anlarsın. Hem ben söylerken sen ağzını açma!”

Kopça ile açılır kapanır cüzdanı almıştı, açtı. İçindeki paraları masanın üzerine çıkardı, saymaya başladı.

“Sekiz lira var. Bu paralar senin mi?”

“Evet, benim.”

Muavin paraları tekrar cüzdana koydu.

“Onu da anlarız.”

Cüzdanı kapayıp bıraktı. Bir küçük kâğıda sarılı esrarı aldı, Salim’in rengi atmıştı. Muavin kâğıdı açtı ve gülümsedi.

“Haydi kopuk, külhanbeyi değilsin, peki, buna ne diyeceksin?”

Çeşmemeydanlı yutkundu.

“Onu bu sabah kahveci Tığ Mehmet verdi.”

Muavin inanmayan bir tavırla başını salladı, esrar pake-tini ayırdı.

“Öyle... Öyle...”

Masa üzerindikilerden sigara paketi ile iki mendili işaret etti.

“Bunları al. Ötekiler burada kalacak. İçeride ifadeni alırken dairede kalacakları da kalem kalem yazarlar, imzalar-sın. Buradan çıktığın zaman geri alırsın.”

Salim haykırmamak için dişlerini dudaklarına geçirmişti. Buradan çıktığın zaman demek şimdi içeridesin demekti.

Kendi kendine, *Benimki de amma açık kısmet be! Yola çıkalı beri hep kodesten yana bahtım açık. Uğursuzluk bir kere ayağını sürüdü mü artık hep dikine gider. Katlanmaktan başka çare yok*, dedi ve muavinin işaret ettiği paketi, mendil-leri aldı, cebine koydu.

Muavin masa üstündekileri büyük bir zarfın içine doldur-duktan sonra sumenin altından büyük bir kâğıt çıkardı, göz gezdirdi ve başını kaldırdı.

“Buraya geldiğin zaman, komiser beyin yanına çıkmış-sın. Yolda gelirken vapurda bir vukuat çıkarmışsın. Onun tahkikat evrakı da duruyor. Hacı Hüsnü Efendi namında bir adam sana kefil olmuş, burada serbest bırakmışlar. Bari tek dursana be adam... Ayağının tozuyla dört bir tarafı kolaçan etmişsin.”

Arada bir kâğıda bakarak söylüyordu.

“Sabahleyin seni Kumbağ’a giden yol üstünde görmüşler.”

“Evet, Hacı Hüsnü Efendi’nin evini arıyordum.”

“Komşulardan filan sormamışsın.”

“Hacı Hüsnü Efendi adresini vermişti.”

“Adresi nerede?”

“Bir kâğıda yazmıştı, evlere bakarak arıyordum.”

“Ceplerinden çıkan kâğıtlar arasında öyle bir adres gör-medim. Yalan söyleme.”

“Vallahi yalan söylemiyorum. Kâğıdı elimde tutuyordum, can sıkıntısı ile düşürmüş olacağım.”

“Peki! Hacı Hüsnü Efendi ile yüzleştiririz, mesele o zaman anlaşılır. Oralarda pek ev arıyor gibi dolaşmıyormuşsun! Şüpheli şüpheli duruyor, dört yanına bakınıyormuşsun. O civarda oturanlar, yoldan geçenler, senden kuşkulanmışlar. Sonra yukarı giden caddeye sapmışsın. Gideceğin yeri şaşırtmak istiyormuş gibi imişsin.”

“Peki ama muavin bey, neden?”

“Geç bu ağızları. Polisin nezareti altında olan bir adam için böyle hareket etmek manasız sayılmaz.”

“Çarşığı arıyordum.”

Muavin, gülüyordu.

“Hele şükür, bunu inkâr etmedin!”

“Niye inkâr edeceğim?”

Muavin ciddileşmişti.

“İnkâr etsen de ne çıkar? Senin peşini boş bırakmıyoruz ki... Çarşıya gitmişsin ve bir saatten fazla dolaşmışsın. Dükânları birer birer dikiz etmişsin. Oğlum burası küçük yerdir. Yerli, yabancı birbirini tanır. İnsanların hırlı mı, hırsız mı oldukları, hemen anlaşılır. Müslüman mahallesinde salyangoz satılmaz.”

Çeşmemeydanlı dişlerini sıkarak dinliyordu. Muavin devam etti.

“Orada neyi, nereyi gözüne kestirdin bilmiyoruz. Sonra, kahveye gitmişsin. Galatalı Tığ Mehmet senin ağzını aramış, fakat seni pek kaşar görmüş. Ona açılmamışsın. Ondan sonra yattığın hana gitmişsin. Hem dalga geçip hem de plan kurmak için değil mi?”

Çeşmemeydanlı muavinin söylediklerini dinlerken kulakları uğulduyordu. O susunca “Muavin bey,” dedi, “ister inan, ister inanmayın. Ben bir kere söyleyeyim de...”

“Söyle.”

“Ben buraya gelirken vapurda bir kavga çıktı. Fakat kavgayı çıkaran ben değilim. Hacı Hüsnü Efendi şahidimdir.”

“Bakalım. O işi de daha derinden araştırıp soruşturacağız. Gemi dönüşte tekrar buraya uğrar. Kaptanın, tayfaların ifadelerini alacağız.”

“Alınız. Çiğ yemedim ki karnım ağırsın. Hacı Hüsnü Efendi beni evine çağırmıştı. Kumbağ’a doğru gittim. Ama dediğiniz gibi, gelen geçen kafes artlarından şüpheli şüpheli bakıyorlardı. Küçük yer... Yabancılardan kuşkulanırlar. Ben de bundan ötürü cesaret edemedim... Soracağım evi sormadan döndüm. İşsizim, iş arıyorum. Çarşıya gidişim etrafı dikiz edişim de bundan. Yoruldum, kahveye girdim, dinleniyordum. Kahveci yanıma geldi, benimle yarenliğe başladı. Yorgunluktan ağız açacak hâlde değildim. Beni sorguya çekiyorsunuz, peki! Birine mi sataşmışım? Birinin malını mı aşmışım? Kimin köpeğine hoşt demişim? Hakkımda bir şikâyet mi var?”

Muavin ayağa kalkmıştı.

“Hakkında şikâyet şu: Seni şüpheli görüyorlar. Esasen polisin nezareti altında olduğun için biz önceden tedbir almaya mecburuz. Ahalinin selameti, emniyeti için seni karakolda alıkoyacağız. Ahali biz önceden söyledik, haber verdik demez mi? Biz göz göre göre mesuliyet, vebal altına giremeyiz. Buraya, iş aramaya geldim diyorsun. İstanbul gibi koskoca şehirde iş bulamadın mı?”

Çeşmemeydanlı boynunu bükmişti.

“Muavin bey dinini, peygamberini seversen söyle... İnsan kendi yuvasını gözünü açtığı, alıştığı yeri isteğiyle bırakır da gurbetlere düşer mi?”

“Peki, burada iş var diye sana haber veren mi oldu?”

“Talihimi deneyeyim dedim. Koskoca İstanbul’da iş yok mu? Hiç olmaz olur mu? Çok... Gel gelelim, iş, para, aslan

ağzında... Urup¹⁰ eksiğine çalıştıran yer, gırla! Hoş ona da rastlamak bir talih ya... Dışarlıklardan İstanbul'a iş bulmaya geliyorlar. Sen sen ol, çalıştığın işte ne verirlerse razı ol, gerekirse beşe çalışmaya razı ol, çünkü iki buçuğa müşterisi çıkıyor. İnsan keyfinden leyleğin attığı yavruya döner mi?"

Muavin düşünür gibi onu dinlemişti. Başını salladı.

"Söylediklerin belki doğru. Belki de palavra. İstanbul'dan buraya hakikaten iş aramaya mı geldin? Bu bizce meçhul. Polisten kaçmadığın ne malûm? Şimdi beni dinle. İstanbul'a yazacağız, polisten soracağız. Sabıkan var mı?"

"Hayır!"

"Parmak izine hiç uğramadın mı?"

"Hayır!"

"Doğru söyle!"

"Vallahi doğru söylüyorum. Bir iki kere kavga yüzünden karakolda yattım, beş on günlük tevkifhane, mehterhanede misafir kaldım. Hepsi o kadar."

"Bunları da anlayacağız. İstanbul'dan cevap gelinceye kadar seni burada alıkoyacağız. Gelecek cevaba göre vaziyetin anlaşılacak. Belki mevcuden geldiğin yere gidersin. Eğer kaçak değilsen şüpheli, korkulu bir sabıkan yoksa o zaman düşünüyoruz. Şimdi vaziyetin tespit edilinceye kadar buralısın. Anladın mı ahbap?"

Muavin zile basmıştı. Giren polise Çeşmemeydanlı'nın ceplerinden çıkanları koyduğu büyük zarfı uzattı.

"Bunu al. Kalem odasında zabıt tutup kendisine imzaltırsınız. İfadesini de alırsınız. Taş odaya kapatırsınız. Emir verilinceye kadar orada kalacaktır."

Polis zarfı aldı, Çeşmemeydanlı'yı da kolundan tutup çekti.

10 Çeyrek.

“Haydi, gel bakalım.”

Onlar odadan çıkarlarken, muavin arkalarından seslendi.

“Ceplerini aradık, çakı bile çıkmadı. Kama, tabanca gibi silahı, bıçağı olacaktır muhakkak. Handaki eşyalarını buraya getiriniz, daha iyi arayalım. Sonra han odasının kıyı köşesini de elek elek tarayın. Üstünü başını da tekrar ararsınız. İç çamaşırlarını da. Hatta kundura kösesine kadar.”

Polis, yarı döndü.

“Bavulunda bir sustalı çıkmış.”

Muavin dişlerini gıcırdattı.

“Ben de şaşmıştım. Böyle serseri silahsız olur mu hiç?”

Çeşmemeydanlı Salim karanlık, küf kokulu taş odasında iki gaz sandığı üstüne atılmış küçük, yamyassı ot mindere oturmuştu. Mazgal deliğine benzeyen kalın demir parmaklıklı küçük, dört köşe pencereden sızan bulanık aydınlığa gözleri dalmış, yorgun yorgun bakıyordu.

Rüyada mıydı? Ayakta, yürürken, otururken gözü açık rüya mı görüyordu?

Artık düşünmüyordu. Niye, niçin düşünecekti? Hep düşünmedikleri başına geliyordu. Düşünmek faydasızdı. Düşünse de düşünmese de olacak oluyordu.

Kısmet, talih deyip kollarını kavuşturup boynunu eğmekten başka çare yoktu. Kiminle, ne ile uğraşacaktı?

Kafasında bir tek şey vardı. Talihini denemek, talihsizliğini yenmek için katlandığı bu yolculuk da boş çıkmıştı. Talihsizlik yakasını bırakmıyordu ve gidişat da bırakacağı göstermiyordu.

Kendi kendine, *bu da cılkı çıktı. Boşuna yerimden, yur-dumdan ayrılmışım*, diyordu.

Söz arası muavine, “Leyleğin attığı yavruya döndüm,” demişti. En doğru bulduğu buydu. Leyleğin attığı yavruya dönmüştü. İstanbul’da işsiz, aç, perişan kaldığı zaman gözünü ve gönlünü avutacak şeyler bulabilirdi. Fakat şimdi işsizliğe, perişanlığa bir de gurbet acısı çökmüştü.

Vakit vakit hatırladıkça kanı donuyordu.

Azılı serseri... Kopuk... Külhanbeyi... Yedigâr...

Çeşmemeydanlı talihine küfür etmekle de hıncını alamayacaktı.

Suyun akıntısına gitmeli. Çırpındıkça ağa takılan enayi balıklar gibi kısıvrak tutulup kalacağım be! Sonunda ölüm yok ya... Kapı altı, taş oda, bodrum, kömürlük, merdiven altı, daha bunların çeşidi yabancı olduğum yerler değil ya. Allah babaya bin şükür, yine vücudum sırim gibi dayanıklı da kolay yıkılmıyorum. Hani biraz nazlı olsaydım çoktan cavlağı çeker, kalıbı dinlendirirdim. Allah kuluna göre meşakkat veriyor be. Adam var dağ kaldırır, adam var darı kaldıramaz, dedikleri bu olacak...

Çeşmemeydanlı cebinden paketini çıkardı, bir sigara yaktı. Fakat sigara içmek onun efkârını dağıtmamıştı. Büsbütün efkâr basmıştı.

Burada ne kadar pinekleyeceğim malûm değil. Sigaralar suyunu çekerse ben ne halt ederim? Arpa kumrusu gibi pis pis düşünmek hiç bana gelmez. Öyle kötü bir yer ki bağırsam da, kimse duymayacak. Duysalar da bakalım aldırış ederler mi?

Hırsından ‘kaşınmaklı’ olmuştu. Elini ensesine atıyor, tırnaklar gibi kaşıyor, sonra tırnaklarını kollarında, bileklerinde gezdiriyordu.

Haydi bağırdım, gelen oldu... Ne ile sigara aldıracağım? Paralar da zapta geçti, zarfa girdi. Ulan bu ne aynasız iş be! Rakısız olur da bu meretsiz olmaz.

Sigarayı her çekişinde Galatalı kahveciyi hatırlıyordu.

Bu işlerde o geçmişi kınalının da parmağı var. Vallah bil-lah bu işlerin yarı buçuğunu o karıştırmıyorsa şuradan şu-rayaya selamet gitmeyeyim. Ulan vay tırnağına tükürdüğümün hergelesi! Benimle ne alıp veremiyor? Ne gelmişini tanırım, ne geçmişini! Aramızda bir husumetimiz de yok. Eskiden şöy-le bir göz aşinalığımız olsa, eh diyeceğim, herifçioğlunun bir tırnak yarası var. O da değil...

Dudaklarını yakmaya başlayan izmariti tükürerek yere attı. Adamın sayılı sigarası olunca büsbütün tiryakileşiyor, durmadan sigara içmek istiyor canım.

Galatalı Tığ Mehmet aklına çivi gibi saplanmıştı. Ben onun tığ mı, çuvaldız mı olduğunu gösteririm! Yumruklarını sıkıyor, dişlerini kıracak gibi gıcırdatıyordu.

Ulan itoğluit! Ben, buraya küreğe konmadım ya. Yüz bir sene hüküm giymedim. Üç gün beş gün sonra çıkacağım. O zaman görüşürüz seninle Tığ Mehmet! Seni bir ıslatayım da gör. Babandan, hocandan böyle dayak yemiş misindir acaba? Eğer bir haftada belini kaldırabilirsen bana da Çeşmemey-danlı demesinler! Hakkıyla kodese girerim, içim yanmaz!

Daracık yer altı odasında dolaşmayı düşündü, güldü.

Ulan burada dört adım bile atılmaz. Eğer üç gün kapatırlarsa dördüncü günü tımarhaneye gönderirler. Elbet bu-raların da kendine göre bir Toptaşı'sı vardır. Bu ne biçim yer be! Boş sarnıç daha ferahtır ulan... Gece fareler de misafir gelirlerse işim iş...

Boşuna hırslanışına da gülmeye başladı.

Ne diye kendi kendime kanımı kurutuyorum? Enayiliğin lüzumu yok. Tatlı canıma yazık, değil mi?

Ot mindere uzandı.

Beni burada unutuvermeliler. Bir de gelip bakıyorlar ki, ben açlıktan, susuzluktan nalları dikmişim!

Gözlerini kapamıştı.

Kısmet kısmettir. Uyu bakalım Salim. Olmaz işin anasını uyku ağılatırmış.

Çeşmemeydanlı sinirlerini yenmiş, uykuya dalmıştı. Çok geçmeden başucunda sesler duydu.

“Bu herif âşık mı, aptal mı nedir? Bu kadar kaygusuz adam hiç görmedik. Baksana, yine yalpalamış, horul horul uyuyor! Dünya umurunda değil.”

Omuzundan sarsıyorlardı.

“Hey, bizim köylü, kalk, davran!”

Çeşmemeydanlı gözlerini açtı ama karanlıkta bir şeyler göremedi. Esneyerek sordu.

“Ne var?”

“Yerini beğenmişe benziyorsun.”

“Beğenmezsem, birinci sınıf kamara mı vereceksiniz?”

“Haydi, çok söylenme. Seni komiser bey istiyor.”

Çeşmemeydanlı dışarıya, aydınlığa, açık havaya çıkacağını anlayınca yerinden fırladı.

“Hay Allah razı olsun... Gidelim be kardeşim!”

Taş odanın basık kapısından dar bir koridora çıkmışlardı. Salim elini kolunu oynattı, gerindi.

“Oh! Hava değişti be. Aşağısı ne kötü küf kokuyor. Eğer bir gece kalsam vücudum mantarlaşacak.”

Polis önde Çeşmemeydanlı arkada yukarı kata çıkmışlardı. Polis onu sofada duran bir polise teslim etti.

“Komiser beye haber ver. İstanbullu Salim’i istemişti.”

Salim içinden gülüyordu.

Daha ne çeşit lakaplar takınacağım bakalım. Tu... Bu ne kör kısmet be! Ben dört gün dört gece uyumadım ya. İstan-

bul'a telgrafla sorsalar daha cevabı gelmez. Acaba ben aşağıda delikte iken, haberim olmadan bir vukuat çıkardım da şimdi onun için mi ifademi alacaklar?

Sofadaki polis komiserin odasına girmişti. Biraz sonra çıktı. Çeşmemeydanlı'ya "Haydi, gir içeri... Komiser bey görecektir," dedi.

Salim önünü kavuşturdu, kapıyı hafifçe tıkırdattı, içeri girdi. Vapurdan çıkar çıkmaz karakola getirildiği için Çeşmemeydanlı komiseri görmüştü. Hacı Hüsnü Efendi komiseri Salim için şefaet etmişti. Komiser, Salim'in girdiğini görünce, gülümsedi.

"Hayır ola ahbap... Karakola düşmüşsün."

Çeşmemeydanlı, komiserin gülüşünden biraz ferahlar gibi olmuştu, boynunu büktü.

"Vallahi beyim, nereye düştüğümü, niçin düştüğümü filan, hani ya hiç bilmiyorum. Hâlâ İstanbul'da mıyım, yoksa yola mı çıktım, bir iskeleye mi çıkarıldım? Karışık bir rüyadır görüyorum. Bir dalgaya düştüm ama Allah encamını hayır eylesin."

Komiser tekrar gülecek gibiydi. Fakat birden kaşlarını çatmıştı.

"Hepsi, ne ise ama o dalga işi kötü."

Çeşmemeydanlı, komiserin imasını derhâl anlamıştı. Daha atik davrandı.

"Anlatayım komiser beyim... Ben ne kabak çekerim, ne de çifte kâğıt kullanırım! Muavin bey İstanbul'a soracağız diyordu. İstedığınız yere sorun. Eğer böyle bir huyum varsa, Allah bin belamı versin. O kahveci Tığ Mehmet mi nedir? Onun ördüğü çoraptır bu! Candan görünüp çivi sokmak. Ben mantara basmazdım ama şaşkınlıktan kendimi kurtaramadım ki..."

Çeşmemeydanlı daha söyleyecekti. Komiser eliyle işaret etti.

“Yorulma... Ben işi anlar gibi olurum. Hacı Hüsnü Efendi’yi gördüm, seni arıyordu. Sana bir iş bulmuş galiba. Geldim, senin işin çok karışık, çok çapraşık. Halk senden kuşkulandı. Sabıkan var mı, yok mu bilmiyoruz. Muavin bey bir kere İstanbul’dan sorsak diyor.”

Salim dayanamadı, atıldı.

“Aman komiser bey, İstanbul’dan sorulur da ne zaman cevap gelir ki? Cevap gelene kadar ben mahvolurum. Vallahi, billahi, tallahi benim bir sabıkam yok.”

Komiser gülüyordu.

“Olmayabilir. Biz de sana muhakkak sabıkan vardır demiyoruz. Fakat bir kere sormak lazım. Mademki hakkında şikâyet var, tahkikat yapmaya mecburuz. Anlıyor musun?”

Çeşmemeydanlı yutkundu.

“Hani ayak türabınım... Söyle be komiser bey, benden ne diye şikâyet ediyorlar? Kimin nargilesinin ateşine su dökmüşüm? Kime, ne zararım dokunmuş? Yolda belki lazım olur diye yanıma bir sustalı almıştım. Bavulumda duruyor, yanıma alıp da cebimde taşı mıyorum ki. Şunun şurasına geleli kaç gün, daha doğrusu kaç saat oldu. Kime omuz vurdum? Kime yan gözle bakmışım? Bir vukuat mı çıkardım?”

Komiser tekrar eliyle işaret etti.

“Boşuna nefes tüketme. Bunlar hep malûm şeyler. Biz İstanbul’dan alelusul soracağız.”

“Peki ama komiser bey, cevap gelene kadar ben delikte mi kalacağım?”

“Telaşlanma. Onun da çaresine bakacağız. Sen delikte yatmayacaksın. Kâğıtların, paran, neyin varsa sana vereceğiz. Yalnız nüfusun bizde duracak. Hacı Hüsnü Efendi kefil

olur. Sen buradan çıkınca doğru yattığın hana gidersin, odana çekilirsin. Sabahları karakola gelir, bir görünürsün. Sonra bir kere de akşamüstü gelir görünürsün. Sokaklarda, çarşı pazar-da dolaşmazsın.”

Çeşmemeydanlı başını sallaya sallaya dinlerken yutkunuyordu. Komiser söyledikçe o, içinden, *biz buraya sözümlü ona iş aramaya geldikti. Karakola kâtip yazılacağımlı aklımdan geçmediydi*, diyordu.

Komiser durarak sormuştu.

“Anladın mı ahbap?”

Salim, boynunu çarpıttı.

“Anlamasına anladım gibi hani... Yalnız bir tek tarafı laçka cıvata gibi kafamın içine iyi oturmadı.”

Komiser gülümsedi.

“Hangisi?”

“Buradan yattığım hana gideceğim, iyi. Sabahleyin kalıp karakola gelip bir görüneceğim. Eh, o da iyi. Akşamları da tekrar gelip görüneceğim. Eh, haydi o da iyi. Gelgelelim, sokağa çıkmadan, çarşı pazardan geçmeden, karakola nasıl gelip gideceğim? Beni düşündüren orası!”

Çeşmemeydanlı’nın açık kalple konuşuşu komiserin hoşuna gitmişti.

“Sen pek korkulacak adama benzemiyorsun ama neye etrafında şüphe uyandırmışsın, orasını anlayamıyorum. Vapurda çıkardığım vukuat...”

Salim, komiserin sözünü kesiverdi.

“Vallahi komiser bey, onda da bir suçum, taksiratım yok. Kavgaya çanak tuttular, zorla başımı belaya soktular.”

“Sizi getiren vapur birkaç güne kadar buraya uğrayacak. Esaslı tahkikat yapacağız. Şimdi beni iyi dinle...”

Çeşmemeydanlı başını eğdi, ellerini ovuşturdu.

“Dinliyorum komiser bey!”

“Sabah akşam karakola uğra deyişim halka emniyet gelmesi içindir. Sokaklarda, çarşılarda aylak dolaşacağına, odanda oturursun. Pek sıkılırsan ara sıra bir kahveye çıkar, şöyle bir gezersin. Hacı Hüsnü Efendi’nin bulduğu iş nedir? Eğer bir işe girer, bir yere kapılanırsan, kontrol da hafifler. Senin şahsına kimsenin garezi yok. Seninle uğraşıyorlar sanma. Buralı değilsin, yabancısın. Seni kimse tanımıyor. Üstelik işsizsin de. Hem yabancı, hem işsiz... Halk, esnaf korkar.”

Çeşmemeydanlı boynunu çarpıtarak gülümsedi.

“Üstelik mangır da yok, fukarayız. Zengine sürün geç, fukaradan sakın geç. Fukaralığımız da kabahat!”

“Güzel söylüyorsun. Bunları da bildiğin hâlde kendine söz getirebilecek, başını derde sokacak hâllerde bulunman doğru mu?”

Salim kollarını açmıştı.

“Uygunsuz ne yaptım ki komiser bey? Şehri şöyle bir merhabalık dolaştım. Göze de yasak olur mu?”

“Bir şey yaptığın için değil, hâlâ mı anlatamadık... Belki bir şey yaparsın diye korkuyorlar.”

Çeşmemeydanlı dişlerini sıktı, yutkundu.

“Bana dokunulmazsa, ben bir şeycik yapmam.”

Komiser zile basmıştı.

“İşte böyle... Artık fazla uzatmayalım. Şimdi senin paranı, cüzdanını veririz, doğruca hana gidersin.”

İçeri giren polise, “Muavin bey biraz buraya gelsin,” dedi.

Polis çıktıktan sonra komiser devam etti.

“Hacı Hüsnü Efendi ya bu gece yahut yarın sabah gelir, seni bulur. Hayırlısıyla bir işe girersin, başın da dertten kurtulmuş olur.”

Odanın kapısı vurulmuş, muavin bey girmişti. Komiser, “Bu adamı serbest bırakacağız. Yalnız bir şartla... Sabahları, akşamları karakola gelip görünecek. Nüfus tezkeresi bende duracak,” dedi.

Muavin sordu.

“İstanbul’a yazmayacak mıyız?”

“Yazarız. Fakat cevap gelene kadar da burada hapsedemeyiz ya... Sabit olmuş bir cürmü, kabahati yok. Hatta teşebbüs hâlinde bile bir cürmü görülmedi. Kuru telaş, kuruntu için de kimse hapsedilemez.”

Komiser, Çeşmemeydanlı’ya bakıyordu.

“Dediklerimi unutma. Uslu otur.”

Çeşmemeydanlı başını kaldırdı.

“Vallahi komiser bey, aklıma ne geliyor bilir misiniz?”

“Ne geliyor?”

“Pılıyı pırtıyı toplayıp buradan kırıışı kırmak. Burada bize ekmek yok. Olsa da tadı kaçtı.”

Çeşmemeydanlı’nın biraz hüzünle söylenişi komisere dokunmuş gibiydi.

“Haydi, haydi, kara kara düşünme. Genç adamsın, elin kolun da işliyor. Gün doğmadan neler doğar!”

Salim, komiseri selamladı. Muavinle çıktılar. Muavin çok ciddi idi.

“Burada biraz güler yüz görüp de şımarayım deme. Uslu duranla kimse uğraşmaz. Hele çifte kâğıdı büsbütün unut.”

Çeşmemeydanlı kendini müdafaadan yorulmuş gibiydi, boynunu büktü.

“Kuzu gibi oturacağım. Başımı yarsalar gık demeyeceğim.”

Muavin durgun durgun başını salladı.

“Ne yavuz ol asıl, ne yavaş ol basıl.”

Çeşmemeydanlı’nın varı yoğu bavulunu da karakola getirmişlerdi.

“Bunu da sırtla bakalım,” dediler.

Salim içinden, *haydi, ya taksirat*, dedi, bavulunu omuzuna vurdu, karakoldan çıktı.

Hava, iyice kararmıştı. Sokak fenerleri ölü ölü yanıyordu. Çeşmemeydanlı omuzunda bavulun ağırlığını duymadan yürüyordu. Hanın önüne gelince durdu, düşündü.

Ben karakola gidince, hancı bizim odayı başkasına kiralandıysa işimiz var yine.

Çabucak tesellisini bulmuştu.

Kara kışta değiliz Allah’a bin şükür. Nerede olsa kıvrılır yatarım. Daha cebimde beş on mangırım duruyor.

Hanın kapısından girerken hancı ile karşılaşmıştı.

“Geldik,” dedi.

Onu görür görmez hancı suratı asmış, kaşlarını çatmıştı.

“Nereye geldin?”

Bu ters karşılaş, Çeşmemeydanlı’yı duraklattı.

“Burası neresi? İşte, hana geldik.”

Hancı yarı dönmüştü, homurdandı.

“Boş yer yok!”

Bu karşılaşmaktan bir aksilik çıkacağı Çeşmemeydanlı’nın içine doğmuştu, yutkundu, omuzundaki bavulu yere bıraktı.

“Boş yer yok mu?”

“On kere mi söylemeli? Yok işte.”

Çeşmemeydanlı dişlerini sıktı, yumruklarını sıktı. Hancının gırtlığına sarılmamak için kendini güç tutuyordu, içinden lahavle çekerken, uysal bir sesle “Bir kenarda, bir geceyi geçiremez miyim?” dedi.

Hancı omuzunun üstünden hırçın hırçın baktı.

“Yer yok dedik, anla artık.”

Çeşmemeydanlı hiddetten boğulacaktı. Fakat komiserin, muavinin sözlerini hatırladı.

*Herifin gırtlığına yapışısam, kabahatli ben çıkacağım...
Al sana, bir sunturlu vukuat.*

Sinirini yenmekten başka çare göremiyordu.

“Hemşehrim, sana bir gecelik borcum da var.”

Elini cebine attı, cüzdanını çıkardı.

“Parayı vereyim. Ben kimsenin hakkını yemem.”

Hancı döndü, Çeşmemeydanlı’ya şüpheli şüpheli baktı. Sonra vazgeçmiş gibi başını salladı.

“Paranın da lüzumu yok!”

“Neden?”

“Benden yana helal olsun. Haydi güle güle.”

Hancı yürüyüp gidecekti. Çeşmemeydanlı iki adım attı, onu kolundan yakaladı.

“Sen bana baksana. Ulan, bu ne biçim avurt kesiş be. Karşındaki babanın uşağı mı? Kime kafa tutuyorsun?”

Cüzdanından çıkardığı parayı hancının suratına doğru attı.

“Senin minnetin altında mı kalacağım? Üç kuruş için ben adama kafa tutturmam, anlıyor musun?”

Hancı tartaklanıştan ürkmüşe benziyordu.

“Peki, sen ne kafa tutuyorsun?”

“Benim kafa tuttuğum yok. Yer var mı dedim? Homurdandın. Bunu adam gibi söyleyemez misin? Eğer borcum var diye betellenmeye kalkışıyorsan, al paranı, kapat çenenin. Koskoca handa, bir tek kişinin barınacağı yer olmaz olur mu? Karakola gittik diye mi?”

Hancı, Çeşmemeydanlı’nın sert sert söylenişinden biraz sinmişti. Titreyen bir sesle cevap verdi.

“Karakola gittin diye, ne sandın?”

Çeşmemeydanlı iki yumruğunu kalçalarına dayadı, hancıya dik dik baktı.

“Karakola gitmekle ne olur?”

“Senin için belki öyle ama işte, herkes bir değil.”

Salim gözlerini açtı, kısıp kısıp bağırdı.

“Lafı ağzında geveleme. Ne demek isliyorsun? Açık söyle.”

“Hiç sanki... Biz alışık değiliz de.”

Çeşmemeydanlı sağ kalçasına dayadığı yumruğunu kaldırdı, hancının kafasına indirecekti, kendini tuttu.

“Yani ben alışkınım, öyle mi?”

Hancı cevap vermiyordu. Çeşmemeydanlı hancıya doğru eğilmişti.

“Benimle lafını tartarak konuş. Beni karakoldan çağır-dıkları için mi tekrar hana almak istemiyorsun? Karakoldan çağırıldılarsa işte salıverdiler. Oradan kaçıp da buraya sığın-maya, saklanmaya gelmedim ki... Bana inanmazsan gider karakola sorarsın.”

Hancı bu açık soruş karşısında açık konuşmak mecburiyetinde kaldığını hissetmişti.

“Seni karakoldan niçin çağırdılar? Daha o iyi anlaşılmadı. Odan kötü kötü kokuyordu. Polisler bana söylemediklerini bırakmadılar. Senin yüzünden işitmediğim kalmadı. Burası benim ekmek kapım. Senin yüzünden işitmediğim kalmadığı gibi, şimdi müşterilerimi de mi kaybedeyim? Karakoldan ne diye bırakılırsa bıraksınlar, onun bana bir dokunuru yok. İşimi gücümü bırakıp da karakola gideceğim, ne oldu, ne bitti, onu mu sorup araştıracağım? Benim işim başımdan aşmış. Seninle mi uğraşacağım? Karakoldan bugün bıraktılar, yarın tekrar gelip aramayacakları ne malûm? Artık senin için hafta sekiz gün on dokuz karakola mı taşınacağım? Benim karakolla bir alışverişim yok. Hanla mı uğraşayım, yoksa seninle mi? Müşterilerim kaçarsa, zararımı sen mi ödeyeceksin?”

Çeşmemeydanlı hancıya baktı, baktı. Önce cevap vermediyi düşündü, sonra bunu lüzumsuz gördü. Hancı kendi hesabına haklı idi. Eğer zorlarsa Çeşmemeydanlı haksız çıkacaktı. Salim hancıya elini uzattı.

“Lafa yekûn tut. Ben dinlemekten yoruldum, sen dırdırdan yorulmayacağına benziyorsun.”

Bavulunu alıp yürüyecekti, fakat gece iyice bastırmıştı. Çeşmemeydanlı yıllarca gurbet çektiği, gurbet ellerde süründüğü için gecenin ne tehlikeli düşman olduğunu bilirdi. Hancıya sordu.

“Buralarda, başka han yok mu?”

Hancı, Çeşmemeydanlı’yı süzdükten sonra “Vardır ama...”

Durdu. Onun bu duruşunda “Haydi, başkalarının canını yakmayayım,” demek isteyen açık bir tereddüt seziliyordu. Salim ısrar etti.

“Vardır ama?”

“Tarif etsem sokakları bilmediğin için belki bulamazsın. Karakola git, sor. Polisler gösterirler.”

Çeşmemeydanlı içinden söylendi.

Herifçioğlu amma avukat be! Dikine de konuşsan cevabını buluyor. Yumruk aşısıyla bu kart kütüğü nazik fidana çevirmesini de bilirim ama haydi yine sabredelim.

Ve eğildi.

“Haydi, ya taksirat!” dedi, bavulu tekrar omuzuna yükledi, hanın kapısından ağır ağır çıktı, karakolun yolunu tuttu.

Bavul omuzda, Çeşmemeydanlı’nın tekrar geldiğini gören polisler, merakla bakiştılar.

“Hayır ola ahabap! Yine ne oldu?”

Çeşmemeydanlı güldü.

“Handa boş yer yokmuş... Bizi taburcu etti!”

Bavulunu yere bıraktı, elinin tersiyle alnına toplanan terleri sildi.

“Koskoca handa benim gibi bir garip Çingene’nin yatacağı kadar yer olmaz olur mu? Hani ben güya ‘sabıkalıyım’...”

Tek gözünü kırıp sağ omuzunu çarpıtarak manalı manalı “Mazanna-i su’yum¹¹ ya,” dedi, tavrını düzeltti.

“İşte ondan ötürü herif karakola piyaz kesiyor.”

Polislerden biri kendini tutamadı, güldü.

“Sen de kıyak külhanbeylerdenmişsin ya!”

Çeşmemeydanlı Salim ceketinin önünü kavuşturdu, çarpık bir eğilişle kandilli bir temenna sarkıttı.

“Beyzadem, sayenizde Çeşmemeydanlıyız!”

Onun şakacı hâli, açık konuşuşu polislerin hoşuna gitmişti. Dudaklarda hoşnut gülümseyişler, gözlerde dost parıltılar uyanmıştı. Hep birden soruyor, gülüyorlardı.

“Peki, bu gece ne yapacaksın?”

“Açıkta yatarsan ayaza kalırsın.”

11 Mazanna-i su’: Kendisinden ancak kötülük beklenen kimse. (y.h.n)

“Buradaki bodrum palas nasıl?”

Salim şaka kaldırırdı. Somurtkanlıktan hiç haz etmiyordu, polislerin gülerek takılışlarına için için seviniyordu.

“Yola çıktığımdan beri bıktım asık surat görmekten. Ha şöyle gülün be biraz... Sade hırgür çekilir mi bu ölümlü dünyada? Güleryüz başka şey... Adamın içi açılıyor ulan!”

Polislerin dostça şakalarına o ‘afili’ cevaplar veriyordu.

“Hancı beni kolay çıkılayamazdı¹² ama gurbette ‘mim’liyiz! Koca hanı onun başına dar getirmeyi bilmez değilim. Gelgeldim gurbetteyiz işte. Elim ermez, gücüm yetmez. Açıkta yatarsam ayazdan korkmam, yeni bir suç, bir kaba-hat çıkarırlar başıma diye korkarım. Çarşıda, pazarda, kendi hâlime dolaşırken suçlu olduk. Gece açıkta kıvrılır yatarsam, soyguna hazırlanıyor diye kulp takıverirler. Bodrum palas az hava alsa hanın odasından ferahtır bence.”

Polisler birbirine baktılar. İçlerinden biri, “Salih bu gece dışarıda mı içerde mi?” diye sordu.

Sarışın, genç bir polis cevap verdi.

“Dışarıda.”

“İstanbuluyunu onun karyolasına misafir ederiz.”

Çeşmemeydanlı buna öyle sevinmişti ki polislerin ayrı ayrı boyunlarına sarılmak, hepsini kucaklayıp öpmek istedi.

“Düşmez kalkmaz bir Allah... Ocağınıza düşmüş bir fakiriz işte.”

Çeşmemeydanlı’yı polislerin yattığı odaya götürdüler. Salim bavulunu bıraktı. Gösterilen karyolaya baktı.

“Hani iğrenmek gibi bir şey hatırıınıza gelmesin. Yatağına bu gecelik misafir olacağım arkadaş belki titizdir, kendi bat-taniyemi sereyim, olmaz mı?”

12 Çıkılamak; argoda kovmak, kapı dışarı etmek manasınadır. (y.h.n)

Sarışın genç polis, “Arkadaş be, sen iyi adamsın. Niye seninle uğraşıyorlar?” dedi.

Çeşmemeydanlı içini çekti.

“Uğraşanlar kim anacığım? Hepsi ham ervah! İyi olduğum için uğraşıyorlar.”

Pos bıyıklı, kıranta bir polis, görmüş geçirmiş insanların sükûtu, tevekkülü ile başını sallıyordu.

“Dünya bu, aldırma... Allah’a şükür, elin ayağın tutuyor, seninle uğraşanlarla uğraşabiliyorsun. Yaşamak için uğraşacaksın. Aldırma! Karnın aç mı?”

Salim’in karnı açtı fakat art arda geçirdiği sarsıntılar onda istek bırakmamıştı, açlığını unutmuştu.

“Aç olmam lazım gelir ama hiç isteğim yok.”

Kıranta polis filozof tavrıyla “İştihâ dışın altındadır,” dedi. “Bu gece misafirimizsin, gel gelelim seni pek fazla ağırlayamayacağız.”

Zayıf esmer bir polis güldü.

“Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.”

Çeşmemeydanlı o gece karakolun misafiri idi. Oturdular, beraberce yemek yediler. Salim neşelendikçe, iştihâsı geliyordu. Yemekte polislere kendi başından geçmiş hikâyeler anlattı, tuhaf tuhaf söylendi. Onları saatlerce güldürdü. Sonra vapurdaki kavgayı, karaya çıkışını anlattı. Sıra kahveciye gelince, dişlerini gıcırdattı.

“Tophaneli Tığ Mehmet mi diyorlar o hergeleye? Allah’a ahdım var, onu kemiklerini kırmadan, etlerini incitmeden, derisini çizip zedelemekten öyle bir ıslatacağım ki, görsün Çeşmemeydanlı’ya oyun oynamak nasıl olurmuş? Benden ne istedi be it oğlu? Dayağın bu çeşidini ömründe görmüş müdür bakalım? Hükümet doktoru darptan rapor verebilir mi, görürüz.”

Çeşmemeydanlı'nın açık kalple mertçe anlatışı polislerin hoşuna gitmekle beraber meraklarını uyandırmıştı. Aralarında konuşmaya başlamışlardı.

“Sahi, Tığ Mehmet karışık bir adam! Bu delikanlı ile bir geçmiş, husumeti yokmuş... Ne diye uğraşıyor?”

“Teres, İstanbul'dan da sabıkları yüzünden kaçmış.”

“Esrar kaçakçılığı ediyor muhakkak.”

“Ben ne zamandır şüpheleniyordum. Demek başkalarına yamamak istiyor.”

“Ona bir baskın verelim. Burnumuza gülmek nasıl olurmuş?”

“İşi gizli turalım. Kuşkulanırsa bastıramayız.”

Çeşmemeydanlı onları keyifle dinliyordu.

“Herhâlde ona fıs geçecek ben değilim. Peşin söyleyeyim, ağzı karalardan oldum olası hoşlanmam. Kimsenin ardından da laf etmem. Ama bu herif, akrep be! Kafası ezilmek ister, önüne geleni sokacak. Günahtır fakir fukaraya.”

Geç vakte kadar oturmuş, konuşmuşlardı. Vazifeleri olanlar birer ikişer gittiler, bir polis karyolasına girdi. Çeşmemeydanlı meydanda, kendisine gösterilen karyolaya battaniyesini serdi, uzandı.

Çeşmemeydanlı yola çıktığından beri ilk defa rahat ve emniyetli bir gece geçirecek, rahat uyuyacaktı.

Bu ümit, bu sevinçle gözlerini kapadı ve çok geçmedi ağır bir uykuya daldı.

Çeşmemeydanlı karışık sesler, gürültüler duyarak uyanmıştı. Önce bunu hep gürültü ile, vakalarla geçmiş günlerin, gecelerin uykuda basan ağırlığı sandı.

Gözlerini açtı. Karşı karyolada yatan polis kalkmış, acele giyiniyordu. Çeşmemeydanlı rüya görmediğini anlamıştı. Karakolun içinde telaşlı koşuşmalar, gürültüler oluyordu. Kısa emirler veriliyor, kapılar açılıp kapanıyor, sokak tarafından sesler geliyordu.

Çeşmemeydanlı acele giyinen polise sordu.

“Arkadaş, bir vaka mı çıktı?”

İçinden, *amma nasipsiz adammışım be! Bir gece rahat uyuyacaktım. Kim bilir ne oldu? Allah'tan ki karakolda ya-tıyorum. Yoksa, 'malûm eşhas'tan olduğumuz için ifademi alırlardı*, diyordu.

Polis kunduralarını giyerken cevap verdi.

“Kumbağ'da yangın var!”

Çeşmemeydanlı hemen yatağında doğrulmuştu.

“Yangın mı var? Yakında mı?”

Polis güldü.

“Yok canım. Uzakta. Sen yat, uyu.”

Çeşmemeydanlı'nın yangın sözüyle omuzdaşlık damarları kabarmıştı.

“Yangın nerede dedindi?”

“Kumbağ'da.”

Çeşmemeydanlı bu ismi hatırlıyor gibiydi.

“Hani şu büyük caddenin solunda, deniz kıyısı yer mi?”

“Evet... Evet.”

“Bizim Hacı Hüsnü Efendi'nin bulunduğu taraf mı?”

“Öyle.”

Polis giyinmiş, odadan çıkıyordu. Salim karyoladan atladı, pantolonunu ayaklarına geçirdi, ceketini alıp almamayı

düşündü, sonra vazgeçti. Yemenilerini giydi ve odadan fırladı.

Sofada bir polisle karşılaşmıştı. Polis, “Nereye arkadaş?” diye sordu.

“Yangın varmış da.”

Polis güldü.

“Tulumbacılığa mı heveslendin? Haydi yat. Uyu.”

Çeşmemeydanlı ellerini ovuşturuyordu.

“İstanbul’daki itfaiye alayının beygirleri yangın borusunu duyunca tavlada duramazlarmış. Yangın lafı olunca benim de içim durmaz. Mahalle takımı olursa ele güne karşı boynu eğik olmamak için, namus belası, misafir yazılırsın. Burada öyle değil. Velakin bir kere kulağıma kar suyu kaçtı. Yatsam da uyuyamam, gayri uyku tutmaz. Belki size de bir faydam dokunur. Yemeğinizi yedim, kahvenizi içtim.”

Polis, Çeşmemeydanlı’ya baktı, gülümsedi.

“Sen bilirsin.”

Çeşmemeydanlı bir selam sarkıttı.

“Eyvallah arkadaş. Bizim Hacı Hüsnü’yü de yoklarım. Hatırı hoş olur.”

Salim karakoldan çıkmıştı. Kumbağ’a gündüz gittiği için gece yolu şaşıracağını sanıyordu. Fakat sağır bir kalabalığın aktığı istikamete yürüdü.

Caddeye çıkar çıkmaz kızıllığı görmüştü. Çeşmemeydanlı yangının kızıllığından, dumanından, esen havadan netice çıkaracak kadar anlardı.

“Büyük bir yangına benziyor. Bereket, rüzgâr yok.”

Adımlarını açtı, kalabalığa yaklaştı. Yürüdükçe yangının kızıllığının arttığını görüyor ve ateşin sıcaklığını duyuyordu. Bu görüş ve duyuş Çeşmemeydanlı’nın sinirlerini kamçılı-

yordu. Koşmaya başladı. Koşarken kalabalığı yarıyor ve ileri atılıyordu. Yangın yerine geldiği zaman etrafına bakındı.

Yangın iki evin gövdesini sarmış ve karşıdaki bir evin de saçaklarına dilini uzatmıştı. Havanın rüzgârsız olmasına rağmen alevler sağı solu yalıyor ve ateşten bir çivi yağmuru altında kalan komşu evlere de yangın kol atacağa benziyordu.

Çeşmemeydanlı evlerin pencerelerinden, kaplama aralarından çıkan ateşten dillere bakıyor ve yangının etrafına toplanan kalabalığın hemen hemen seyirci kalışına şaşıyordu. Yanındakilere sordu.

“Tulumbalar gelmedi mi hemşerim?”

Çeşmemeydanlı’nın sorduğu adam dudak bükerek omuzu üstünden bakmış, kayıtsız cevap vermişti.

“Su yok, tulumbalar ne yapsın?”

Salim, İstanbul’daki yangınları hatırlamıştı. Susuzluktan kaç mahallenin çatır çatır yanıp kül olduğunu gözleriyle görmüştü.

“Peki, su yok diye koskoca mahalle göz göre göre yanacak mı?”

Yanındaki adam geriledi. Çeşmemeydanlı’yı tepeden tırnağa kadar süzdü.

“Eğer sen yumruğunla söndürebileceksen, elini kolunu tutan yok!”

Çeşmemeydanlı içinden lahavle çekti, adama bir şey söylemedi.

Saçağı tutuşan evin pencerelerinden dumanlar çıkmaya başlamıştı.

Yangının kızıl alevleriyle aydınlanan kalabalık arasında Çeşmemeydanlı ahbap polislerden birini gördü, hemen seğirtti.

“Ağabey, bu ne iş böyle?”

Polis, Çeşmemeydanlı’nın orada bulunuşuna fazla şaşmamıştı.

“Susuzluk kötü.”

Salim’in içi içine sığmıyordu.

“Yakınlarda kuyu, sarnıç falan yok mu?”

Polis ümitsiz ümitsiz güldü.

“Var diyelim, ne ile alınacak?”

Çeşmemeydanlı başını eğmişti.

“O da var ya...”

Fakat ümitsizliğe kapılmayı kendisine yaraştıramadı. Polisler inzibatı temine uğraşüyor, evlerden çıkarılan, yangından kaçırılan, kurtarılabilen eşyaların çalınmamasına bakıyorlar, araya sokulmak isteyen çapulcuları yakalıyorlar, sağa sola koşuyorlardı.

Kalabalığın uğultusu yangının çatırtılarına karışıyordu. Bağırانlar, çığlıklar koparanlar, nereye gideceğini, ne yapacağını şaşırarak ileriye geriye koşanlar, ağlayanlar, birbirlerine seslenenler, birbirine giren halk en soğukkanlıları bile şaşırtırdı.

Can cana, baş başa idi. Çeşmemeydanlı bu kargaşalık arasında ne yapacağını, ne yapabileceğini düşünüyordu. Bütün evler de büsbütün kuyusuz, sarnıcsız mıydı? Kovalar, leğenlerle dam üstlerine çıkıp kıvılcımlardan korunmak mümkündü. Saçaklara, ateşe karşı olan yerlere halılar, keçeler, kilimler serilebilirdi.

Çeşmemeydanlı yumruklarını sıkıyor, dişlerini gıcırdatıyordu.

“Bereket, rüzgâr yok be! Hani bir rüzgâr olsa dinim imanım hakkı için ateş buraları siler süpürür!”

Salim çocukluğundan beri yangın görmeye ve yangına yardım etmeye alışkındı. Yalnız tulumbacılıkla değil öbek öbek tutuşuveren İstanbul'un müzmin, bulaşık yangınlarında, konu komşu, eş dost evlerini korumak için su taşımak, dama çıkmak gibi candan 'hasbi' yardımlarla artık bu işin ustası olmuştu.

Yardım için can atıyordu. Fakat nasıl yardım edebilirdi? Yanan evler girilecek hâlde değildi. Gelen alevlerin yavaş yavaş sarmak üzere olduğu evleri kurtarmak, evler ateş alırsa eşyalarını kurtarmak mümkündü.

Çeşmemeydanlı bu evlerden birine girse, dama çıkmak istese acaba bırakırlar mıydı? Yangından kurtarmak için yükleneneği eşyaları, mal sahipleri hırsızlık sanmazlar mıydı?

Salim bunları düşünürken elinle çenesini tutmuştu. İçinden sunturlu bir küfür savurdu.

Vay canına be! Elogullarına fisebilillah iyilik etmek de güçmüş! Yardım edeyim derken ister misin sonunda bana çullansın? Otur oturduğun yerde, oğlum el için yanma nara, yak çubuğunu keyfin ara. Boşuna dememişlerdir bunu elbette...

Kendini zorlamasına rağmen seyirci durmaya içi elvermiyordu. Saçakları tutuşan karşıdaki ev tamamen ateş almış, yanındaki evin de kaplamaları kızışmış, üst kat pencerelerinden dumanlar sızmaya başlamıştı.

Evin orta kat pencerelerinden biri açılmış, etrafını duman sarmış bir kadın çığlık çığlık bağıırıyordu.

“Yetişin ümmeti Muhammet! Yanıyoruz. Çeyizlerim yanıyor!”

Arkadan bir el kadını pencereden zorla çekmişti. Kadının çığlıkları kargaşalığın gürültüsü arasında da kulakları tırmalıyordu.

“Çeyizlerim! Çeyizlerim!”

Bu ses Çeşmemeydanlı'nın yüreğini delmişti.

Kızın içi yanıyor be! Kim bilir ne kadar zamandır, ne ümitlerle hazırladığı çeyizlerdir.

Başına gelebilecek en kötü ihtimalleri, akıbetleri bile umursamadı. Yangının yeni tehdit ettiği ve yanmak üzere olan eve, pencereden sarkarak “Çeyizlerim... Çeyizlerim yanıyor!” diye bağırان kızın evine koştu.

Çeşmemeydanlı öyle hızla ileri atılmıştı ki, yanında ve önündeki kalabalığı bir ok gibi yarıp geçmişti. Evin kapısı açıktı, hemen içeri daldı. Alt katta duman yoktu. Yalnız kızgın bir yanık kokusu vardı. Çeşmemeydanlı’nın yüzü, genzi bu kokuya çok alışıktı. Orta katın merdivenlerine saldırmıştı. İki gölge ile karşılaştı.

Kalın bir erkek sesi “Kimdir o?” diye bağırdı.

Çeşmemeydanlı duraladı. Fakat şaşırarak iş görülemeyeceğini biliyordu. Hele şaşkın insanların, bilhassa yabancı yerlerde ve tehlikeli zamanlarda emniyet telkin edemediğini de görmüştü. Sert bir haykırıyla “Benim, yabancı değil,” dedi.

Kalın erkek sesi tekrar gürlledi.

“Yabancı değilsin de, babamın oğlu musun? Kimsin diyorum sana!”

Çeşmemeydanlı yutkundu.

“Çattık be! Evin üst katından dumanlar çıkıyor. Nerede ise ev tutuşacak. Kapınız da ardına kadar açık. Mahalle yarken sizin evde düğüne misafir gelmiyorum ya... Bir kadın pencereden bağırdı, imdada koştuk. Bu da mı günah oldu?”

Salim’in kafa tutarak söylenişinden, merdivenin alt basamağında duran adam aşağı inmemişti. İkinci gölge onun arkasına saklanmıştı, ince bir kadın sesi “Efendibaba,” dedi. “Tanımadın mı, Salim Efendi?”

Adam uzun bir “Ya, öyle mi?” diye bağırdı ve hemen Salim’in yanına koştu.

“Seni buraya Allah gönderdi be evlat... Hâşâ sümme hâşâ, Hızır gibi tam zamanında yetişirsin.”

Çeşmemeydanlı, Hacı Hüsnü Efendi’nin sesini birden tanımamıştı. Fakat vapurdaki iri siyah gözlü, kor bakışlı genç kızın ılık, cana işleyen sesini, daha ilk titreyişinde, ta can evinde duyuvermişti.

Çeşmemeydanlı içinden tesadüfe parmak ısırıyordu.

Bu aklımda yoktu. Sahi, Allah beni buraya gönderdi galiba.

İhtiyara gülerek cevap verdi.

“Bu semtte oturmasaydın da yine böyle günde sizi yalnız bırakmazdım. Şimdi boş lafı bırakalım. Kimin çeyizleri ya-nıyor, sizin kızın mı?”

Genç kızın ince sesi karanlığın içinde tekrar çınlamıştı.

“Gülizar’ın çeyizi... Yukarda, babası zapt edemiyor.”

Çeşmemeydanlı sordu.

“Çeyizler nerede? Eğer en üst katta ise pek hayır umma-yın. Sizin de eşyanız burada mı?”

Genç kız, “Bizimkiler ne olacak? Babamla ben taşırım. Siz yukarı çıkın.”

Genç kız merdivenden inmiş, babasının yanına yaklaş-mıştı. Salim merdivenleri çıkmaya başladı. Basamakları iki-şer üçer tırmanırken aşağıya bağırdı.

“Baba! Ya sen bir ara gel, yukarıdakilere söyle yahut ses-len... Belki benimle maraza çıkarırlar.”

Hacı Hüsnü de merdivenleri çıkıyordu.

“Geliyorum, geliyorum evlat.”

Çeşmemeydanlı orta katın sofasına çıktığı zaman soluk almak için durdu ve havayı kokladı. Kızgın yanık kokusu git-tikçe ziyadeleşiyordu.

“Pek vaktimiz yok... Çabuk olalım.”

Orta kattaki odaların kapıları açıktı. Bahçe tarafındaki odada bir genç kızla pos bıyıklı bir adam boğuşuyorlar gibiydi. Erkek kızı bileklerinden tutmuş, kapıya, sofaya doğru çekip sürüklemek istiyor, genç kız ayaklarını yere dayayarak bütün kuvvetiyle karşı koyuyor, çıkmamak için çabalıyor, debeleniyordu.

Genç kız ağlıyordu.

“Babacığım... Çeyizlerim babacığım! Bırak... Kurtarayım!”

Pos bıyıklı adam ümitsiz ümitsiz bağıırıyordu.

“Sen çık dışarı. Kurtarınız! Mal uğrunda diri diri yanacak mısın?”

Salim merdiven başında soluk alırken Hacı Hüsnü Efendi ıhlaya ıhlaya ona yetişmişti. Bağırды.

“Gülizar, korkma. Çeyizlerini kurtaracağız. Bir arkadaşım geldi. Haydi, sen odadan çık.”

Salim odaya girdi.

“Hemşire neler çıkacak, onu söyle!”

Gülizar odaya güçlü kuvvetli bir adamın giriverdiğini görünce şaşırılmıştı. Salim’in kendine güvenerek soruşu, onu bir an içinde teselli etmiş benziyordu.

“Konsolun yanındaki sandık!”

Hacı Hüsnü Efendi, Gülizar’ı sofaya çekiyordu.

“Sen gel... Artık korkma. Aşağıya in!”

Genç kız uysallaşmıştı.

“Peki,” dedi, sofaya çıktı. Çeşmemeydanlı konsolun yanındaki sandığa yapışmıştı, eliyle bir ucundan kaldırarak tarttı.

“Epeyi ağır be!”

Sofaya seslendi.

“Hacı baba, siz aşığıya inin, eve çapulcular dolar. Bir tane eli kolu tutar tanıdık bulun, buraya gönderin. İki kişi olursak daha çabuk kaldırırız.”

Hacı Hüsnü Efendi, “Olur,” dedi.

Çeşmemeydanlı sandığı yerinden oynatmıştı. Onlara “Savulun,” diye bağırdı. “Ben, sandığı indireceğim. Siz aşığıda bulunun. Sandıktan başka neler var onları da söyleyin.”

Genç kızın sesi ağlar gibi titriyordu.

“Konsolu belki kaldıramazsınız. Gözlerini boşaltın, denk yapın! Bir de karşı odada bir yeşil sandık vardır.”

Çeşmemeydanlı pantolonunun paçalarını, gömleğinin kollarını sıvamıştı.

“Haydi, herkes aşığıya!”

Sandığı iki eliyle çeke çeke sofaya çıkardı, sofadan merdiven başına getirdi. Kendisi bir iki basamak indikten sonra sandığı sırtladı fakat iple bağlamanın daha ihtiyatlı hareket olacağını anladı.

Kalın çamaşır ipini nerede bulacaktı? Yangından eşya kurtarmaya, telaşlı zamanlarda ‘çakı gibi işlemeye’ öyle alışmıştı ki fazla şaşırmadı, pencerelerdeki bez perdeleri çekti, birbirine düğümledi, sandığa halat gibi geçirdi ve tekrar merdivene geçti, sandığı sırtına aldı.

Kızgın yanık kokusu ziyadeleşmiş ve üst katın merdivenlerinden aşığıya dumanlar dolmaya başladı.

Çeşmemeydanlı sandığı aşığı taşlığa indirdi. Taşlıkta bekleyen kadınlar sevinçlerinden titreyerek haykırıştılar.

“Allah razı olsun! Allah gençliğini bağışlasın!”

Salim alev alev yanan yangının değil, bu körpe, taze seslerin ılıkılığıyla yanmış, erimişti. Gevşememek için kendini tuttu.

“Ben yukarıdakileri birer birer indireceğim. Hiç merak etmeyin. Size dediğim gibi bir tanıdık bulun, bunları sokağa çıkartın. Eve de kimseyi sokmayın. Siz de içeride durmayın. Eh bilinmez ki, belki bir çöküntü olur, belki birden alev alıverir. Eşyaları da mümkün olabildiği kadar uzağa götürün. Rüzgâr yok ama gene ne olsa esinti var biraz. Çivilerin düşmediği tarafları hesaplayın. Kızgın çiviler de eşyaları dışarıda yakar.”

Ve övünür gibi ilave etti.

“Bizim polis arkadaşlar da burada zati. Benim için söyleyin, kanat geriverirler.”

Son kumandasını vermiş bir kaptan gururuyla tekrar merdivenleri çıkmıştı. Hacı Hüsnü ile kızı ve ev sahibi Gülizar, Çeşmemeydanlı’nın gayretine, kuvvetine için için emin olmakla beraber evi terk edemiyor, şaşkın şaşkın bakmıyorlardı. Çeşmemeydanlı yangının havası içinde kendini bırakmış, unuttu vermişti. Yukarıda konsolun gözlerini çekip boşaltıyor, yerdeki kilimleri söküp denk yaptıktan sonra merdivenden aşağı yuvarlıyor, karşı odaya geçiyor, orada sandığı çekiyordu.

Konsoldaki eşyaları aşağı atmıştı. Karşı odadaki sandığı da sırtlayıp indirdi. Fakat evdekileri taşlıkta görünce bağırdı.

“Ne duruyorsunuz yahu? Haydi dışarı... Duracak zaman, sıra değil!”

Onların şaşkınlıklarına içerleyerek bakıyordu. Hemen sokak kapısına koştu. Dışarıda ürkek ürkek bakışan kalabalığa haykırdı.

“İçinizde bir hayır sahibi yok mu be? Karagöz mü oynatılıyor?”

İki yumruğunu kalçalarına dayamıştı.

“Asker, çocuk yirmi para, başıbozuk kırk para... Seyre gelin buyurun! Ne oluyoruz be? Şurada üç parça eşya var, bir ucundan tutun da ateşten kurtarın ulan!”

Çeşmemeydanlı kalabalığa bağırmanın tesirlerini biliyordu. En son gemide denemişti. Umduğu gibi çıktı, kalabalık kımıldandı ve birkaç kişi ileri atıldı.

“Yardım edelim hemşerim. Ne var, ne götürülecek? Nereye götürülecek?”

Salim onlara eliyle işaret etti.

“Gelin... İki sandık... İki çıkı... Daha da birkaç parça şey kurtarabilirsek, bahtımıza artık.”

Ve Hacı Hüsnü ile ev sahibine döndü.

“Siz de alargada durmayın, başlarında bulunun! Hayır sahipleri dedikse, hepsini yedi göbek tanımıyoruz ya...”

Ve kendisi tekrar yukarı çıktı. Dumanlar üst katın merdivenlerinden aşağıya yayılıyordu. Çeşmemeydanlı bir küfür savurdu.

Fazla vaktimiz kalmadı. Bilirim ben bu dumanların marifetini, şeytan kibritlemiş gibi birden alev oluverirler.

Orta kattaki odalara çekirge gibi sıçrayarak girip çıkıyor, eline ne geçerse sofanın ortasına yaydığı geniş halıya atıyor, yığıyordu. Çeşmemeydanlı yangından kurtarılacak eşyaların neler olabileceğini çok iyi bilirdi. Kırılacak şeylere elini sürmek şöyle dursun dönüp bakmıyordu bile.

Genç kızın pencereden sarkarak, içi yana yana “Çeyizlerim! Çeyizlerim!” diye bağıışı kulaklarından gitmiyordu. Ve kulaklarındaki bu çınlayış, ona toplayacağı, kurtaracağı şeylerin neler olduğunu ve hatta yerlerini gösteriyordu,

Çeşmemeydanlı eşyaları toplar, sofaya halının üstüne yığarken burnunu çeke çeke havayı kokluyor, kızgınlığı artan yanık kokusunu ölçüyor ve merdivenlerden ağır bir bulut gölgesi gibi inen dumanlara da bakıyordu.

Bereket rüzgâr yok.

Odalarda belki unutulmuş öteberi vardı fakat Salim'in dumandan gözleri ve genzi yanmaya başlamıştı. Alnına toplanan terleri çıplak koluyla sildi.

Artık duracak sıra değil...

Halının dört ucunu katlarken genzi gıcıklanıyor, boğulacak gibi öksürüyordu. Halının zorla dört ucunu bir araya getirmişti. Şimdi bunu denk yapmak lazımdı.

“Aşağı indirirken içindekileri dökersem ettiğim hayır ürettiğim kurbağaya değmeyecek.”

Buna çabuk bir çare bulmak icap ediyordu. Odaların pencerelerinde ne uzun ne de kısa perde kalmamıştı. İp aramakla geçirecek vakti de yoktu. Halının zorla yerleştirdiği uçlarına tırnaklarını geçirmişti. Tırnaklarının kanamasına değil, söküleceğine bile aldırış etmeyerek halıyı çekmeye, sürüklemeye başladı. Sofa, kızgın bir fırın gibi ısınmıştı ve dumandan göz gözü görmüyordu.

Çeşmemeydanlı boğuk öksürükler arasında mırıldanıyordu.

Bir kere taşlığa inebilsem...

İçinden bir ya gayret çekti ve halıyı merdivenlerden sürüklemeye başladı. O taşlığa indiği zaman yukarıda bir çatırtı oldu. Üst katın merdiveni çökmüş ve orta kat da ateş almıştı. Çeşmemeydanlı taşlıkta iki adamla karşılaşmıştı, onların kim olduklarına aldırmadı, bağırdı.

“Yapışın kilimin ucundan dışarı çıkalım, vakit yok.”

Ve oradaki iki adamla birlikte halıyı taşlıktan sokağa çıkardılar.

Salim nereye gidileceğini bilmiyordu, sordu.

“Bizim Hacı Hüsnü ne tarafta, gördünüz mü?”

Kendisine yardım eden adamların birini yangının aydınlığında tanımıştı. Karakoldaki genç, sarışın polisti.

“Arkadaş, orta katın pencerelerinden duman çıktığını gördük. Senin de içeride olduğunu anladık, koştuk.”

Çeşmemeydanlı’nın yüzü gülmüştü.

“Beni tasa etmeyin. Ben nasıl olsa postu kurtarırım!”

Polis, yanındaki adama, “Haydi, birini bul, çabuk bu eşyaları Hacı Hüsnü’nün durduğu arsaya götürün,” dedi.

Yükten kurtulunca feraha erdiğini sanarak yüzünün terini silen Çeşmemeydanlı’yı kolundan çekti.

“Durma... Görmüyor musun, ev ateş içinde. Burada durursak yanarız.”

Çeşmemeydanlı kendini topladı, eve baktı ve hemen işin dehşetini anladı.

“Sahi be!”

Polisle beraber sıçrayarak ateşten uzaklaştılar. Biraz kenarda soluk soluğa durmuşlardı. Çeşmemeydanlı öksürüyordu.

“Gırtlığıma duman kaçtı be! Gebereceğim, bir yudum su yok mu? Gıcık tuttu.”

Polis, Çeşmemeydanlı’nın koluna girdi, bir ara sokağa götürdü, basık bir evin önünde titreşe titreşe duran kadınlara “Bir maşrapa su verin!” dedi.

Çeşmemeydanlı biraz sonra beyaz, zayıf bir kadın elinin uzattığı pırıl pırıl kalaylı bakır maşrapayı aldı, dikti.

“Oh be! Su gibi aziz ol.”

Polis, Salim’e dostça gülümseyerek bakıyordu.

“Çok yorulmuşun... Haydi, karakola artık!”

Polisin haydi, karakola artık demesini, basık evin kapısı önünde titreşe titreşe duran kadınlar duymuşlardı. Su veren beyaz, zayıf el ani bir kavrayışla maşrapayı Çeşmemeydan-

lı'nın elinden kapmıştı. Salim kadınların mırıldandıklarını duydu.

“Hırsız olacak galiba!”

“Yangından da eşya çalınır mı?”

“Herkesin içi yanıyorken de hırsızlık olur mu?”

“Bak, üstü başı ne hâle gelmiş.”

“Belki de dayak yemiştir.”

“Mahal olsun, karakolda görür gününü o.”

“Böylelerini hapse değil, ateşe atmalı!”

Çeşmemeydanlı, sarışın genç polise manalı manalı baktı, yavaşça kolundan dürttü.

“Duymuyor musun, arkadaş?”

Polisin, kadınlara çıkışacağını kaşlarını çatışından anlamıştı. Salim hemen önüne geçti.

“Bırak, söylesinler be... Ben alışkınım.”

Suyu içtikten biraz sonra kendine gelmişti. Üstüne başına şöyle bir göz attı.

“Hakları da var. Yangın hırsızına dönmüşüm! Pantolonun, gömleğin iler tutar yerleri kalmamış. Merdivenlerde mi, kim bilir nerede çiviye kaptırmışım galiba.”

Onun sakın ve kadere, talihe baş eğiveren uysal, iyi yürekli hâli genç polise dokunmuştu.

“Yedek pantolonun yok mu?”

Çeşmemeydanlı güldü.

“İmanım, gelinlik kız değilim ki kıyıda, köşede saklı çeyizlerim olsun! Sandıktaki sırtımda, sepetteki karnımda.”

Kolunu hovardaca salladı.

“Aldırma be ağabeyciğim. Benim gibi fakir kopuğun kılığından, kıyafetinden ne olacak? Güvey mi giriyorum? Bir terzi çırağına iki sap tire ile ilişttirdim mi, yine apiko olur çıkar.”

Polis onun omuzunu okşadı.

“Haydi git, rahat et.”

Çeşmemeydanlı’nın dinlenmeye ihtiyacı vardı. Fakat bir kere yangının alevini görmüş, kokusunu duymuş, dumanını genzinde tatmıştı. Artık kan tutmuş gibi oradan ayrılamazdı. Huyunu biliyordu, güldü.

“İyi, güzel söylüyorsun ama ağabeyciğim, dinlenemem ki...”

Polis hayretle bakıyordu.

“Neden?”

Çeşmemeydanlı yangını gösteriyordu.

“Bu meret sönmeden uyuyamam da, dinlenemem de.”

Polis cevap vermiyor, kıs kıs gülüyordu. Salim onun gülüşündeki manayı anlamıştı.

“Huy be ağabeyciğim. İllet be! Tulumba peşinden koşmak beni o kadar açmaz. Sandık altına girmekten de hoşlanmam.”

Polis şaşkınlıkla sordu.

“Peki, neden hoşlanırsın?”

Çeşmemeydanlı dudaklarını büktü, gözleri uzaklara daldı.

“Hasta olduk, hastaneye girdik, yattık. Bana, beş parasız baktılar. İlaç içirdiler, sıcak çorba verdiler. Gün oldu, insanlık hâli bu, elimden çıkıverdi, kodese girdik. Orada bir lokma ekmek, bir lokma yemek buldum. Hastanesi de, mehterhanesi de ne ile dönüyor, ne ile çevriliyor? Hep milletin parasıyla

değil mi? Eh, kırık topal bir zanaat tuttuğum zamanlar ben de verdim ama vergi vermediğim, beleştten yaşadığım çok oldu. Ümmeti Muhammet'in parasıyla dönen yerlerde karnım doydu, sırtım kaba döşek gördü. Elim kolum tutarken benim de bir faydam, bir iyiliğim dokunmasın mı? Herkes elinden geldiği kadar, değil mi ya? Benimki de, çorbada maydanoz işte.”

Genç polis hiç sesini çıkarmadan, onu göz ucuyla süzerek dinliyordu. Çeşmemeydanlı içini çekti.

“Tıraş mı ediyorum? Çeyizlerim yanıyor diye kızın bağı-rışı içime işledi be!”

Fazla söylemedi, fazla konuşmaktan korktu. Çünkü, yüreğinin yufkalaşışında iri siyah gözlü genç kızın kor bakışları, yangının alevlerini körletecek bir ateşle, ta içinde yanıyordu.

Polis cebinden sigara paketini çıkarmıştı.

“Hele bir sigara tütür. Şöyle bir soluk al.”

Çeşmemeydanlı polisin verdiği sigarayı aldı, yaktı.

“Bu, kimya gibi geldi ağabeyciğim.”

Basık evin kapısı önünde titreşe titreşe duran kadınlar neler konuşuyorlar, neler mırıldanıp fısıldaşıyorlardı? Salim hiç aldırmaz etmiyor, hatta o tarafa dönüp bakmıyordu bile.

Çeşmemeydanlı sigarasını yere attığı zaman polise, “Ağabeyciğim,” dedi. “Senin yangın yerinde vazifen vardır. Beraber gidelim. Şayet bir iş çıkarsa sen bana kefil olursun. Görüyorsun ya, kefaletsiz iyilik de yapılmayacak!”

Polis gülmekten kendini alamamıştı.

“Olur, olur.”

Çeşmemeydanlı da gülüyordu.

“Kefaletle rapt olmaya alışığız ağabeyciğim!”

Tekrar yangın yerine doğru gidiyorlardı, polis sordu.

“Hacı Hüsnü’yü de bir kere gör. Mallarını kurtardın, belki seni ararlar.”

Çeşmemeydanlı gözlerini açmıştı.

“Eksik var mı diye mi?”

“Yok canım... Sana bir Allah razı olsun demek isterler.”

Salim boynunu büktü.

“Allah da onlardan razı olsun. Fazla bir şey elimden gelmez ki. Onlara ne yapabilirim? Burada evim, akrabam yok ki kapımı açayım da buyurun diyeyim. Onlar buranın, benim kadar yabancıları değil. Elbette başlarının çaresine bakarlar. Size iyiliğim dokundu gibilerden karşılığını dikilmek hoşuma gitmez.”

Polis gözlerini kırpıştırarak baktı.

“Çok tuhaf adamsın arkadaş!”

Çeşmemeydanlı başını salladı.

“Öyle.”

Polisle beraber yangın yerine yaklaştıkları zaman kalabalık kaynaştı ve fısıltılar başladı. Çeşmemeydanlı’yı gösteriyorlardı.

“Nah, bu işte. Az kaldı yanıyordu be. Eşyaları tek başına kurtardı.”

“Dumandan da boğulmadı!”

“Rufai midir, nedir? Ateşten korkmuyor.”

“Sırım gibi herif...”

“Amma it canlı imiş. Evden çıktı, çok geçmedi, ev tek mil ateş alıverdi.”

“Tulumbacı külhanbeylerinden... Kopuk işte.”

Çeşmemeydanlı yutkundu. Tırnaklarını avuçlarına batır-

dı, ses çıkarmadı. İçinden *Bunlar yine insaflı*, diyordu. *Hiç olmazsa, hırsız, çapulcu, demiyorlar. Deseler de, ne lazım gelir?*

Yanan evlerden birinin yanı arsa idi. Yangına gönderilmiş askerler, jandarmalar evi kancalarla çekip yıkıyorlardı. Yangının karşı kolunu da henüz tutuşmamış bir evi bombalarla yıkarak feda etmek suretiyle durdurmaya çabalıyorlardı. Yangın ilk şiddetini kaybetmişe benziyordu. Buna rağmen etraftaki evlerden civar arsalara, hatta deniz kenarına harıl harıl eşyalar taşınıyor, ahali işçi karıncalar gibi çalışıyorlardı.

Çeşmemeydanlı, artık halkın kendisinden korkmadığını, çekinmediğini anlayınca tereddüdü bıraktı. Eşyaları kurtarılmaya çalışılan evlere doğru seğirtti. Çekirge gibi oradan oraya sıçrayarak sandıkların sırtlara vurulmasına yardım ediyor, iyi bağlanmamış denklere sıkıca düğümlüyor, yerde sürünen öteberi eşyayı topluyor, sahiplerini arayıp ellerine tutuşturuyor, sağa sola koşuyor, her yere erip yetişiyordu.

Çeşmemeydanlı'nın gayreti, canla başla çalışması, dört yana yetişip imdada koşması yorulan ümitsiz halkı canlandırmıştı. Salim üstü başı yırtılmış, toza çamura batmış, kan ter içinde çabalıyor, seğirtirken şikâyet etmek şöyle dursun, keyifli keyifli gülüyor, şakalaşıyor, etrafını da güldürüyordu.

Salim yangının alevleri, dumanları, kıvılcımları içinde, yanık kokularıyla genzi yanarken gurbette olduğunu unutmuştu. Yangının telaşı, gürültüsü, Çeşmemeydanlı'yı çocukluğundan beri duymaya, görmeye alışık olduğu yangın havası, heyecan havası ile sarmıştı.

Yangın tamamıyla bastırılmıştı. Yıkılmış, çökmüş enkazın üzerinde son alevler yalazlana yalazlana sağa sola kıvrılıyor ve gece yarısından sonra çıkan rüzgâr kızgın külleri savuruyordu.

Gökyüzü ağarmaya başlamış, yangınla halkın telaşı da sönmüş, ortalığa bir durgunluk çökmüştü.

Çeşmemeydanlı bileğiyle alnının terini sildi, bir soluk aldı.

Yorulmuşum be!

Elini beline götürdü, gerindi. Beli, kemikleri sızlıyordu.

Vay canına! İler tutar yerim kalmamış.

Etrafına bakındı. Biraz evvel eşyalarını kurtarmak için yardım ettiği erkeklerden, kadınlardan kimseyi göremedi.

İçinden söyleniyordu.

Sabah ayazı başladı. Bu terle, ayazda dursam, iki bir yok, kıkırdarım. Üstüm başım da berbat. Karakola gidip bir temiz yıkanayım. Bir iki saat da uyku kestirirsem, turp gibi kalkarım.

O bu niyetle düşünürken bir polis yaklaştı.

“Ahbap, hâlâ burada mısın?”

Çeşmemeydanlı, genç, sarışın polisi tanımıştı, gülümsedi.

“Görüyorsun ya... Çok da yorulдум.”

“Elbette. Haydi, karakola artık!”

Yüzü gözü kurum, is, kir içinde, üstü başı yırtılmış, çamura batmış serseriye polisin yaklaştığını görenler hemen gözlerini açmışlar, kulak kabartmışlardı. Polisin, “Haydi karakola!” demesi üzerine gizli dirsek vuruşlarla fısıldayışlar başlayıvermişti.

“Çapulcuya bak. Çapulcuya bak. Gördün mü, polis enseledi, karakola götüreceк.”

“İtteki göz peklğine bak. Savuşmuyor da, polisin ayaklarının arasında dolaşıyor.”

“Herifin suratından, kılığından hayır yok... Tam serseri!”

“Vurguna gelmiş hergele.”

“Elbet, keçiye can kaygısı, kasaba yağ kaygısı... Buraya babasının hayrına mı gelecek? Kim bilir neler çalıp çırpılmıştır?”

Çeşmemeydanlı bu lafları yarı buçuk duyuyordu. Aldırmayıp karakola gidecekti. Fakat yorgunluktan sinirleri bozulmuştu, dayanamadı. Döndü, yumruklarını beline dayayarak bağırdı.

“Ulan itoğluitler, neyi çaldım? Nah, ipten kuşak karşınızdayım, çaldıklarım nerede?”

Onun birden taarruza geçeceğini ummadıkları için ona laf atanlar şaşırıp sinmişlerdi. Yalnız içlerinden biri mırıldanır gibi oldu.

“Yavuz hırsız ev sahibini bastırırmış! Hem suçlu hem güçlü be! Zeytinyağı gibi suyun üstüne çıkmak istiyor.”

Çeşmemeydanlı’nın gözü kızmıştı, kalabalığa sığınarak sinsi sinsi mırıldanan gölgeye doğru atıldı.

“Söyle ulan! Çalıp çırpıtığımı nerede gördün? Elinle mi tuttun?”

Herifi yakalayıp gırtlığına sarılmak üzere iken genç sarışın polis koşmuş, Çeşmemeydanlı’yı tutmuştu.

“Uyma yahu! Bırak.”

Salim durdu, dişlerini sıktı.

“Sır taşını çatlatacaklar be!”

Polis onun kolundan çekiyordu.

“Uyma. Haydi karakola.”

Bu dost sesi Çeşmemeydanlı’nın sinirlerini yatırmıştı. Polisle birlikte karakola doğru yürüyorlardı. Yolda konuşuyorlardı. Çeşmemeydanlı polisten bir sigara istedi, yaktı. Dumanını keyifle havaya savurdu.

“Vücudum dayak yemiştense beter.”

“Kendini bu kadar harap edecek ne vardı?”

Çeşmemeydanlı, kıs kıs gülüyordu.

“İlet be ağabeyciğim. Zincire vursalar duramam. Yorulduğuma yanmıyorum, kimselere yaranamadık!”

“Aldırma. Sen pişkin adamsın. İyiliği bilen bilir. Şimdi, karakolda bir temiz yıkanırsın, işkembeciden bir de çorba getiririz... Onu da içtin mi, şöyle bir yatarsın.”

Karakolda, Çeşmemeydanlı’yı gördükleri zaman polisler hep bir ağızdan bağırıştılar.

“Yaşa be İstanbullu! Duman attırdın ortalığa!”

“Çok dua aldın.”

“Kaç öksüzün, kaç yetimin gözyaşını dindirdin.”

“Sapına kadar insan adammışsın!”

“Bu gece aldığın dualar, ahir ömrüne kadar yeter.”

Çeşmemeydanlı içini çekerek başını salladı.

“Aldığım beddualarla da ahrete tam yüz akıyla gideceğim. Vay geçmişî kınalılar be! Yetmiş iki buçuk silsilemi kailayladılar!”

“İki üç kendini bilmez boşboğazın lafına kulak asıp da kırılma! Sen pişkin adamsın, aldırma. Sana da işveren bulunur, artık merak etme.”

Çeşmemeydanlı yüzünü yıkadıktan sonra üstüne başına baktı.

“Sahi, yangın yeri serserilerine dönmüşüm be! Bu kılıkla iş de bulamam.”

“Aldırma. Onun da kolayı bulunur. Kasavet çekme.”

Çeşmemeydanlı yatmaya hazırlanıyordu.

“Kasavet çektiğim yok. İster kolayı bulunsun, isterse bulunmasın. Ben burada duracaklardan değilim.”

“Ne o, gitmek niyetinde misin?”

“Bizi yine İstanbul paklar. Eyüp Camii’ndeki sakat leylek yavrusunu görmüyor musun? Onun nafakasını veren Allah baba, benim gibi fakiri mi rıziksız bırakacak?”

Polisler gülüşüyorlardı.

“İyi olur inşallah... Kara kara düşünecek sıra değil. İş de bulunur, her şey de. Vücudun sağ ya! Gençsin de... Hele yat, uyu, dinlen.”

Çeşmemeydanlı battaniyesini başına çekerken “İşten, duadan vazgeçtim, ötem berim çalındı diye üstelik beni hırsız çıkarmasınlar da,” dedi.

“Haydi canım, ne münasebet!”

Çeşmemeydanlı gülüyordu.

“Pek, olmaz demeyin. Şimdilik mekânım burası. Beni hırsız çıkarırlarsa, siz de bana yataklık etmiş olursunuz. Yatak diye sizi gösteririm. Eh, gösterdiğiniz iyiliğe, insanlığa karşı artık bu kadar da mı karşılık göstermeyeyim?”

Çeşmemeydanlı Salim akşama doğru uyanmıştı. Yattığı odada kimseler yoktu. Yalnız sofada, yan odalardan ayak sesleri, kapı gıcırıltıları, konuşmalar duyuluyordu.

Doğruldu, yatağın kenarına oturdu.

Başım çok sersem... Gündüz uykusu böyledir. Yüzümü gözümü yıkar, açılırım. Akşam serinliğinde de biraz dolaştım mı, sıırım kesilirim. Bu gece, bir deliksiz uyku çektim mi, bırak artık evladım... Salim’in değme keyfine.

Salim kendi kendine söylenirken birden durdu. Yüz göz yıkamak, akşam serinliğinde dolaşmak, gece deliksiz uyku çekmek... Hepsi mükemmel, âlâ şeylerdi. Fakat asıl mühim mesele yer temin etmektir. Geceyi yine karakolda mı geçirecekti?

Ensesini tatlı tatlı kaşıyor, hıfza çalışır gibi sallana sallana söyleniyordu.

İnsanîyet ettilerse, tadını kaçırmayalım. Bimekân takımından olduk be! Allah'tan ki karakoldayım, yoksa insanlık hâliyle çürük tahtaya basacak enselenecek olsam, ikametgâha rapt olunamayacağım.

Karyoladan atladı.

Haydi, ya gayret! Bir giyinelim, sonrası elbette Allah kerimdir! Koskoca memlekette kıvrılıp yatacağım bir dam altı da mı bulamayacağım?

Pantolonuna el attı, ayaklarına geçireceği zaman dikkatle baktı. Pantolon giyilecek hâlde değildi. Sol bacağın dizi parçalanmış, sağ bacağın da paçaları çizik çizik yırtılmıştı. Pantolonun çamurdan, lekeden, asıl rengi görünmüyordu.

Çeşmemeydanlı eskiciye mal beğendirir gibi pantolonu kaldırıp çevire çevire baktıktan sonra, gülmekten kendini alamamıştı.

Eskiden de şikâr matah değildi ama bu kadar da rezil rüsva değildi be! Şimdi bunu nasıl giyeyim?

Bavulda yedek pantolonu olmayışına kızdı.

Yola çıkıyorsun be teres! Çukurcuma'dan yarısı peşin, yarısı veresiye bir aba pantolon da mı uyduramazdım?

Ve bu suretle pantolonu bacaklarına çekti.

Beğenmeyen kızını vermesin.

Pantolonun biçareliği ayaklarında daha fazla sırtıtmıştı. Çeşmemeydanlı yutkundu. Bu kılıkla gittiğim yerlerde iş vermezler, sadaka verirler.

Bavulunda yorgan iğnesi, iplik, bir kör dilenciden acıyarak aldığı bir deste sütnine iğnesi vardı. Pantolonun yırtıklarını biraz olsun ilştirerek, tutuşturarak, ayıplarını örtmeyi

düşündü. Fakat pantolonu elledikçe yeni yırtıklar ortaya çıkıyordu. Çeşmemeydanlı vazgeçti.

Bizim pantolonun ayıbı tam tertip zom olduğumuz akşamlar gibi artık kolay kolay saklanamaz hâle gelmiş.

Ceketini giydi, tevekkülle omuzlarını kaldırdı.

Kumaşı soysuzmuş! Zaten eskiydi. Bunlar hep denecek... Ne kumaşa bahane bulayım, ne de eskiliğine! Biçare az mı cefa çekti? Demirden, çelikten gemi fırtınada ne kadar bocaladıydı, az kalsın kaburgaları delinip dibi boyluyordu. Benim tutulduğum fırtına onunkinden az mı?

Yastığının altına koyduğu cüzdanını aldı ve ceketinin iç cebine yerleştirdi.

Daha sıfırı tüketmedik, üç beş kuruşumuz var. Bir pantolon alabilirim ama hiç tanıdık yok. Haydi pantolon aldık, vapura nasıl bineceğiz?

Çeşmemeydanlı, İstanbul'a gidecek vapurun ne gün uğrayacağını anlamak istiyordu. İstanbul'a dönmeyi iyice kafasına koymuştu.

Her horoz kendi çöplüğünde öter. Bu yolculuğun sonundan hiç hayır ummuyorum.

Fakat odadan sofaya çıktığı zaman ilk karşılaştığı polis onun kıyafetine güldü.

“Pencerenin yanındaki masanın üzerinde fırça vardı. Niye üstünü süpürmedin?”

Çeşmemeydanlı da güldü.

“Alay etme ağabeyciğim. Pantolonun fırçaya dayanacak hâli de kalmamış. Bir sıkı süpürsem, sade düğmeleri elimde kalacak.”

Sofada iş takibi için gelmiş bir iki kadınla üç beş erkek de Çeşmemeydanlı'ya garip garip bakıyorlardı. Onu önce bir

tutuklu sanmışlardı. Fakat polisle teklifsiz ve ahbapça konuştuğunu görünce bakışları değişti.

Merdiven pencerelerinden vuran ışıklar sofayı iyice aydınlatıyordu. Çeşmemeydanlı kılığının sefaletini daha iyi görebiliyordu. Polise yavaş sesle “Ağabey,” dedi. “Sizin burada tanıdıklarınız vardır. Şöyle az kullanılmış, ucuz tarafından bir pantolon uyduramaz mıyız? İnsan arasına çıkacak yüzüm yok! Bu kadarı da kepezeliğin daniskası.”

Polis, Çeşmemeydanlı’nın boyuna, vücuduna bakıyordu.

“Ben şimdi çarşıya kadar gideceğim. Yol üstünde Hurdacı Nuri vardır, buraya gönderirim. Sen, beğen, al... Sonra ben pazarlığını yaparım.”

Çeşmemeydanlı buna sevinmişti.

“Hay Allah razı olsun be.”

Salim yüzünü yıkadı, biraz serinlendi. Tekrar odaya giriyordu. Adının çağrıldığını duydu.

“Salim Efendi oğlum!”

Çeşmemeydanlı döndü. Hacı Hüsnü, yanında sakallı bir adamla ona doğru geliyordu.

“Oğlum, bugün bu ikinci gelişimiz. Uyuyor dediler, rahatsız etmek istemedik.”

Salim gülümsedi.

“Eyvallah babacığım. Gece, yangından ötürü biraz uykusuz kaldık, yorulduk da bir iki saat kestirelim dedik. Ne o, bir emrin mi var?”

Hacı Hüsnü sağ elini göğsüne bastırmıştı.

“Estağfurullah... Emir değil rica.”

Çeşmemeydanlı içinden *ikisi de bir kapıya çıkar*, dedi. *Moruk ağız yapıyor, yine mutlaka bir angaryası var. Aksi zamanda geldi. Pantolonu getirecekler be!*

Fakat sesini çıkarmıyor, sonunu bekliyordu. Hacı Hüsnü'nün yanındaki sakallı adam, söze karışmıştı.

“Bizim için çok yoruldun evlat. Kızım sana dua ediyor. O senin dünya ve ahret kardeşin! Bize ettiğin iyilik çok büyük. Hoş, bize değil. Elin erdiği kadar herkesin yardımına koşmuşsun!”

Çeşmemeydanlı ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Oldum olası, o böyle ağızlardan, piyazlardan hoşlanmazdı.

“Moruk, tıraşı kes. Lafi ağzında geveleyeceğine çıkar baklayı, kurtul sıkıntıdan!” diye bağırmamak için dişlerini sıkıyordu.

“Yok canım. Oraya seyre geldikti. Eh, insanın içi elvermiyor! O kadarı da olur artık.”

Hacı Hüsnü ile sakallı adam bir ağızdan söylüyorlardı.

“Hayır, hayır... O senin insaniyetin.”

“Helak oldun. Şu üstünün başının hâline bak!”

Çeşmemeydanlı ter döküyordu. Acınır gibi söylenmeleri onuruna dokunmuştu.

“Zaten eskiydi. Şimdi değiştireceğim.”

Tam o sırada merdivende ayak sesleri peyda olmuştu Çeşmemeydanlı'nın birden içine doğuverdi.

“Galiba eskici geliyor!”

Tahmininde yanılmamıştı. Omzuna dört beş pantolon vurarak merdivenlerden çıkan Eskici Nuri idi. Çeşmemeydanlı kendi kendine Allah'tan fazla boşboğazlık etmedim. Yoksa foyam çabuk meydana çıkacakmış, diyordu.

Eskici Nuri sofaya çıkınca soluk alarak durdu, etrafına bakındı ve gözü Çeşmemeydanlı'ya ilişince artık başkalarına bakmadan ona yaklaştı.

“Pantolon isteyen sen miydin?”

“Benim.”

Eskici pantolonları sağ omzundan sol omzuna attı.

“Dört pantolon getirdim. Hangisi uyarsa, hangisini beğenirsen alırsın.”

Çeşmemeydanlı yattığı oda tarafını gösterdi.

“Gel de içeride bir bakayım.”

Hacı Hüsnü’nün yanındaki sakallı adam sordu.

“Satın mı alacaksın evlat?”

Çeşmemeydanlı gülümsedi, odaya girdi. Sakallının eskici ile konuştuğunu duyuyordu.

“Bizimdir, anlıyor musun? Hangisi iyiye, sağlamsa onu ver. Bak, sonra elimden kurtulamazsın.”

Çeşmemeydanlı odada, pantolonlardan koyu renklisini prova etti. Boyu uzun, beli dardı. Onun az açığı, vücuduna tamam gelmişti, sordu.

“Kaça?”

Eskici Nuri elini salladı.

“Sen beğendin ya... Ötesine karışma. Sağlıcakla giy. Taş gibi kumaştır. Beş senede eskitemezsin.”

“Peki ama kaç kuruş vereceğiz?”

“Üzümünü ye, bağını sorma.”

“Lafa bak be... Para benden çıkacak.”

Eskici onun omzuna vurdu.

“Kaydetme orasını ahbap. Parası verildi!”

Çeşmemeydanlı şaşırmişti.

“Verildi mi? Ne münasebet? Kim verdi?”

“Üzümünü ye, bağıını sorma dedik ya!”

Salim anlayamıyordu. Parayı polis mi vermişti, yoksa Hacı Hüsnü mü, yanındaki sakallı adam mı? Çeşmemeydanlı hangisine borçlanıyordu?

“Ben böyle karışık hesaplardan hoşlanmam. Parayı kim verdi? Ne diye veriyor?”

Eskici Nuri, Çeşmemeydanlı’nın sırtını okşuyordu.

“Amma nazlanıyorsun be hemşerim! Bu kadar gözü tokluk iyi değildir. Kılıcının hakkı be! Senin yaptığını para ile yaptıramazlardı.”

Çeşmemeydanlı omuz silkti.

“Ne yapalım sanki? İki sandık, dört denk kurtardım. Hep-sini toplasan kaç kuruş eder ki?”

Eskici, Salim’e yan yan baktı, onun cehaletine acıyarak güldü.

“Sen o kadar bilirsin işte.”

Ve şaşkın şaşkın bakan Çeşmemeydanlı’nın kulağına eğilerek fısıldadı.

“Sen bilir bir iki, ben bilirim on iki. Gülizar’ın çeyizi ana-dan, teyzeden mirastır. O burun kıvırdığın sandıkların içinde, eski dibalar, istifalar, lahurakiler, damaskolardan tut da fildişi taraklara, gümüş örgü işi aynalara kadar neler yok, neler yoktur! Eski yağlıkçı işi kılaptanlı, sırma iş uçkurluklar, Bakır-köy dokumaları, Üsküdar çatmaları... Daha bunlara benzer benzemez neler!”

Salim’in omuzuna hafif hafif vuruyordu.

“Bunlar parayla pulla yerine gelir şeyler değildir arkadaş.”

Çeşmemeydanlı ağzı açık dinliyordu.

“Sormak ayıp olmasın ama sen, bunları kalem kalem sayacak kadar nereden biliyorsun?”

Eskici Nuri yine acıyarak gülümsedi.

“Kız kardeşim onlara çamaşıra gider. Ne kirli çıkıdır onlar!”

Ve afili bir selam sarkıtarak odadan çıkıyordu.

“Eyvallah arkadaş. Ben şimdi ceketı de getiririm. Kumaş da, rengi de pantolonu tutar.”

Çeşmemeydanlı odada yalnız kalınca elini alnına vurdu.

Vay canına be! El elin aynasıdır derler, doğru imiş ulan! Kilit üstüne kilit vurulmuş sandıklardaki, düğüm üstüne düğüm vurulmuş bohçalardaki eşyaları bir bir biliyor be. Ben ne enayi, ne vurdumduymaz adammışım! Tu! Bu yaşa kadar amma bedava yaşamışım!

Salim onlara acıyacak gibi olurken, eskicinin sözleri üzerine kendine kızmaya başladı.

Ulan, pek sade suya enayilerdenmişim. Bir yedek pantolonum, iki kat urbam yok, el âleme acıyorum be!

Yumruğunu hiddetle dizine vurdu.

Sırası düştükçe talih, kismete kabahat buluyorum. Galiba benim bütün çektiklerim, hep bu kafamın cezası. Mumhaneli Çakır Marika'nın maraza çıkardığımız zamanlar iskemleye kurulup ayak ayak üstüne atarak 'Na tu kafa, na tu mermeri!' ¹³ dediği kadar varmış ya! Benimki kafa değil, Tekfur zamanından kalma tonoz duvarlardan daha kalın!

Eski yırtık pantolonu dürüp büktü, bavulun bir köşesine tıktıverdi.

Fazla mal göz çıkarmaz! Sultançayırılı çilli kız Pembe, bunu bir bakır tasa değişir.

Bavulunu kapatırken gülüyordu.

13 Na to kefari, na to mermeri: Yunancadan “Na to kafa na to mermer,” olarak uyarlanmıştır. “İşte kafa işte mermer,” yani bir nevi taş kafa anlamına gelmektedir. (y.h.n)

Herkes sandığında sepetinde neler saklıyor. Ben neler saklıyorum! Sonra da Allah baba herkese gönlüne göre verir derler. Gönlüm gani ama açlıktan nefesim kokuyor. Boş laf karın doyurmaz dedikleri de bu olacak.

Bavuldan çıkardığı temiz gömleği giydi, pantolonun belini sıktı.

Eh, şimdi biraz adama döndük galiba!

Çok geçmedi, omuzunda yeni ceketle Eskici Nuri tekrar görünmüştü.

“Arkadaş, bu ikisini senin için seçtim.”

Çeşmemeydanlı, ceketin birini giydi. Eskici ceketi eteğinden, omuzlarından çekerek düzeltti.

“İsmarlama gibi oturdu. Ne omuzlarda pot var, ne de önü, arkası sarkıyor. Şu bendeki göz yordamını görüyor musun? Bir bakışta vücudunun kalıbını kestiriverdim. Güle güle giy.”

Öteki ceketi tekrar omuzlamıştı. Çeşmemeydanlı’nın kolundan tuttu.

“Arkadaş, Sabri Efendi ile Hacı Hüsnü Efendi seni dışarıda bekliyorlar. Seninle bir konuşacakları var elbette. Zaten akşam da oldu, dükkânı kapayacağım. İşsiz olduğunu, iş aradığını polis Rıza Efendi söyledi. Eğer Sabri Efendi, Hacı Hüsnü sana bir iş bulurlarsa, Allah yolunu açık etsin. Şayet onlar iş bulmazlar yahut sonraya filan atarlarsa yarın sabah erkenden benim dükkâna gel. Sen gözü açık, erkek delikanlısın. Kanın sıcak, yakışıklıydın da. Benimle çalışırsan, pek ziyanlı çıkmazsın.”

Eskicinin gösterdiği açık kalplilik, dostluk, günlerden beri talihi hep ters giden Çeşmemeydanlı’nın yorgun sinirlerini büsbütün ezmişti. Gözpınarları yaşla doldu.

“Bana iş de bulmasan bu kadar düşünmüş oluşun yetişir. Ama ben senin zanaattan pek çıkmam. Elimden, her şey gelir ve lakin hurdacılık ayrı zanaattır, bilirim.”

Eskici Nuri ağır bir baş sallayışla “Sen dükkânda oturmayacaksın,” dedi.

Çeşmemeydanlı ensesini kaşımaya başlamıştı.

“Anladım... Sokak sokak dolaşıp çığırtkanlık edeceğim.”

Eskici Nuri onun omuzuna vurdu.

“Hay babanın canına rahmet! Leb demeden leblebiyi anlıyorsun. Ben insan sarrafiyumdır.”

Çeşmemeydanlı güldü.

“Farkındayım. Yalnız ocağına düştüm, beni çok harcamam.”

Eskici Nuri onun elini sıktı.

“Yarın beklerim. Yapacağın iş bu kadar da değil. Uzun uzun konuşuruz.”

Odadan çıkarken döndü.

“Seni sofada bekliyorlar.”

“Geliyorum.”

Çeşmemeydanlı eski ceketinin cebindekileri yeni cekete aktarma etti. Masanın üstüne dayatılmış küçük aynada kendine çekidüzen verdi.

Dört yüz dirhem kalantor oldum be! Yılbaşı palikaryaları benden apiko sayılmazlar!

Eski ceketi de bavula yerleştirmişti. Yatağının üstünde duran battaniyesini de aldı, bavula sardı.

Artık alestayım.

Fakat kapıya doğru yürürken neşesi kaçmıştı.

Kılık kıyafet yerinde ama içim ferah değil be! Bizim yırtık çaputlar külüstürdü, eskiydi ama benim malımdı. İğreti esvapla güvey giriyorum sanıyorum! Piyaz kesen moruğun

huyunu suyunu bilmiyorum. Görünüşte ağırbaşlı gibi... Eğer bir çığlık ederse, al abdestini, ver pabucumu derim.

İki yaşlı adam, sofada onu bekliyorlardı. Çeşmemeydanlı'yı görür görmez, Hacı Hüsnü "Haydi evlat," dedi. "Gidelim."

Çeşmemeydanlı sordu.

"Nereye babacığım?"

Sabri Efendi onun koluna girmişti.

"Bu akşam bir arada çorba içelim."

Hacı Hüsnü Efendi, Çeşmemeydanlı'nın şaşalayışına bıyık altından gülüyordu.

"Hazretin, bir iki kiralık evi vardır. Allah'tan biri boştu, eşyaları oraya taşıyıverdik."

Sabri Efendi de gülümsüyordu.

"Eh, pek açıkta sayılmayız!"

Çeşmemeydanlı içinden, *eskicinin dediği kadar varmış! Zavallılar açıkta kaldılar diye tasası bana düşmüştü. Sen kendi derdine yan oğlum. Gözünü, kulağını aç. Bunlar sana öz babanın veremeyeceği öğütlerdir. Ne fayda ki, na tu kafa, na tu mermersin. Yedisinde ne isen yetmişinde de osun. Sen adam olamazsın! Hiç ümidim yok,* diyordu.

Çeşmemeydanlı iki yaşlı adamın ortasında yürüyordu. Şehri ikiye bölen geniş yolu ağır ağır çıkıyorlar, sağa kıvrılıyorlar ve epeyi yürüdükten sonra dar bir sokağa sapıyorlar. Sabri Efendi iki katlı, kara tahta bir evin önünde durdu.

Daha tokmağa elini uzatırken kapı içeriden açılmıştı. Taze bir kadın sesi "Buyurunuz efendibaba," dedi.

Çeşmemeydanlı'nın eve, yemeğe çağırılmak hiç aklına gelmemişti. Hele genç kızın sesini duyunca içi titreyiverdi. Eski, yırtık esvaplarla buraya gelmiş olsaydı ne yapardı?

Ne karakolun sofasında ne yolda, iki yaşlı adam Çeşmemeydanlı'nın yeni kılığı için bir tek kelime söylememişler, hatta küçük bir imada bulunmamışlar, kaş göz işareti bile yapmamışlardı. Bu Çeşmemeydanlı'nın işkilli, yanık yüreğine serin sular serpmişti.

Sabri Efendi, “Çekil kızım,” dedi.

Sonra Salim'e döndü.

“Buyur evlat.”

Çeşmemeydanlı kapının eşiginden adımını atıp küçük bir el lambasıyla yarı aydınlanmış taşlığa girerken göğsünü geriyor, emniyetle yürüyordu.

Sabri Efendi lambayı aldı, öne düştü, hep beraber, yukarı çıktılar ve arka taraftaki odaya girdiler. Odanın pencerelerine bez perdeler iğreti tutturulmuştu. Ortada bir tahta masa ile üç sandalye vardı. Sabri Efendi yer gösterirken “Kusura bakılmaz,” dedi.

Çeşmemeydanlı'nın ev kurmak, eve yerleşmek, ev eşyası, ev tertibi hakkında derin temellere dayanır dört yanı düşünülmüş fikri, bilgisi yoktu. Ömrü hep külüstür pansiyonlarda, bekâr odalarında, han köşelerinde geçtiği için bir ev, ne ile kurulur, ne ile döşenir, nasıl yerleşir? Bunları hiç bilmiyordu. Fakat geceki yangın telaşından sonra yokluk içinde, rahat bir bucak kuruvermenin pek kolay olmadığını anlıyordu.

Herkesin harcı değil. Ben yangından çıkmış olsaydım, kırk yıl belimi doğrultamazdım. Galiba Allah baba, biliyor da, onun için beni mal sahibi etmiyor.

Sabri Efendi soruyordu.

“Evlat, ne düşünüyorsun?”

Çeşmemeydanlı boynunu büktü.

“Hiç!”

Hacı Hüsnü gülümsedi.

“Daha yorgunluğunu atamadı!”

Biraz sonra, Gülizar’la Nazire, başlarını örtmüşler, odaya girmişlerdi. İki genç kız Çeşmemeydanlı’ya utana utana selam verdiler.

“Hoş geldiniz!” dedikten sonra masanın üstüne örtü örttüler ve tekrar dışarı çıktılar. İki genç kız ayrı ayrı girip çıkarak tabaklar, kaşıklar, bardaklar getirip sofrayı kurdular.

Çeşmemeydanlı önüne bakıyordu. Sabri Efendi de kızlara yardım ederken kesik kesik gülüyordu.

“Konudan komşudan eğreti aldık. Eksik gedik tamamlayana kadar bir zaman sıkıntı çekeceğiz!”

Salim bir söz söylemiş olmak için “İnsanlık hâli...” dedi. “Can sağlığı.”

Yalnız göz ucuyla baktı. Sofra üç kişilik kurulmuştu. Kendi kendine söylendi.

Çok eski tertip insanlar! Kızların ikisinin de gözlerinin içi parlıyor. Öyle horozdan kaçan takımdan değiller. Yırtık, sıyrık, eli işte gözü oynaştı, aynaya zıp zıp, paraya zıp zıp olmadıkları da belli. Hani ya ikisi de ay parçası gibi.

Çeşmemeydanlı’nın içine ateş düşmüştü.

Bu ana kuzuları hangi talihli kopuğa kısmet olacak, kim bilir? Yıl uğursuzun derler. Yazık be!

Yemekten sonra üç erkek sigaralarını yakıp kahvelerini içiyorlardı. Hacı Hüsnü, Çeşmemeydanlı’ya “Evlat,” dedi, “buranın garibi olduğunu biliyoruz. Daha bir yere de ilişip yerleşemedik. Seni burada alıkoyup misafir etmek boynumuzun borcuydu. Amma velakin yangın felaketini bir yana bırak, evde iki tane yetişmiş ırz ehli var. Bir bekâr yabancı delikanlının misafir kalması ele güne karşı biraz tuhaf olur

gibilerdendir hani! Senin ne kıratta adam olduğun bizce anlaşıldı. Helal süt emmiş erkek delikanlısın...”

Sabri Efendi de söze karışmıştı.

“Hani, seni alıkoyamayışımıza hatırın kalmasın.”

Onların özür dileyişleri karşısında Çeşmemeydanlı’nın âdeta dili tutulmuştu.

“Sizin derdiniz size yetişiyor zati, üzölmeyin bunun için.”

Hacı Hüsnü Efendi başını sallıyordu.

“Hayır! Ben daha vapurda iken sana söz vermiştim. Ben vaadimi tutarım. Ama işte araya birbiri ardı sıra aksilikler girdi. Ben rıhtım boyunda senin için bir oda temin ettim. Orada yatıp kalkacaksın, yiyip içeceksin.”

Sabri Efendi’ye göz ucuyla bakarak gülümsedi.

“Sonrası da Allah kerim.”

Sabri Efendi de sakalını okşayarak gülümsüyordu.

“Görelim Mevla neyler, neylerse güzel eyler!”

Karakoldaki esvap hediyesinden, eve çağırılıştan, böyle tatlı konuşuştan, Çeşmemeydanlı artık ‘Mevla’nın güzel eyleyeceğini’, ümitsizliği kanıksamış olmasına rağmen, ümide başlamıştı.

Geç vakte kadar konuştular. İki yaşlı adamın inceden incede sormaları Çeşmemeydanlı’yı ‘pirelendirmiş’ti. İkisinin de kullandıkları ağızdan, soruş biçiminden Çeşmemeydanlı’ya bir iş bulmayı düşündükleri, hatta buldukları anlaşılıyordu. Acaba bu nasıl bir işti?

Çeşmemeydanlı kendi hakkında iyi düşöünen insanlara, “Bana bulduğunuz işi söyleyiverin,” diye açık açık sormaya cesaret edemiyordu.

Gece yarısına doğru, Hacı Hüsnü, “Kalkalım evlat,” dedi. “Seni yerine kadar götüreyim.”

Çeşmemeydanlı ömründe bu kadar sürekli ‘koltukta’ yaşamamıştı. Söyleyeceğini şaşıyor, pot kırmayayım diye kekeliyor, sıkıntıdan ter döküyordu.

O böyle sıkılıp bozulmalara, ter dökmelere alışık değildi. Hiç yoktan kavga çıksa da birbirlerine sövüp saysalar, Çeşmemeydanlı daha ferahlayacaktı.

İçin için, ulan, karşılarında eksikli imişim gibi dilim tutuluyor be! Bu kadar ağırlanmaya alışık değilim. Adamın ömrü maraza ile, çingarla geçmez ama bir de böyle ince kıyım konuşmaya alışırsam, tartılı konuşup tartılı dinleyeceğim. Bunun sonunda da hır çıkacak! Şaşkına döndürdüler beni!

Hacı Hüsnü ile kalkmışlardı. Sabri Efendi onları kapıya kadar geçirdi. Onlar kapıdan çıkarlarken, iki genç kızın “Güle güle. Rahatsız oldunuz ama kusura bakmayın!” dediklerini duydular.

Hacı Hüsnü ile Çeşmemeydanlı yan yana yürüyorlardı. Salim bir şey söylemek, damarlarını uyuşturan pısırlıklıktan kurtulmak istiyordu.

“Babacığım sana yorgunluk veriyorum.”

“Esağfurullah evlat.”

Yaşlı adam birdenbire durarak sordu.

“Evlat vapurda da lakırdısını etmiş miydik? Pek hatırımda kalmamış. Senin İstanbul’da kimin, kimsen var mı ?”

Çeşmemeydanlı gülmek mi, içini çekmek mi lazım geldiğini şaşırmıştı, kollarını açtı.

“Tek at, tek mızrak... Bir baş, bir tıraş... Kocakarı, moruk çoktan kalıbı dinlendirdiler. Öksüzün, yetimin hısım akrabası çıkmıyor. Zengin olmadığım için vasi çıkan da olmadı! Sonradan paralanaydım, hısım akraba kendilerini tanıtırlardı. Bu fırsatı veremediğim için onları aramaya yüzüm yok! İşte, dâridünyada böylece sipsivri kaldım!”

Hacı Hüsnü yorgun yorgun gülüyordu.

“Hoş söylüyorsun evlat.”

Çeşmemeydanlı coşmuştu.

“Sırtım yenilendi, karnım doydu, yatacak yerim var. Bugün de mi ağlayayım?”

Hacı Hüsnü tekrar soruyordu.

“Bekârsın, değil mi?”

Salim içini çekti.

“İki çıplak hamamda yaraşır. Kendi boğazını güçlükle doyuran başkasını nasıl doyurur? Dünyada dikili taşım yok! Ağaca çıksam pabucum yerde kalmaz.”

Karakolun yakınına gelmişlerdi. Çeşmemeydanlı hatırladı.

“Bavulum karakolda, uğrayıp aliverelim mi?”

Hacı Hüsnü başını geriye itti.

“İçinde hemen lazım eşyan mı var? Artık geç oldu. Bu vakitte iş yorgunu adamları uyandırmayalım. Yarın sabah alırsın.”

Çeşmemeydanlı boynunu büktü.

“Hakkın var babacığım!”

Hacı Hüsnü Efendi onun yüzüne dikkatle bakıyordu.

“Çok uysal bir delikanlısın. Nasıl oluyor da seninle kavga çıkarıyorlar, anlamıyorum!”

Salim durdu, ellerini kalçalarına dayadı.

“Vallah, billah, ona ben herkesten çok şaşıyorum be! Hani şeytana uymayayım diyorum, diyorum ama çanak tutuyorlar. Öyleleri var ki, şeytanı kendi dininden, imanından çıkarırlar.”

Hacı Hüsnü başını sallıyordu.

“Öyledir evlat, öyledir.”

Çeşmemeydanlı karakoldan, bavuldan, Eskici Nuri’yi hatırlamıştı.

“Babacığım, sana bir şey soracağım. Bugün karakola bir eskici geldi. Şu ceketle pantolonu aldım.”

“Evet... Çamsakızı Nuri!”

Çeşmemeydanlı boynunu çarpıtmıştı.

“Çamsakızı mı, gıcırı bükme mi? Artık fazlasını bilmiyorum. O, bana iş teklif etti, benimle çalışır mısın dedi.”

Hacı Hüsnü kaşlarını çatı, durdu.

“Çamsakızı Nuri’yi ben iyi tanımam. Ama bizim Sabri buralıdır, onun cemaziyülevvelini, ahırını bilir. İyi adam diyorlar. İyiliği de, kötülüğü de kendine! Velakin sen onunla çalışamazsın! Onun tuttuğu yol sana göre değildir!”

“Neden babacığım?”

“Alışveriş gönül rızasıyladır. Gelgelelim, insan kısmı muhtaç olursa malı gözü görmez, canına kıyacağına malına kıyar, elden çıkarır. Ama yine içi yanmaz mı? Yetimin, dulun elinden malın değerinin yarısından değil, yarısının yarısından aşağı düşür kapat, sonra yine fakire, dula, yetime, değerinin iki misline sat! Elkâsibi habibullah¹⁴ ama can yakmak da mı habibullah? Senin işin değil evlat.”

Çeşmemeydanlı başını öne eğmişti.

“Hani, bu aklımdan geçmediyse yediğim ekmek beni çarpsın. Ateşe kör bakayım. Doğru, benim işim değil.”

Yaşlı adam elini onun omuzuna koydu, dikkatle yüzüne baktı.

“Evlat, ben bir şey düşünüyorum. Sen de düşün. Benim bir tek kızım var. İrzına, namusuna, vicdanım kadar eminim.

14 “Kazanan Allah’ın sevgili kuludur,” anlamında Arapça bir ifade. (y.h.n)

Ben gayri ihtiyaqladım. Birçok pürüzlü işlerim var. Gel gel-
lelim, iş güç ardından koşamıyorum, çabuk yoruluyorum.
Kızım anasız büyüdü. Onun mürüvvetini görmek, ev bark
sahibi olmasını isterim. Yalnız kaynanadan başı yanar diye
korkuyorum. Bana senin gibi bir damat lazım. Allah ne ver-
diyse beraberce yeriz. Sen işleri yoluna koyarsın. Ben de ahir
ömrümde, sayenizde rahat ederim. Vapurda birden aklıma
geliverdiydi. Dün gece karar verdim. Sende düştün evlat.”

Çeşmemeydanlı Salim düşündü.

*Leylekler, sakat yavrularını atarlar. Bereket ki sakat değil-
mişim! Beni yine aralarına aldılar. Tekrar sürüye katıldım!*

SON

